

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีผลต่อคติความเชื่อ พิธีกรรมและวิธีการสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ของล้านนา

1. สรุปการวิจัย

1.1 วัตถุประสงค์การวิจัย

1.1.1 เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของการสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ของล้านนาดังแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

1.1.2 เพื่อศึกษาคติ ความเชื่อและพิธีกรรมการสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ของล้านนาดังแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

1.1.3 เพื่อศึกษากรรมวิธีการสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ของล้านนาดังแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

1.1.4 เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีผลต่อรูปแบบพิธีกรรมและวิธีการสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ของล้านนา

1.2 วิธีดำเนินการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งจะเป็นการรวบรวมข้อมูลและการค้นคว้าจากเอกสาร วิชาการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสำรวจชุมชนและการสังเกต

1.3 ประชากรที่ศึกษา ประกอบด้วยกลุ่มตัวอย่างดังนี้

1.3.1 พระสงฆ์ จำนวน 5 รูป

ได้จากการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากกลุ่มพระสงฆ์ที่เคยสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ ซึ่งพระภิกษุทุกรูปล้วนเป็นผู้มีประสบการณ์ในการสร้างพระพุทธรูป หรือมีส่วนร่วมในพิธีกรรม หรือเป็นผู้เคยประกอบพิธีกรรมในการสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ของล้านนาแล้วทั้งสิ้น และสามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาและประสบการณ์ของการสร้างพระพุทธรูป ขั้นตอนการประกอบพิธีกรรมการสร้างพระพุทธรูป วัตถุประสงค์

มงคลต่าง ๆ ที่นำมาสร้างและบรรจุในองค์พระ และเหตุหรือแรงบันดาลใจในการสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่

1.3.2 เจ้าภาพในการสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ จำนวน 5 คน

ได้จากการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากผู้ที่เคยเป็นเจ้าภาพสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ ซึ่งเป็นผู้มีประสบการณ์ในการเป็นเจ้าภาพสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ของล้านนาแล้วทั้งสิ้น และสามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับการประวัติความเป็นมา และเหตุหรือแรงบันดาลใจในการสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่

1.3.3 ผู้รู้ด้านการสร้างและประกอบพิธีกรรม จำนวน 5 คน

ได้จากการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากกลุ่มผู้รู้ที่เคยประกอบพิธีกรรมสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่หรือเคยแปลตำรา และปริวรรตอักขระล้านนาที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรม และวิธีการสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ของล้านนาและสามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับการประกอบพิธีกรรมในการสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ของล้านนาหรือเป็นผู้แปลหรือเชี่ยวชาญในอักขระล้านนาที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมการสร้างพระพุทธรูปล้านนา ที่มาของเอกสาร ตำรา ประสบการณ์ของประกอบพิธีกรรมการสร้างพระพุทธรูป ความหมายและขั้นตอนการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ วัตถุมงคลต่าง ๆ ที่นำมาสร้างและบรรจุในองค์พระ และเหตุหรือแรงบันดาลใจในการสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ ตลอดจนเทคนิคและวิธีการและกรรมวิธีการสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ของล้านนาดังแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

1.3.4 ประชาชนผู้ศรัทธา จำนวน 10 คน

ได้แก่ ผู้ที่นับถือพุทธศาสนา ทราบประวัติความเป็นมาของชุมชน เป็นผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนที่มีการสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่มาเป็นเวลานานพอที่ทราบความเป็นมาของการสร้างหรือมีส่วนร่วมในการสร้าง หรือการประกอบพิธีกรรมในการสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ของล้านนา หรือมีความเชื่อและประสบการณ์ด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ของล้านนาในพื้นที่เป้าหมายที่กำหนดไว้ว่าเป็นพื้นที่ขอบเขตของการศึกษา

1.3.5 พระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ในด้านพุทธศิลป์แบบล้านนาในอดีตจำนวน

2 องค์

- 1) พระเจ้าตนหลวง วัดศรีโคมคำ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา
- 2) พระประธานวัดพระเจ้าดาเขียว ตำบลบ้านเรื่อน อำเภอป่าซาง จังหวัด

ลำพูน

1.3.6 พระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ที่สร้างแบบพุทธศิลป์แบบล้านนาในปัจจุบัน

จำนวน 3 องค์

- 1) พระพุทธรูปปูนปั้นพระประธานสำนักสงฆ์วัดคอยทุ่งปล่อง ตำบลหางอำเภอเทิง จังหวัดเชียงราย
- 2) พระพุทธรูปปูนปั้นพระประธานวัดพระธาตุสร้อยทอง ตำบลคอยลาน อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย
- 3) พระพุทธรูปปูนปั้นพระประธานวัดคหนองเป็ด ตำบลรอบเวียง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

1.4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วยแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม แบบสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และแบบสำรวจชุมชน โดยเครื่องมือที่ช่วยในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบการสัมภาษณ์ (Interview)

1.4.1 แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและแบบไม่มีโครงสร้าง ใช้สัมภาษณ์พระภิกษุ กลุ่มผู้รู้ เจ้าภาพผู้สร้างเพื่อศึกษาเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของการสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ ขั้นตอนและพิธีกรรม กรรมวิธีการสร้าง และผลกระทบที่เป็นปัจจัยให้มีความเชื่อในการสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่

1.4.2 แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ใช้สัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องหรือประชาชนผู้ศรัทธา ในประเด็นความเชื่อ ความพึงพอใจ และเหตุผลของการเข้าไปมีส่วนร่วม และผลกระทบที่มีต่อชุมชนในการสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่

1.4.3 แบบสังเกต (Observation) โดยผู้วิจัยกำหนดประเด็นที่ต้องสังเกต เมื่อเข้าไปร่วมการประกอบพิธีกรรม และกรรมวิธีการสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ เพื่อสังเกตพฤติกรรมด้านการกระทำ แบบแผนการกระทำ ความหมาย ความสัมพันธ์ ความร่วมมือในกิจกรรมในชุมชนและสภาพสังคม

1.4.4 แบบสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ผู้วิจัยใช้แบบสังเกตเพื่อจดบันทึกพฤติกรรมและปรากฏการณ์ในชุมชนด้านการใช้ชีวิตประจำวัน กิจกรรม และวิถีชีวิตของชาวบ้านที่เกี่ยวข้องกับการสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ ค่านิยม และการประกอบพิธีกรรมหรือประเพณีการบวชองค์พระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่

1.4.5 แบบสำรวจชุมชน ผู้วิจัยกำหนดประเด็นในแบบสำรวจชุมชน คือข้อมูลสภาพทั่วไปของชุมชน สภาพทางสังคม ซึ่งสัมภาษณ์จากผู้นำในชุมชน 1 คน และประชาชนผู้มีศรัทธา 2 คน

1.5 การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ นำแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง แบบสำรวจชุมชนและแบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม และไม่มีส่วนร่วม ที่พัฒนาขึ้นไปหาความจริงเชิงเนื้อหา ก่อนส่งให้ผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์จำนวน 3 ท่าน ประเมินตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสม สอดคล้องตามวัตถุประสงค์

1.6 การวิเคราะห์ข้อมูล ในการศึกษาครั้งนี้จะใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนาโดยนำข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้แก่ ข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์เอกสาร ส่วนข้อมูลที่ได้จากการสังเกตการณ์ การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง การสำรวจชุมชนจะใช้วิธีการวิเคราะห์ด้วยการจำแนกข้อมูล

1.7 ผลการวิจัย ปรากฏดังนี้

1.7.1 สถานภาพของกลุ่มตัวอย่าง

1) พระสงฆ์ จำนวน 5 รูป

สถานภาพกลุ่มพระสงฆ์จำนวน 5 รูป อายุระหว่าง 36-83 ปี การศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 4 จนถึงปริญญาเอก ซึ่งพระภิกษุทุกรูปล้วนเป็นผู้มีประสบการณ์ในการสร้างพระพุทธรูป หรือมีส่วนร่วมในพิธีกรรม

2) เจ้าภาพในการสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ จำนวน 5 คน

สถานภาพกลุ่มตัวอย่าง มีแม่ชี 1 ท่าน เพศชาย 2 คน เพศหญิง 3 คน อายุระหว่าง 45-73 ปี การศึกษาระดับ ประถมศึกษา ปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก อาชีพแม่บ้าน นักบวช อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัย นักธุรกิจ มีฐานะทางเศรษฐกิจ ปานกลางถึงค่อนข้างดี

3) ผู้รู้ด้านการสร้างและประกอบพิธีกรรม จำนวน 5 คน

สถานภาพกลุ่มตัวอย่าง เป็น เพศชาย 5 คน อายุระหว่าง 34 – 65 ปี การศึกษาระดับ ประถมศึกษาปีที่ 6 ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง นักวิชาการและปริญญาเอก อาชีพเป็นอาจารย์ประจำมหาวิทยาลัย นักวิชาการ และช่างผู้ก่อสร้างพระพุทธรูป มีฐานะทางเศรษฐกิจ ปานกลาง

4) ประชาชนผู้ศรัทธา จำนวน 10 คน

สถานภาพกลุ่มตัวอย่างมีพระสงฆ์ 3 รูป เพศชาย 6 คน เพศหญิง 1 คน อายุระหว่าง 37 – 76 ปี การศึกษาระดับ ประถมศึกษา ประกาศนียบัตรวิชาชีพ ปริญญาตรี ปริญญาโท

และปริญาเอก อาชีพอาจารย์ประจำมหาวิทยาลัย แม่บ้าน นักบวช นักธุรกิจ ผู้ใหญ่บ้าน ช่างปั้น งานประติมากรรม ช่างจิตรกรรม ช่างก่อสร้าง มีฐานะทางเศรษฐกิจ ปานกลาง

5) พระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ในด้านพุทธศิลป์แบบล้านนาในอดีต
จำนวน 2 องค์

(1) พระเจ้าตนหลวง วัดศรีโคมคำ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

(2) พระประธานวัดพระเจ้าตาเขียว ตำบลบ้านเรือน อำเภอป่าซาง
จังหวัดลำพูน

6) พระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ที่สร้างแบบพุทธศิลป์แบบล้านนาใน
ปัจจุบัน จำนวน 3 องค์

(1) พระพุทธรูปปูนปั้นพระประธานสำนักสงฆ์วัดคอยทุ่งปล่อง ตำบล
หางาว อำเภอเทิง จังหวัดเชียงราย

(2) พระพุทธรูปปูนปั้นพระประธานสำนักสงฆ์วัดพระธาตุคอยตอง
ตำบลม่วงชุม อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย

(3) พระพุทธรูปปูนปั้นพระประธานวัดดงหนองเป็ด ตำบล
รอบเวียง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

1.7.2 การวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วยประเด็นสำคัญ ได้แก่

- 1) ความเป็นมาของการสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ของล้านนา
- 2) คติความเชื่อ พิธีกรรม และวิธีการสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่
ของล้านนาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน
- 3) การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีผลต่อการสร้าง
พระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ของล้านนา

โดยสรุปการวิเคราะห์ข้อมูลที่สำคัญดังนี้

- 1) ความเป็นมาของการสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ของล้านนา
อดีต การสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ในล้านนานั้นมีการสร้างมา
ตั้งแต่สมัยอาณาจักรสุโขทัย เช่น พระเจ้าตาเขียว พระนอนวัดป่าเก็ดถี่ หรือ พระเจ้าบอกเกลือ
 เป็นต้น สมัยล้านนาการสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ที่สำคัญมากคือพระเจ้าตนหลวง
เมืองพะเยา และพระปูนปั้นขนาดใหญ่อีกหลายองค์ เช่น พระนอนขอนม่วง และการสร้าง
พระพุทธรูปขนาดใหญ่ในยุคนี้เป็นเรื่องของผู้ที่บุญบารมีซึ่งเป็นเรื่องของพระมหากษัตริย์เรื่องที่เกิน
กำลังของสามัญชน และนิยมสร้างไว้ในที่มีสิ่งมู๋งบัง

ปัจจุบัน การมีวัสดุอุปกรณ์และวิธีการสร้างแบบสมัยใหม่เข้ามาทำให้สร้างได้ง่ายขึ้น ใหญ่โตขึ้นและมีรูปแบบที่หลากหลาย นิยมสร้างไว้กลางแจ้ง คนสามัญชนหรือกลุ่มชนต่างๆก็สามารถสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ได้ มีการสร้างขึ้นมาใหม่มากมายในปัจจุบัน

2) คติความเชื่อ พิธีกรรม และวิธีการสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ของล้านนาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

(1) คติ ในการสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ของล้านนาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

อดีต ล้านนานำเอาพุทธประวัติมาเป็นส่วนหนึ่งคติของการสร้างพระพุทธรูป คือการเขียนเป็นตำนานอันศักดิ์สิทธิ์สอดคล้องกับเรื่องเล่าท้องถิ่น เพื่ออธิบายความเป็นเหตุเป็นผลในการสร้างอันเป็นที่มาของพุทธลักษณะ และเหตุแห่งการสร้างพระพุทธรูปให้มีขนาดใหญ่โต โดยเชื่อมโยงว่าเป็นการสร้างบำเพ็ญบารมีของพระโพธิสัตว์หรือผู้มีบุญญาธิการ หรือเกี่ยวข้องกับกษัตริย์ ซึ่งวัตถุประสงค์เพื่อสืบพระอายุศาสนา และแสดงถึงความเจริญที่เป็นสัญลักษณ์ของชุมชน

ปัจจุบัน คติต่าง ๆ ในการสร้างยังคงได้รับการถ่ายทอดมาจากอดีต รวมทั้งมีการนำคติในชุมชนมาเป็นแนวทางในการสร้าง และมีการสร้างพระพุทธรูปขนาดใหญ่มากขึ้นและไม่จำกัดอยู่ในกลุ่มชนใด ๆ เหมือนในอดีต นิยมสร้างกลางแจ้ง หรือบนภูเขา โดยการใช้คติการสร้างแบบจักรวาลวิทยาหรือไตรภูมิ ซึ่งเป็นคติที่เปลี่ยนแปลงและแตกต่างจากอดีต

(2) ความเชื่อในการสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ของล้านนาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

อดีต ล้านนามีความเชื่อเกี่ยวกับสถานะต่าง ๆ ของพระพุทธเจ้า รวมถึงสถานะของพระบรมสารีริกธาตุและหลักการตามพระธรรมคำสอน ทั้งนี้ เพื่อแสดงสถานะที่เหนือธรรมดาของพระพุทธองค์ เป็นสิ่งระลึกถึงความดีงาม ทั้งยังเป็นสัญลักษณ์ที่สำคัญอย่างหนึ่งของพระพุทธศาสนา ซึ่งยังสะท้อนความเชื่อเรื่องการได้รับอานิสงส์ที่ยิ่งใหญ่ของการสร้าง นอกจากนี้ ความสำคัญของพระพุทธรูปขนาดใหญ่ที่สร้างขึ้นให้เป็นหลักบ้านหลักเมืองแสดงถึงความเจริญทางศีลธรรม ทางเศรษฐกิจและศิลปะวิทยาการ ของชุมชน ซึ่งส่งผลให้มีประเพณีความเชื่อหลายประการ เช่น การสงฆ์พระพุทธรูป การถวายผ้ากฐิน การถวายข้ารับใช้พระพุทธรูป การล้างหน้าพระพุทธรูป การก่อพื้นผิวงาให้พระพุทธรูป ความเชื่อเกี่ยวกับอภินิหาร และอาเพศต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับพระพุทธรูปขนาดใหญ่ ซึ่งเป็นความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับคนในชุมชน

ปัจจุบัน นอกจากความเชื่อที่สืบทอดมาจากในอดีตแล้ว ยังมีการสร้างพระพุทธรูปขนาดใหญ่ตามความเชื่อในอานิสงส์ ที่ว่าด้วยการทานของที่ประณีต จะได้รับของอันปราณี และการสร้างสิ่งของที่ใหญ่จะมีอานิสงส์มาก รวมทั้งการสร้างเพื่อให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว สร้างเพื่อทำลายสถิติ สร้างเพื่อช่วยให้ฐานะทางเศรษฐกิจดีขึ้น สร้างเพราะเชื่อว่าชีวิตจะดีขึ้น สร้างเก็บ สร้างเพื่อฉลองโอกาสหรือวาระสำคัญต่าง ๆ เป็นต้น

(3) พิธีกรรมในการสร้างพระพุทธรูปขึ้นขนาดใหญ่ของล้านนาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

อดีต การประกอบพิธีกรรมเป็นขั้นตอนที่จะทำให้พระพุทธรูปมีความศักดิ์สิทธิ์ มีความเป็นสิริมงคล จะเห็นได้ว่าการประกอบพิธีกรรมนั้น คือการลำดับเหตุการณ์ต่าง ๆ ของการเสด็จมาอุบัติหรือเกิดขึ้นในโลกของพระพุทธเจ้าพระองค์นั้น เพื่อให้เป็นที่ยอมรับครอบคลุมในทุกด้านของสังคม จึงมีการทำพิธีทั้งของพุทธ พราหมณ์ และผี และต้องประกอบพิธีกรรมอย่างความเคร่งครัดของผู้ร่วมพิธี เพื่อให้พิธีกรรมนั้นสร้างความศักดิ์สิทธิ์อย่างสูงสุดกับพระพุทธรูป

ปัจจุบัน พิธีกรรมต่าง ๆ ในการสร้างพระพุทธรูปนั้นยังคงได้รับการสืบทอดมาจากอดีตอย่างครบถ้วน และยังคงเป็นหลักยึดถือในการประกอบพิธีกรรมอย่างสมบูรณ์ รวมทั้งการเลือกฤกษ์ยามในการประกอบพิธีกรรม เพียงแต่มีรายละเอียดที่แตกต่างกันออกไปบ้างเล็กน้อยในแต่ละท้องถิ่นของล้านนา และปรับเปลี่ยนให้เข้ากับยุคสมัย อีกทั้งความเคร่งครัดของผู้ประกอบพิธีกรรมอาจจะน้อยลงกว่าในอดีต

(4) วิธีการสร้างพระพุทธรูปขึ้นขนาดใหญ่ของล้านนาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

อดีต การก่อสร้างมีข้อจำกัดในหลายด้านทั้งขั้นตอนที่ยุ่งยากในการจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ในการก่อสร้างรวมทั้งเทคนิควิธีการ และยังคงคำนึงถึงความสามารถเชิงช่างแรงงาน และสภาพดินฟ้าอากาศ ด้วยปัจจัยดังกล่าวส่งผลให้การก่อสร้างต้องใช้ระยะเวลานาน ใช้ทุนทรัพย์มาก และทำให้พระพุทธรูปขนาดใหญ่ที่สร้างออกมาอาจไม่มีความถูกต้องหรือสวยงามตามหลักสรีระศาสตร์มากนัก รวมทั้งในอดีตยังนิยมสร้างพระพุทธรูปขนาดใหญ่ไว้ในอาคารหรือมีสิ่งมุงบัง เพื่อปกป้องให้อองค์พระมีความแข็งแรงอยู่ได้อย่างยาวนาน ดังนั้น ในอดีตจึงมีการสร้างพระพุทธรูปขึ้นขนาดเล็ก

ปัจจุบัน จะใช้เทคนิควิธีการสร้างที่ได้รับอิทธิพลทั้งจากอดีต และประยุกต์การสร้างการใช้วัสดุตามสมัยนิยม มีข้อจำกัดทางเทคนิคและวิธีการก่อสร้างน้อยลงกว่าในอดีต จึงทำให้สามารถใหญ่โตมากกว่า รวมถึงการสร้างได้ถูกต้องสวยงามตามหลักทางสรีระและพุทธศิลป์ มีการสร้างได้หลายรูปแบบ ทั้งนั่ง ยืน เดิน รวมทั้งมีการใช้วัสดุทันสมัยในการ

ตกแต่งมากขึ้น เช่น ใช้สี สีทองคำ แก้วหล่อ มีความนิยมที่จะสร้างไว้กลางแจ้ง หรือบนภูเขา ทำให้มีความนิยมที่สร้างพระพุทธรูปขนาดใหญ่มากขึ้นและหลากหลายรูปแบบทั่วภูมิภาคล้านนา

3) การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีผลต่อการสร้างพระพุทธรูปขึ้นขนาดใหญ่ของล้านนาคั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

(1) การเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่มีผลต่อการสร้างพระพุทธรูปขึ้นขนาดใหญ่ในล้านนาคั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จากการศึกษาพบว่ามีปัจจัยที่สำคัญสามารถแบ่งออกเป็น 8 ปัจจัย ได้แก่ปัจจัยด้านภูมิประเทศ การเพิ่มประชากร ผู้นำ การศึกษา เศรษฐกิจ การสื่อสารคมนาคม เทคโนโลยี และการเมือง โดยมีข้อสรุปดังนี้

ก. ปัจจัยด้านภูมิประเทศ

อดีต การสร้างพระพุทธรูปขึ้นขนาดใหญ่ขึ้นที่พบในช่วงก่อนและในยุคอาณาจักรล้านนาจะมีการสร้างในแหล่งที่เป็นศูนย์กลางทางชุมชนโบราณ ที่มีภูมิประเทศเป็นพื้นราบทั้งสิ้น

ปัจจุบัน การสร้างพระพุทธรูปขึ้นขนาดใหญ่ในปัจจุบัน มีการเปลี่ยนแปลงด้านภูมิประเทศอย่างชัดเจน เพราะนอกจากจะสร้างในที่ราบหรือเขตเมืองโดยทั่วไปแล้ว การสร้างพระพุทธรูปขึ้นขนาดใหญ่ในปัจจุบันยังมีความนิยมที่จะสร้างบนภูเขา หรือในเขตพื้นที่ในชนบทหรือหัวเมืองต่างๆด้วย

ข. ปัจจัยด้านการเพิ่มประชากร

อดีต ในช่วงสมัยก่อนล้านนา และสมัยล้านนาซึ่งมีจำนวนประชากรอยู่น้อย และมีการสร้างพระพุทธรูปขึ้นขนาดใหญ่เฉพาะในพื้นที่ชุมชนที่มีความหนาแน่นสูง ชุมชนที่มีฐานะเป็นเมืองหลวง หรือหัวเมืองขนาดใหญ่ เพราะเหตุผลสำคัญคือต้องการสร้างให้เป็นพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองเป็นศูนย์กลางทางศาสนาของชุมชนรวมทั้งศูนย์รวมจิตใจของคนในอาณาจักร

ปัจจุบัน การเพิ่มขึ้นของประชากรเป็นปัจจัยหนึ่งที่เป็นเหตุผลในการสร้างพระพุทธรูปขึ้นขนาดใหญ่ เช่นเดียวกับเหตุผลในการสร้างพระพุทธรูปขึ้นขนาดใหญ่แบบโบราณ เพราะเมื่อชุมชนมีการขยายตัวหรือความหนาแน่นของประชากร ก็จะมีการสร้างพระพุทธรูปขนาดใหญ่ขึ้นเพื่อเป็นศูนย์กลางของชุมชนนั่นเอง

ค. ปัจจัยด้านผู้นำ

อดีต การสร้างพระพุทธรูปขึ้นขนาดใหญ่ขึ้นจะเกี่ยวข้องกับสถาบันกษัตริย์หรือผู้นำชั้นสูงของสังคม เพราะถือว่าเป็นเรื่องยิ่งใหญ่ เกินกำลังที่สามัญชนคนทั่วไปจะพึงกระทำได้โดยลำพัง อย่างไรก็ดีตามในช่วงปลายยุคสมัย การจำกัดเรื่องการสร้างพระพุทธรูป

ขนาดใหญ่ที่จะต้องเกี่ยวข้องกับสถาบันกษัตริย์โดยตรงนั้นก็เริ่มปรับเปลี่ยนไปสู่ ผู้นำในระดับเมือง หรือชุมชนมากขึ้น

ปัจจุบัน การสร้างพระพุทธรูปขนาดใหญ่ สถาบันกษัตริย์ หรือผู้นำ ชันสูงชุมชนเช่นในอดีตอาจไม่มีมีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงแต่อาจมีส่วนร่วมในลักษณะการนำโอกาส สำคัญต่างที่เกี่ยวข้องมาเป็นเหตุของการสร้างเช่นการฉลองการครองสิริราชสมบัติเป็นต้น เพราะ การก่อสร้างเป็นการกระทำโดยพระเถระ และผู้นำชุมชน รวมทั้งศรัทธาในชุมชนเป็นส่วนใหญ่

ง. ปัจจัยด้านการศึกษา

อดีต สังคมล้านนาในอดีตทั้งตั้งแต่ก่อนล้านนาและในยุคตอนต้น ของล้านนาการศึกษายังไม่แพร่หลาย ไม่มีรูปแบบที่ชัดเจน ในยุคนั้นการศึกษายังไม่มีความจำเป็น มากนักต่อความเป็นอยู่หรือการค้าในสังคมแบบเกษตรกรรม มีการดำรงชีวิตแบบพอเพียง การศึกษาจึงมีลักษณะที่จำกัดและอยู่ในแวดวงของคนบางกลุ่ม เช่นชนชั้นสูงหรือชนชั้นปกครอง ต่อมาเมื่อก้าวเข้าสู่ยุคสมัยใหม่ ก็เริ่มมีการศึกษาที่เป็นระบบและแพร่หลายมากขึ้น มีผลทำให้ ประชาชนคนทั่วไปเริ่มได้รับการศึกษาที่ดีขึ้น จึงเริ่มส่งผลต่อการสร้างพระพุทธรูปขึ้นขนาดใหญ่ ในลักษณะที่เปลี่ยนแปลงไป เพราะเริ่มมีการสร้างพระพุทธรูปขนาดใหญ่โดยกลุ่มคนหรือ ประชาชนทั่วไปมากขึ้น เพราะเมื่อได้รับการศึกษาทำให้ประชาชนต่างสามารถพัฒนาองค์ความรู้ และมีพัฒนาการ มีโอกาสทางสังคมมากขึ้น

ปัจจุบันการศึกษามีระบบหรือรูปแบบที่มีผลต่อการสร้าง พระพุทธรูปขึ้นขนาดใหญ่ ทั้งด้านรูปแบบและวิธีการรวมทั้งสามารถก่อสร้างด้วยการนำหลัก วิชามาวิเคราะห์ ออกแบบ คำนวณ ประยุกต์การก่อสร้างโครงสร้างขนาดใหญ่ รวมถึงหลักการใช่วัสดุต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับการทำงาน และเทคนิควิธีการทำเป็นจำนวนมากเช่นการหล่อพิมพ์ ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงเป็นอย่างมากต่อการก่อสร้างพระพุทธรูปขนาดใหญ่

จ. ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ

อดีต การสร้างพระพุทธรูปขนาดใหญ่ในอดีตนั้น ปัจจัยด้าน เศรษฐกิจ เป็นปัจจัยหลักที่มีความสำคัญอย่างมากต่อการสร้างเพราะพระพุทธรูปขนาดใหญ่ต้องใช้ ทุนทรัพย์ ในการก่อสร้าง เพราะการต้องใช้วัสดุอุปกรณ์จำนวนมาก การจ้างแรงงาน เพื่อให้การ สร้างสำเร็จได้ ดังนั้นในการก่อสร้างพระพุทธรูปขนาดใหญ่ในอดีตจึงมีจำนวนน้อยเพราะเหตุผล ด้านปัจจัยทางเศรษฐกิจ เพราะในสมัยโบราณผู้ที่จะมีฐานะทางเศรษฐกิจที่จะสร้างได้คงมีแต่ กษัตริย์หรือผู้นำชั้นสูงในสังคม

ปัจจุบัน ปัจจุบันเศรษฐกิจยังเป็นปัจจัยสำคัญเช่นเดียวกับอดีตเพราะ ถึงแม้จะมีความเจริญก้าวหน้า และมีเทคโนโลยีที่ทันสมัย ในการก่อสร้างพระพุทธรูปขึ้น

ขนาดใหญ่ในปัจจุบันก็ยังคงมีความจำเป็นที่จะต้องใช้ทุนทรัพย์เป็นจำนวนมาก ในการก่อสร้าง เพราะเหตุผลด้านช่างผู้สร้างจะมีลักษณะพิเศษ มีจำนวนน้อย และมีอัตราค่าจ้างที่ค่อนข้างสูง เพราะเป็นการก่อสร้างในลักษณะพิเศษและ ถือว่าเป็นงานศิลปะชั้นสูง จึงมีค่าใช้จ่ายที่ค่อนข้างสูง

จึงนับได้ว่าปัจจัยทางเศรษฐกิจแทบจะไม่มี การเปลี่ยนแปลง เพราะเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ทั้งในอดีตและปัจจุบัน

ฉ. ปัจจัยด้านการสื่อสารคมนาคม

อดีต จากสภาพบ้านเมืองและสังคมของล้านนาในอดีตนั้น มีการตั้งบ้านเมืองเป็นหลักแหล่ง และประกอบอาชีพแบบสังคมเกษตรกรรม ผลผลิตต่าง ๆ เพียงพอแก่การยังชีพในชุมชน การผลิตไม่มุ่งเน้นด้านการค้าขาย จึงเป็นผลให้มีความจำเป็นน้อยมากที่จะต้องสื่อสารและคมนาคมติดต่อกันมากนัก ประชาชนส่วนใหญ่จะอาศัยอยู่ในชุมชน จากปัจจัยดังกล่าว ทำให้การติดต่อสื่อสารและการคมนาคมจึงไม่มีความเจริญก้าวหน้า หรืออาจกล่าวได้ว่าค่อนข้างล่าช้า เป็นสภาพการณ์ที่ไม่ส่งผลต่อการสร้างพระพุทธรูปขนาดใหญ่ของล้านนา

ปัจจุบัน ความเจริญก้าวหน้าทั้งด้านการสื่อสารและคมนาคมในยุคปัจจุบัน ส่งผลให้การสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่บางองค์เป็นผลมาจากปัจจัยด้านนี้ เช่น ความเจริญด้านคมนาคม โดยมีการสร้างเส้นทางต่าง ๆ เชื่อมต่อในทุกภูมิภาคเป็นผลให้มีการเดินทางเป็นจำนวนมากและสะดวกสบาย จึงมีการสร้างพระพุทธรูปขนาดใหญ่เช่นนี้เพื่อให้ผู้ที่เดินทางผ่านไปมาจะได้มีโอกาสเดินทางขึ้นไปสักการะองค์พระ ซึ่งทำให้ชุมชนมีความเจริญที่เกิดจากการท่องเที่ยวที่มีมากขึ้น และความเจริญด้านการสื่อสารทำให้การผลิตเว็บไซต์ หรือสื่อต่าง ๆ เพื่อประชาสัมพันธ์กิจกรรมที่เกี่ยวกับพระพุทธรูปขนาดใหญ่ เป็นการเผยแพร่ข้อมูลสู่สังคมในวงกว้าง และเข้าถึงได้ง่ายสำหรับประชาชนทั่วไป

ช. ปัจจัยด้านเทคโนโลยี

อดีต มีข้อจำกัดในทางเทคโนโลยีมากมาย ทั้งในด้านผลิตวัสดุอุปกรณ์ เทคนิควิธีการในการก่อสร้าง จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้การสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ไม่สามารถทำได้โดยง่าย

ปัจจุบัน การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน นับเป็นปัจจัยสำคัญอย่างมากที่มีผลต่อการสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ของล้านนา ทั้งด้านรูปแบบ วิธีการ และการลดการใช้แรงงานมนุษย์ และระยะเวลาการก่อสร้าง ทำให้การสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่สามารถสร้างกัน ได้อย่างสะดวกและแพร่หลายมากขึ้น ตามความต้องการที่เกิดขึ้น

ซ. ปัจจัยด้านการเมือง

อดีต สถาบันด้านการเมืองที่มีหน้าที่การปกครองโดยตรงแล้ว และด้วยเหตุผลในทางการเมืองจำเป็นที่จะต้องสร้างสิ่งที่ทำให้มีการยอมรับทั้งคนในสังคมและอาณาจักรอื่น ๆ ซึ่งโดยมากก็คือการสร้างศาสนสถานหรือศาสนวัตถุต่าง ๆ จะเห็นได้ว่าการสร้างพระพุทธรูปขนาดใหญ่เป็นลักษณะหนึ่งทางที่กษัตริย์จะทรงปฏิบัติเพื่อสะท้อนคติความเชื่อแบบ “ธรรมราชา” ตามหลักทางพุทธศาสนา และยังเป็นการเชื่อมโยงกิจกรรมทางศาสนาและสถาบันทางการเมืองการปกครอง เพื่อเป็นการจัดระเบียบและควบคุมคนในสังคมโดยใช้หลักคุณธรรมจริยธรรมทางพุทธศาสนา

ปัจจุบัน การสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ในปัจจุบัน ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเมืองโดยตรงมากนัก โดยมากจะทำได้เพื่อส่งเสริมศีลธรรมให้สังคมและชุมชนมีความเรียบร้อยและการอยู่ร่วมกันด้วยดีของคนในสังคม ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นเป้าหมายที่เหมือนกันในอดีต คือต้องการให้เกิดความสงบสุขในสังคม

(2) การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมที่มีผลต่อการสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ในล้านนาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จากการศึกษาพบว่ามีปัจจัยที่สำคัญสามารถแบ่งออกเป็น 8 ปัจจัยได้แก่ ปัจจัยด้านภูมิประเทศ การเพิ่มประชากร ผู้นำ การศึกษา เศรษฐกิจ การสื่อสารคมนาคม เทคโนโลยี และการเมือง โดยมีข้อสรุปดังนี้

ก. ปัจจัยด้านภูมิประเทศ

อดีต การสร้างพระพุทธรูปขนาดใหญ่จะต้องคำนึงถึงภูมิศาสตร์ที่ตั้งและโดยมากจะเป็นแหล่งที่มีการอยู่อาศัยอย่างหนาแน่น ซึ่งมีรากฐานเป็นศูนย์กลางทางวัฒนธรรมของชุมชน เพื่อแสดงถึงอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์ และความเจริญหรืออาณาจักร ต่อมา มีการจำลองสถานที่จากอินเดียสร้างพระพุทธรูปขนาดใหญ่ เพื่อปรับเปลี่ยนภูมิศาสตร์ของชุมชนให้เป็นแดนพุทธภูมิเพื่อความเป็นสิริมงคลของบ้านเมือง

ปัจจุบัน การสร้างพระพุทธรูปขนาดใหญ่จะมีการเปลี่ยนแปลงด้านภูมิศาสตร์ที่ก่อสร้าง เพราะนิยมสร้างในพื้นที่ชายแดนเพื่อแสดงถึงเขตแดนทางวัฒนธรรมของประเทศ ทั้งนี้เพื่อเป็นการแสดงความเป็นเจ้าของพื้นที่ โดยการแสดงออกทางศิลปะที่องค์พระที่เป็นอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์ เพื่อป้องกันการอ้างสิทธิเหนือดินแดนแห่งนั้นของชนชาติอื่นๆ

ข. ปัจจัยด้านการเพิ่มประชากร

อดีต การเพิ่มขึ้นของประชากรเกิดจากการอพยพย้ายถิ่น หรือการตั้งถิ่นฐานใหม่ของคนต่างชาติต่างวัฒนธรรมเข้ามาอยู่ในแผ่นดินล้านนา ด้วยผลจากการทำสงครามระหว่างอาณาจักรต่าง ๆ เมื่อมาอยู่ร่วมกันและสภาพบ้านเมืองสงบสุขร่มเย็นขึ้น ทำให้เกิดการ

ผสมผสานทางวัฒนธรรม ที่แสดงออกในการก่อสร้างพระพุทธรูปขนาดใหญ่ คือมีอิทธิพลทางศิลปะของวัฒนธรรมอื่น ๆ ปรากฏอยู่ในองค์พระ เช่น การสร้างพระเจ้าหลวง พระประธานวัดพระสิงห์ จังหวัดเชียงใหม่

ปัจจุบัน การอพยพย้ายถิ่นของคนต่างชาติด้วยเหตุผลทางสงครามยังคงมีอยู่ในพื้นที่แนวชายแดนต่าง ๆ ในส่วนของพื้นที่ชั้นในก็มีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมจากศาสนาอื่น ๆ ส่งผลให้มีการสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ที่แสดงออกด้วยอัตลักษณ์ของพุทธศิลป์ของล้านนา เพื่อเป็นการรักษาระบบทางวัฒนธรรมของชุมชน และเป็นการแสดงขอบเขตหรือพรมแดนทางวัฒนธรรมของชาติให้เข้มแข็งและอยู่คู่สังคมต่อไป

ค. ปัจจัยด้านผู้นำ

อดีต พระพุทธศาสนาเป็นรากฐานที่สำคัญทางขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมของชุมชนและสังคม กิจกรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น การสร้างและการบูรณะพระพุทธรูปขนาดใหญ่นั้น นับเป็นหน้าที่ที่สำคัญของสถาบันกษัตริย์หรือผู้นำชั้นสูงที่จะต้องรับผิดชอบถือเป็นธรรมเนียมปฏิบัติ เพราะทั้งสถาบันกษัตริย์และสถาบันทางพระพุทธศาสนาเป็นรูปแบบทางวัฒนธรรมที่สำคัญของชาติที่เกี่ยวข้องกันโดยตรงมาตลอด

ปัจจุบัน ด้วยระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม จากการสร้างและการบูรณะพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ ที่สถาบันกษัตริย์หรือผู้นำชั้นสูงของชุมชนเป็นผู้นำ ก็ได้ลดบทบาทหรือความสำคัญลงไป ไม่มีบทบาทโดยตรงดังเช่นอดีต เพราะผู้นำในการสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ในปัจจุบัน มีความหลากหลายมากขึ้น คือมีทั้ง สถาบันทางศาสนา มูลนิธิ องค์กรต่าง รวมทั้งเอกชน ก็สามารถเป็นผู้นำในการสร้างได้ โดยไม่ถือว่าเป็นการก้าวล่วงพระราชอำนาจแต่อย่างใด อาจกล่าวได้ว่าระบบทางวัฒนธรรมของชาติเป็นหน้าที่ที่ทุกคนต้องร่วมกันรักษาให้อยู่คู่สังคมต่อไป

ง. ปัจจัยด้านการศึกษา

อดีต การสร้างสรรคถาวรวัตถุทางพุทธศาสนา เช่นพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ นั้น จะต้องผ่านกระบวนการศึกษาเรียนรู้ โดยอาศัยจากแบบอย่างจากอารยธรรมอื่น ๆ ที่เจริญกว่า ซึ่งมีลักษณะทั้งที่เรียกว่าการแพร่กระจายและการลอกเลียนแบบทางวัฒนธรรม โดยการอาศัยปัจจัยด้านการศึกษา ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่สุดที่เป็นบ่อเกิดของวัฒนธรรม การดำรงอยู่ และการรักษารวมทั้งการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมในทางที่ดี หรือเป็นการยกระดับวัฒนธรรมของชาติให้เป็นระดับอารยธรรมอีกด้วย

ปัจจุบัน ด้วยการศึกษาที่เป็นระบบ แบบแผนที่ชัดเจนและมีประสิทธิภาพ ทำให้ปัจจัยทางด้านการศึกษาส่งผลต่อการสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่เป็น

อย่างมากในทุกๆด้าน สามารถดำรงลักษณะทางพุทธศิลป์ที่ถูกต้องอันเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมไว้ได้อย่างสมบูรณ์ รวมทั้งเกิดการพัฒนาองค์ความรู้และประยุกต์ให้ยกระดับการสร้างให้รูปแบบที่แปลกใหม่และก้าวตามทันยุคสมัย ตามการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของโลก

จ. ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ

เศรษฐกิจนับเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างมากที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมในการสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่

อดีต เนื่องด้วยการที่จะสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ขึ้นมาได้จะต้องเกี่ยวข้องหรือขึ้นอยู่กับปัจจัยทางเศรษฐกิจโดยตรง จึงมีความจำเป็นต้องเป็นผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดี ซึ่งโดยมากก็จะผูกขาดอยู่ในชนชั้นสูง เพราะในอดีตกลุ่มชนเหล่านี้ล้วนแต่มีอำนาจทั้งด้านการปกครองและกุมเศรษฐกิจอยู่ในมือ เพราะฉะนั้นการสร้างการบูรณะพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ล้วนถูกสร้างและบูรณะด้วยพระมหากษัตริย์หรือชนชั้นปกครองชั้นสูงต่างๆทั้งสิ้น

ปัจจุบัน ด้วยการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม ผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดีหรือสามารถก่อสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ได้นั้น มีความหลากหลายมากขึ้น คือมีทั้งสถาบันทางศาสนา มูลนิธิ องค์กรต่าง ๆ รวมทั้งเอกชนที่เป็นบุคคลธรรมดามากยิ่งขึ้น และวัตถุประสงค์ในการสร้างก็เพื่อหวังผลว่าอานิสงส์ของการสร้างช่วยให้ส่งผลที่ดีในทางเศรษฐกิจอีกด้วย

จะเห็นได้ว่าปัจจัยทางเศรษฐกิจยังคงมีความสำคัญเช่นเดียวกับอดีต เพียงแต่เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อกลุ่มคนหรือบุคลากรที่เป็นผู้สร้างและเหตุผลและวัตถุประสงค์ของการสร้าง

ฉ. ปัจจัยด้านการสื่อสารคมนาคม

อดีต ด้วยการขาดความเจริญและพัฒนาการทั้งด้านการสื่อสารและคมนาคม ทำให้การติดต่อหรือสื่อสารกันในแต่ละท้องถิ่นเป็นไปด้วยความยากลำบาก และนับเป็นอุปสรรคที่สำคัญอย่างมากทำให้ต้องใช้ระยะเวลาอย่างยาวนาน ในการที่จะสร้างหรือบูรณะพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ของล้านนา

ปัจจุบัน ความเจริญก้าวหน้าทั้งด้านการสื่อสารและการคมนาคมที่สะดวกสบาย เป็นปัจจัยที่มีประสิทธิภาพอย่างมาก ต่อการส่งเสริมกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ และมีรูปแบบใหม่ ๆ ที่ส่งผลในทุกด้านในการเข้าถึงกลุ่มคนกับพื้นที่ต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง ครอบคลุม อีกทั้งยังไม่มีข้อจำกัดทั้งด้านเวลา ภาษา และยังมีแนวโน้มมากยิ่งขึ้น

ข. ปัจจัยด้านเทคโนโลยี

อดีต ด้วยการขาดเทคโนโลยีที่เหมาะสม ล้วนมีความจำเป็นที่จะต้องรับวัฒนธรรมจากแหล่งอื่น ที่มีองค์ความรู้และเทคโนโลยีที่เจริญกว่าซึ่งก็คือ อาณาจักรพุทมา เพื่อเข้ามาพัฒนากระบวนการสร้างสิ่งปลูกสร้าง หรือศาสนวัตถุขนาดใหญ่ในทางพระพุทธศาสนา รวมทั้งการก่อสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ เพราะกระบวนการดังกล่าวด้วยความต้องการวัตถุดิบจำนวนมาก และเทคโนโลยีอย่างสูง ในการที่จะทำให้สำเร็จลงได้

ปัจจุบัน การก่อสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ ยังคงการพึ่งพาเทคโนโลยีและองค์ความรู้จากแหล่งที่เจริญกว่า เช่นเดียวกับอดีต แต่มาจากแหล่งที่แตกต่างกัน เพราะในปัจจุบันการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมที่เป็นเทคโนโลยีสมัยใหม่มาจากหลายแหล่ง ซึ่งเป็นไปตามกระแสโลกาภิวัตน์ อีกทั้งเทคโนโลยีต่าง ๆ ที่ใช้ มีประสิทธิภาพสูงมากกว่าในอดีต ส่งผลให้การสร้างสามารถทำได้อย่างแทบไม่มีข้อจำกัด

ข. ปัจจัยด้านการเมือง

อดีต สิ่งที่เป็นภาพลักษณ์หรือตัวแทนทางวัฒนธรรมของชาติ คือศาสนา และสถาบันการเมืองการปกครองหรือกษัตริย์ ซึ่งมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์และต่างเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน ทั้งสองสถาบันจึงเป็นผู้นำสร้างอัตลักษณ์ต่าง ๆ ทางวัฒนธรรม ที่มีความสำคัญในการที่จะทำให้มีการดำรงอยู่ และเป็นเป็นที่ยอมรับของทุกคนในชุมชนและของระบบวัฒนธรรมอื่นๆ และการสร้างศาสนสถานที่ใหญ่โตหรือการก่อสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ก็คือกระบวนการพัฒนาทางวัฒนธรรมอย่างหนึ่ง เพื่อให้มีความยิ่งใหญ่สมบูรณ์และเจริญของยิ่งขึ้นไปของวัฒนธรรม

ปัจจุบัน การเมืองการปกครองได้เปลี่ยนรูปแบบไปจากอดีต การสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ที่มีลักษณะเป็นตัวแทนและแสดงขอบเขตทางวัฒนธรรมของชาติมากกว่าจะสะท้อนความสัมพันธ์เช่นในอดีต แต่ยังคงมีนัยยะแฝงที่หวังผลทางการควบคุมจริยธรรม และสร้างอัตลักษณ์เพื่อความภาคภูมิใจของคนในชาติ ซึ่งเป็นลักษณะที่เปลี่ยนแปลงไปของปัจจัยทางการเมือง

2. อภิปรายผล

การอภิปรายผลในการศึกษารั้วนี้ จะขอแบ่งการอภิปรายผล ดังนี้

2.1 การวิเคราะห์ข้อมูล แบ่งออกเป็น 3 ประเด็น ดังนี้

2.1.1 ความเป็นมาของการสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ของล้านนา

2.1.2 คติความเชื่อ พิธีกรรม และวิธีการสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ของ ล้านนาอดีตจนถึงปัจจุบัน

2.1.3 การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีผลต่อการสร้างพระพุทธรูป ปูนปั้นขนาดใหญ่ของล้านนา

โดยมีรายละเอียดของการอภิปรายผลดังนี้

2.1.1 ความเป็นมาของการสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ของล้านนา

อดีต ผลการศึกษาพบว่า การสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ในล้านนานั้นมีการสร้างมาตั้งแต่สมัยอาณาจักรหริภุญชัย เช่น พระเจ้าตาเจียว พระนอนวัดป่าเก็ดถี่ หรือพระเจ้าบอเกลือ เป็นต้น

สมัยล้านนาการสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ที่สำคัญมากคือพระเจ้าตนหลวงเมืองพะเยา และพระปูนปั้นขนาดใหญ่อีกหลายองค์ เช่น พระนอนขอนม่วง และการสร้างพระพุทธรูปขนาดใหญ่ในยุคนี้เป็นเรื่องของผู้ที่บุญบารมีซึ่งเป็นเรื่องของพระมหากษัตริย์เรื่องที่เกินกำลังของสามัญชน และนิยมสร้างไว้ในที่มีสิ่งมั่งงั่ง

พระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ของล้านนา ได้มีการสร้างกันมาตั้งแต่สมัยอาณาจักรหริภุญชัย ซึ่งเป็นที่มีมาก่อนอาณาจักรก่อนล้านนา ซึ่งปรากฏหลักฐานสำคัญคือพระเจ้าตาเจียว พระนอนวัดป่าเก็ดถี่ พระเจ้าบอเกลือ (พระเจ้าแดง) เป็นต้น ซึ่งมีหลักฐานที่เป็นตำนานเกี่ยวข้องกับกษัตริย์ที่สำคัญของหริภุญชัยคือพระนางจามเทวี ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว จากหนังสือพระพุทธรูปในล้านนา (2554: 4) ระบุว่า จากการศึกษาของผู้เขียนการสร้างพระพุทธรูปในล้านนาคงมีมานานนับพันปีแล้ว จากหลักฐานซึ่งปรากฏในจามเทวีวงศ์หรือพงศาวดารเมืองหริภุญชัยกล่าวว่า พระนางจามเทวี (พุทธศตวรรษที่ 13) ได้สร้างวัดหลายวัดและสร้างพระพุทธรูปในเมืองหริภุญชัยความว่า “พระนางนั้นได้สร้างอรัญญิกกรมการในด้านปราจีนทิศแห่งบุรีนั้น สร้างวิหารและพระพุทธรูปด้วย อีกทั้งความเป็นมาของการสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ดังกล่าวยังเกี่ยวข้องกับกลุ่มชาติพันธุ์ ลัวะ ซึ่งเป็นชนพื้นเมืองดั้งเดิมที่อยู่อาศัยในบริเวณภูมิภาคนี้ตั้งแต่โบราณกาล ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ รัตนาพร เศรษฐกุล และคณะ (2552:9-10) ศึกษาเรื่องประวัติศาสตร์เศรษฐกิจวัฒนธรรมแอ่งเชียงใหม่-ลำพูน พบว่าจากตำนานจามเทวีวงศ์ พบว่าชุมชนพื้นเมืองดั้งเดิมในแอ่งเชียงใหม่-ลำพูนก่อนสมัยอาณาจักรหริภุญชัย คือกลุ่มชาติพันธุ์ลัวะ ว่าเป็นกลุ่มชนที่ยังชีพด้วยการเก็บอาหารและล่าสัตว์และเริ่มปรับเปลี่ยนเรียนรู้การมีชีวิตรอดด้วยการผลิตอาหารเอง รวมถึงการแต่งตำนานต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับประวัติการสร้างองค์พระดังกล่าวและยังสอดคล้องกับการศึกษาของ นาคฤทธิ จากหนังสือพุทธตำนานพระเจ้าเลียบโลก ฉบับชำระสะสาง (2545:5) ซึ่งศึกษาจากเอกสารโบราณ ฉบับวัดคูคำ

จำนวน 12 ผูก ซึ่งมีเนื้อหาเรื่องพุทธตำนานโดยสมบูรณ์ และจากความย่อในกันท์ที่ 1 ระบุถึงการเสด็จมาถึงของพระพุทธเจ้าเสด็จมาที่อาณาจักรหริภุญชัย และหัวเมืองต่างในเขตนี้ตั้งแต่ครั้งพุทธกาล เพื่อเผยแพร่พระศาสนา กับกลุ่มชนต่าง ๆ ที่อยู่อาศัยพบ เมื่อพบพระพุทธองค์ก็เลื่อมใสในพระพุทธศาสนา และได้รับประทานพระเกศาจากพระพุทธเจ้าแล้วก็นำมาสร้างทั้งพระเจดีย์และพระพุทธรูปขนาดใหญ่เพื่อประดิษฐานพระเกศาธาตุนั้น

ซึ่งการที่องค์พระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ที่สร้างมาเป็นระยะเวลายาวนานนับพันปียังคงปรากฏอยู่ในปัจจุบัน แม้ว่าจะมีการเปลี่ยนอาณาจักรหริภุญชัย เป็นอาณาจักรล้านนาจนถึงปัจจุบัน ภูมิภาคดังกล่าวยังคงนับถือพระพุทธศาสนาอย่างต่อเนื่อง และด้วยความศักดิ์สิทธิ์และการได้รับความยอมรับจากชุมชนตลอดมา และอีกด้านหนึ่งคือการสร้างไว้ในอาคารหรือมีสิ่งมุงบังเป็นการปกป้องและรักษาไว้ให้อยู่ยาวนาน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเชิงอนุรักษ์ จากการศึกษาของ จารุณี สิริมังคลา (2532: 11-12) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การสงวนรักษา ป้องกันดูแลเพิ่มคุณค่า ปรับปรุงและพัฒนาใกล้เคียงที่มีความสำคัญและมีคุณค่าทางสถาปัตยกรรม ศิลปกรรมและประวัติศาสตร์ สังคมและเทคโนโลยี ทั้งที่มีประโยชน์ใช้สอยในชีวิตประจำวัน โบราณวัตถุ โบราณสถาน หรือส่วนของเมืองที่ไม่ได้มีการใช้สอยอีกต่อไปแล้วก็ได้ ทั้งนี้ เพื่อรักษาไว้ซึ่งลักษณะเฉพาะของเมืองตลอดจนสภาพแวดล้อม รวมถึงการบูรณะ ซึ่งหมายถึง การปรับปรุงของเก่าให้ดีขึ้น สามารถใช้ประโยชน์ได้อีกแทนที่จะทิ้งให้เก่าผุพัง หรือเสื่อมประโยชน์ เช่น การบูรณะวัตถุโบราณ การบูรณะอุทยาน เป็นต้น ทำให้ตลอดระยะเวลาที่พันปีพระพุทธรูปดังกล่าวยังคงได้รับการ บูรณปฏิสังขรณ์ให้อยู่ในสภาพดีจนถึงปัจจุบัน

การบูรณะคงปรับเปลี่ยนให้เป็นพุทธศิลป์แบบล้านนาตามสมัยนิยม แต่ยังคงใช้แกนหรือโครงสร้างเดิมขององค์พระซึ่งมีลักษณะเป็นการก่ออิฐถือปูนที่มีมาแต่โบราณ โดยปกติจะมีอายุอยู่ได้ราว 300 ถึง 400 ปี ก็จะชำรุดทรุดโทรม การบูรณะ เพียงแต่ทำให้แข็งแรงขึ้นและลงรักปิดทองอย่างดีในปัจจุบัน ซึ่งจาก กรณีของพระเจ้าตาเจียว และพระนอนป่าเกร็ดดี น่าจะมีการบูรณะเป็นระยะ ๆ ในช่วง 100 ถึง 300 ปี และในช่วงเวลาที่เกิดสงครามหรือการเข้ายึดครองของพม่าที่มีเหนืออาณาจักรล้านนา อาจจะมีการทิ้งช่วงเวลาของการบูรณะให้นานออกไป แต่เข้าใจว่า องค์พระยังคงรูปดีอยู่ในลักษณะที่สามารถสังเกตเห็นได้ว่าเป็นพระพุทธรูป เพราะเป็นพระพุทธรูปขนาดใหญ่ ต้องใช้การก่ออิฐจำนวนมากจึงเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้เหลือซากปรักหักพังอยู่มากจนสังเกตเห็นได้ว่าเป็นองค์พระพุทธรูปได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเชิงอนุรักษ์ จากการศึกษาของ (พระมหาวิระยุทธ ประสาทนอก: 2551) ได้ให้ความหมายว่า การดูแลรักษาให้คงอยู่ในสภาพเดิมหรือสภาพที่ยังใช้อรรถประโยชน์ต่อการใช้สอย จึงทำให้องค์พระได้รับการบูรณะมาโดยตลอดตามเหตุผลดังกล่าวข้างต้น

ในส่วนของ เวียงกุมกามซึ่งเป็นชุมชนโบราณที่ตั้งอยู่ในภูมิภาคล้านนาเช่นกันแต่มีสภาพเป็นชุมชนที่มีมาตั้งแต่อาณาจักรหริภุญชัย และเมื่อพญามังรายจะเข้ายึดครองอาณาจักรหริภุญชัยและสร้างเมืองเชียงใหม่ในกาลต่อมา เวียงกุมกามนี้จึงถูกตั้งขึ้นเป็นเมืองหน้าด่านและเป็นพื้นที่เตรียมการเพื่อสร้างเมืองเชียงใหม่ของพญามังราย ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ จิรศักดิ์ เศวตวงศ์ญา จากหนังสือประวัติศาสตร์และศิลปกรรมเวียงกุมกาม (2548: 3-9) ระบุว่า เวียงกุมกามมีฐานะเป็นชุมชนโบราณมาตั้งแต่ระดับหมู่บ้านที่มีการปกครองขึ้นกับอาณาจักรหริภุญชัย มีการพบศาสนสถานและศาสนวัตถุมากมาย แม้จะไม่ได้มีการพบพระพุทธรูปขนาดใหญ่โดยตรงแต่ก็มีเอกสารระบุถึงแนวคิดความเชื่อที่เกี่ยวกับการสร้างพระพุทธรูป ซึ่งเป็นรากฐานต่อมาของการสร้างพระพุทธรูปขนาดใหญ่ในล้านนาต่อมา

ในสมัยอาณาจักรล้านนามีการสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ที่สำคัญมากคือ พระเจ้าตนหลวง ของวัดศรีโคมคำ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา และพระปูนปั้นขนาดใหญ่อีกหลายองค์ เช่น พระนอนขอมม่วง พระเจ้าตนหลวงวัดบ้านโอง จังหวัดลำพูน เป็นต้น พระพุทธรูปที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ล้วนแต่เป็นพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ของล้านนาที่สร้างในช่วงที่ล้านนาเป็นอาณาจักรที่เป็นเอกราช ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของประวิตร ตันตลา (2553: 18-21) พบว่าการสร้างได้เริ่มขึ้นในปี พ.ศ. 2034 สมัยพระยอดเชียงรายครองเมืองเชียงใหม่ จนถึงปี พ.ศ. 2067 ใช้เวลารวมทั้งสิ้น 33 ปี ซึ่งตรงกับสมัยพระเมืองแก้วครองเมืองเชียงใหม่ การสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ในยุคสมัยนี้ถือว่าการก่อสร้างที่ยิ่งใหญ่มาก ไม่ว่าจะก่อสร้างในเขตพื้นที่เป็นเมืองหลวง หรือหัวเมืองสำคัญ ก็ต้องอยู่ในพระราชูปถัมภ์ เพราะเมื่อก่อสร้างเสร็จเรียบร้อยแล้ว พระเมืองแก้ว เจ้าเมืองพะเยา ได้ส่งพระราชสาสน์ไปทูลพระเมืองแก้ว เจ้าผู้ครองเมืองเชียงใหม่ พระองค์ก็บังเกิดศรัทธาเป็นอย่างยิ่งได้ทรงพระราชทานทองคำ เพื่อสร้างพระวิหารถวายแด่องค์พระเจ้าตนหลวง ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีโครงสร้างการหน้าที่ (Structural-Functional Theory) กล่าวว่าสังคมในฐานะที่เป็นระบบ ที่มีอาณาเขตแน่นอนเป็นสังคมที่วางระเบียบตนเอง ควบคุมตนเอง (Self-regulating) โดยมีแนวโน้มที่ส่วนประกอบต่าง ๆ พึ่งพาอาศัยกันและรักษาดุลยภาพไว้ได้ ในระบบที่มีความต้องการ จำเป็นสังคมจึงต้องมีโครงสร้างแบบใดแบบหนึ่งขึ้นมาเป็นหลัก ประการให้มีการพึ่งพา (Homeostasis) ดุลยภาพ (Equilibrium) และการมีชีวิต (Survival) อาจกล่าวได้ว่า โครงสร้างหลายโครงสร้างสามารถสนองความต้องการจำเป็นอันเดียวกันได้ แต่โครงสร้างจำนวนจำกัดเท่านั้น ที่สามารถสนองความต้องการจำเป็นใด ๆ หรือความต้องการจำเป็นหลายอย่างในขณะเดียวกัน

แม้แต่การบูรณปฏิสังขรณ์ ก็ต้องนำเรื่องราวทั้งหมดแจ้งแก่สถาบันการปกครอง หรือแพร่กระจายข่าวไปอย่างกว้างขวางในทุกชุมชนเพื่อให้มีส่วนร่วมในการก่อสร้างให้มากที่สุด

เพราะเชื่อว่าการสร้างเป็นบุญบารมีขนาดใหญ่มีอานิสงส์ของการสร้างมาก และเชื่อว่าเหมือนการทำของใหญ่ต้องทำด้วยคนจำนวนมาก เพราะจะทำให้มั่นใจว่ามีความสำเร็จเพราะเมื่อสร้างได้สำเร็จจะทำให้เกิดสิริมงคลแก่ทั้งตนเอง ชุมชน และบ้านเมืองโดยส่วนรวม และอีกความเชื่อหนึ่งคือการสร้างพระพุทธรูปขนาดใหญ่เป็นเรื่องของผู้ที่บุญบารมีซึ่งเป็นเรื่องของพระมหากษัตริย์หรือพระโพธิสัตว์สร้างบารมี เป็นเรื่องที่เกินกำลังที่สามัญชนจะสามารถกระทำ รัตนพร เศรษฐกุล และคณะ (2552: 9-10) ศึกษาเรื่องประวัติศาสตร์เศรษฐกิจวัฒนธรรมแอ่งเชียงใหม่-ลำพูน คณะแขวงเมืองพะเยา จึงมีเอกสารที่ส่งไปนิมนต์ครูบาศรีวิชัยซึ่งเป็นพระเถระซึ่งได้รับการเคารพนับถือของประชาชนอย่างมากและเป็นนักบุญของล้านนาไทยถึง 3 ครั้ง นอกจากนี้ยังต้องขอเอกสารรับรองจากเจ้าผู้ครองนครทั้งเชียงใหม่และพะเยา รวมถึงแจ้งข่าวการบูรณะให้พระเถระซึ่งเป็นผู้ปกครองคณะสงฆ์ในเขตพื้นที่ของวัด เพื่อนำเอกสารทั้งหมดรับรองและนำไปบอกบุญรวบรวมทรัพย์ที่บริจาคนำมาบูรณปฏิสังขรณ์องค์พระเจ้าตนหลวง ขึ้นไปจนถึงหัวเมืองเมืองเชียงรุ่ง เชียงตุง ในเขตประเทศพม่า ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดโครงสร้าง-หน้าที่นิยม ของพาร์สัน ในเรื่องความคิดเรื่องระบบการกระทำยุคต้น ระบบการกระทำ (System of Action) เกิดในบริบททางสังคม ซึ่งเป็นบริบทที่ผู้กระทำมีสถานภาพและแสดงพฤติกรรมตามที่สถานภาพกำหนดไว้ สถานภาพและบทบาทต่าง ๆ ในสังคมประสานสัมพันธ์กันในรูปของระบบต่าง ๆ หน่วยการกระทำจึงมีฐานะเป็นระบบการกระทำระหว่างกัน (System of Interaction) ซึ่งการกระทำในที่นี้ คือ แสดงบทบาทของผู้กระทำประกอบไปด้วยผู้กระทำจำนวนมาก ซึ่งก็มีสถานภาพและแสดงบทบาทที่รวมกันเข้าเรียกว่า ระบบสังคม

ในระยะต่อมาเมื่ออาณาจักรล้านนาเป็นอิสรภาพจากการปกครองของพม่าและเข้าร่วมเป็นแผ่นดินเดียวกันกับอาณาจักรรัตนโกสินทร์การสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ก็เริ่มมีการสร้างขึ้นมามาก แต่มีลักษณะที่ผสมผสานกับศิลปะของสกุลช่างอื่น ๆ เช่น ไทยใหญ่ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ พระครูวิทิศานุชาต จากหนังสือวัดพระสิงห์วรมหาวิหาร จังหวัดเชียงใหม่ (2551: 69-70) พบว่าหลวงพ่อดโต พระประธานในพระวิหารหลวง วัดพระสิงห์ ปางมารวิชัย ลงรักปิดทอง หน้าตักกว้าง 5 เมตร พุทธลักษณะเป็นแบบล้านนาสิงห์สาม “ที่มีอิทธิพลศิลปะชาน (ไทยใหญ่) ผสมเล็กน้อย คือมีเส้นกรอบพัคตร์ประดับกระจกลี” สร้างเมื่อ พ.ศ. 2363 และยังสอดคล้องกับ กระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับการผสมผสานทางวัฒนธรรม (Cultural Integration) เป็นการที่วัฒนธรรมซึ่งแตกต่างกันมาพบกัน เกิดการแลกเปลี่ยนหยิบยืมกันใช้ในระยะเวลายาวนานและด้วยความสม่ำเสมอ วัฒนธรรมเหล่านั้นก็จะปะปนผสมผสานกัน แต่ยังรู้ว่าวัฒนธรรมใดเป็นของใครเมื่อกลับสู่สังคมเดิม เจ้าของวัฒนธรรมก็ยังประพฤติปฏิบัติตามวัฒนธรรมดั้งเดิมของตนได้

การสร้างพระพุทธรูปในล้านนายุคต่อมาก็ยังคงมีการสร้างขึ้นมาเพิ่มมากขึ้นแต่มีลักษณะเริ่มกระจายตัวไปยังหัวเมืองต่าง ๆ มีลักษณะเป็นพระพุทธรูปที่สร้างขึ้นประจำชุมชน การสร้างไม่ได้มีข้อจำกัดกับกษัตริย์หรือชนชั้นปกครองชั้นสูงอีกต่อไป เพราะมีการรวมกลุ่มกันของคนในชุมชนโดยอาจมีผู้นำระดับท้องถิ่นหรือพระภิกษุสงฆ์ที่ได้รับการเคารพนับถือเป็นผู้นำในการสร้าง ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของพระมหาเอกพงศ์ เอกวงโส จากหนังสือหน้าต่างชีวิต (2552: 28) พบว่าในปีพุทธศักราช 2491 พระครูพัฒนาลังการ (คันธวังอินทร์) ร่วมกับคณะกรรมการและศรัทธาของวัดเซตวัน ตำบลเวียง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ได้ร่วมกันก่อสร้างพระปางไสยาสน์ปูนปั้นองค์ใหญ่ของวัดพระนอนวัดเซตวัน (หนองบัว) ตำบลเวียง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงรายขนาดใหญ่ ยาว 45 เมตร โดยใช้เวลาก่อสร้างประมาณ 3 ปี ที่สังเกตได้ชัดเจนคือการสร้างพระพุทธรูปสามารถสร้างได้ขนาดใหญ่ขึ้นและมีความสวยงาม ทั้งที่เป็นการสร้างโดยกลุ่มคนในระดับชุมชนทั้งนี้เพราะมีความเจริญทางเทคโนโลยีมากขึ้น อีกทั้งลักษณะการใช้นิคมดินเป็นวัสดุก่อสร้างหลักทดแทนการใช้นิคมดินแบบโบราณจึงทำให้การสร้างสามารถสร้างได้ง่าย มีขนาดใหญ่ มีสัดส่วนสวยงาม และยังสร้างได้อย่างรวดเร็วมากเมื่อเทียบกับในอดีต

และพระพุทธรูปทุกองค์ที่กล่าวมาทุกองค์ ยังคงอยู่มาจนถึงปัจจุบัน นอกจากเหตุผลเรื่องความศักดิ์สิทธิ์อย่างมาก ได้รับความเคารพและยอมรับจากคนในชุมชนอย่างสูง สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งคือพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ทุกองค์ที่สร้างขึ้นมาในยุคก่อนล้านนา และยุคล้านนาล้วนแต่สร้างขึ้นภายในวิหาร อาคาร หรือมีสิ่งมุงบังทั้งสิ้น เพราะความเชื่อว่าการสร้างพระพุทธรูปไม่ว่าเล็กหรือใหญ่ให้ตากแดดตากฝนหรืออยู่กลางแจ้งนั้น จะไม่ส่งผลดีต่อผู้สร้าง รวมถึงการแต่งดำนานต่าง ๆ เพื่อเพิ่มความศักดิ์สิทธิ์ให้กับองค์พระพุทธรูปเช่นตำนานของพระเจ้าตนหลวง และจากตำนานระบุว่าการสร้างพระพุทธรูปดังกล่าวมีการกล่าวถึงพญานาคเป็นผู้ที่นำเงินและทองมาให้สองดาวยาย เป็นทุนในการสร้าง ซึ่งมีข้อสังเกตว่าพญานาคก็คือความเชื่อในอำนาจที่เหนือมนุษย์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อ อมรา พงศาพิชญ์ (2544: 30-31) กล่าวว่าความเชื่อในทางศาสนาหรือความเชื่อในสิ่งที่มีอำนาจเหนือมนุษย์ สังคมทุกสังคมมีความเชื่อในสิ่งที่มีอำนาจเหนือมนุษย์ไม่ว่ารูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง คำว่าศาสนาที่ใช้ในที่นี้หมายถึงความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ถึงแม้ว่าคำสอนเกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์จะไม่ใช่คำสอนของศาสนา ความเชื่อในเรื่องภูติผีปิศาจก็รวมเรียกเป็นศาสนา เพราะเป็นความเชื่อในสิ่งที่มีอำนาจเหนือมนุษย์ ลักษณะของสิ่งที่มีอำนาจเหนือมนุษย์ และการที่องค์พระถูกสร้างอยู่ในอาคารหรือมีสิ่งมุงบังทำให้องค์พระพุทธรูปมีความแข็งแรงทนทานต่อสภาพดินฟ้าอากาศมากกว่า

ปัจจุบัน ผลการศึกษาพบว่า การมีวัสดุอุปกรณ์และวิธีการสร้างแบบสมัยใหม่เข้ามาทำให้สร้างได้ง่ายขึ้น ใหญ่โตขึ้นและมีรูปแบบที่หลากหลาย นิยมสร้างไว้กลางแจ้ง คนสามัญ

ชนหรือกลุ่มชนต่าง ๆ ก็สามารถสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ได้ มีการสร้างขึ้นมาใหม่อย่างมากมายในปัจจุบัน

ความนิยมสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ของล้านนาในปัจจุบันที่มีการสร้างขึ้นมาอย่างมากมายในทุกภูมิภาคของล้านนาซึ่งส่วนใหญ่ก็จะนิยมนำพระพุทธรูปที่เป็นศิลปะที่เป็นเอกลักษณ์ของล้านนาและยังสอดคล้องกับแนวคิดเชิงประวัติศาสตร์ และมีวัสดุอุปกรณ์และเทคนิคสมัยใหม่เข้ามาสร้าง การข้อจำกัดทางเทคนิค และวิศวกรรมน้อยลง ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรม ทฤษฎีนี้เชื่อว่าการเปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรมเกิดขึ้นจากการแพร่กระจายของสิ่งใหม่ๆ จากสังคมหนึ่งไปยังอีกสังคมหนึ่ง และสังคมนั้นรับเข้าไปใช้วัฒนธรรมใหม่ ๆ นี้ คือ นวัตกรรม ซึ่งเป็นทั้งความรู้ ความคิด เทคนิควิธีการ และเทคโนโลยีใหม่ ๆ กระบวนการแพร่กระจายนวัตกรรม กระบวนการแพร่กระจายนวัตกรรมมีองค์ประกอบ คือ เกิดนวัตกรรมหรือสิ่งใหม่ที่จะแพร่กระจายไปสู่สังคมขึ้น การสื่อสารโดยผ่านสื่อทางใดทางหนึ่งเพื่อให้คนในสังคมได้รับรู้ว่ามีการนวัตกรรมเกิดขึ้น ช่วงเวลาหนึ่งเพื่อให้คนในสังคมได้รู้จักนวัตกรรมที่เกิดขึ้นนั้น เข้าสู่สมาชิกของสังคมหรือสมาชิกในสังคมนำนวัตกรรมเข้ามาใช้ในสังคม อีกทั้งการก่อสร้างยังเปลี่ยนรูปแบบจากแบบเดิม สร้างได้ถูกต้องสวยงาม มีการสร้างได้หลายรูปแบบ ทั้งนั่ง ยืน เดิน มีการตกแต่งมากขึ้น วัสดุ วัสดุทันสมัยตกแต่งเช่นแก้วหล่อ สีทองคำ ผู้สร้างจากสถาบันกษัตริย์และพระผู้มีบุญบารมีมาเป็น กลุ่มคนหรือคณะบุคคลและพ่อค้าคหบดีต่าง ๆ ซึ่งอาจจะประสบความสำเร็จจากการค้าขายหรือการประกอบธุรกิจเป็นต้น หรือเป็นการร่วมแรงร่วมใจของคนในชุมชนที่พร้อมใจกันสร้างขึ้นมาโดยอาจจะได้รับการนำการก่อสร้างจากพระภิกษุสงฆ์ที่ได้รับการเคารพจากคนในชุมชน หรือผู้นำที่เป็นชนชั้นปกครองของชุมชน เช่นผู้ว่าราชการจังหวัด เป็นต้น

โดยเฉพาะในช่วงปัจจุบันประมาณช่วง พ.ศ. 2520 เป็นต้นมา การสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่มีความเปลี่ยนแปลงในเรื่องความเป็นมาที่แตกต่างอย่างชัดเจน เพราะเหตุการณ์สร้างไม่ได้ยึดติดกับสถาบันชั้นสูงของสังคมอีกต่อไป คนสามัญชนหรือกลุ่มชนต่าง ๆ ก็สามารถสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ได้ง่ายขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ จุมพล หนีมพานิช (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช, 2538: 126) กล่าวว่า “การเปลี่ยนแปลงทางสังคม” หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในโครงสร้างสังคมได้แก่ ระเบียบแบบแผนต่าง ๆ เช่น แบบแผนความสัมพันธ์ในสังคม ตลอดจนสถานภาพและบทบาทของสมาชิกในสังคม หรือการเปลี่ยนแปลงระเบียบแบบแผนความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในสังคมเป็นการเปลี่ยนแปลงโครงสร้าง หน้าที่หรือกระบวนการต่าง ๆ ของความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างและหน้าที่อย่างใดอย่างหนึ่ง และมักจะเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งหรือสมัยใดสมัยหนึ่ง

2.1.2 คติความเชื่อ พิธีกรรม และวิธีการสร้างพระพุทธรูปในป็นขนาดใหญ่ของ ล้านนาอดีตจนถึงปัจจุบัน

อดีต ผลการศึกษาพบว่า ล้านน่านำเอาพุทธประวัติมาเป็นส่วนหนึ่งคติของการสร้างพระพุทธรูป คือการเขียนเป็นตำนานอันศักดิ์สิทธิ์สอดคล้องกับเรื่องเล่าท้องถิ่น เพื่ออธิบายความเป็นเหตุเป็นผลในการสร้างอันเป็นที่มาของพุทธลักษณะ และเหตุแห่งการสร้างพระพุทธรูปให้มีขนาดใหญ่โต โดยเชื่อมโยงว่าเป็นการสร้างบำเพ็ญบารมีของพระโพธิสัตว์หรือผู้มีบุญญาธิการ หรือเกี่ยวข้องกับกษัตริย์ ซึ่งวัตถุประสงค์เพื่อสืบพระอายุศาสนา และแสดงถึงความเจริญที่เป็นสัญลักษณ์ของชุมชน

ล้านนารับคติการระลึกถึงหรือการสร้างสิ่งที่เป็นตัวแทนของพระพุทธเจ้าตามหลักอุเทสิกเจติย รวมทั้งการนำเอาพุทธประวัติมาเป็นส่วนหนึ่งของคติต่าง ๆ มาเขียนเป็นตำนานอันศักดิ์สิทธิ์ของล้านนาเองเพื่ออธิบายความเหมาะสมและความเป็นเหตุเป็นผลในการสร้างพระพุทธรูปขึ้นมาเป็นตัวแทนองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการกระทำระหว่างกันด้วยสัญลักษณ์ หมายถึง การกระทำของบุคคลที่มีผลอย่างหนึ่งต่อความคิดหรือการกระทำของบุคคลอีกคนหนึ่งไม่ว่าการกระทำนั้นจะเป็นไปในทิศทางเดียวกัน โดยรับคตินี้มาจากอินเดียและอาณาจักรอื่น ๆ ที่มีความเจริญกว่า เช่น พุกาม และสุโขทัย เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม ทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม (The Diffusion Theory of Cultural) เจ้าของทฤษฎี คือ ราล์ฟ ลินตัน (Ralph Linton) ชาวอเมริกันมีความเชื่อว่าการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเกิดจากการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม โดยเกิดจากการติดต่อสื่อสารกันระหว่างสังคมที่ต่างวัฒนธรรมรวมกัน และต่างแพร่กระจายวัฒนธรรมไปสู่กันและกัน เมื่อเกิดการแพร่กระจายวัฒนธรรมขึ้นแล้ว สังคมที่เจริญกว่าอาจจะรับวัฒนธรรมบางอย่างของสังคมที่ด้อยกว่าก็ได้ และในทำนองเดียวกันสังคมที่ด้อยกว่าอาจจะไม่รับวัฒนธรรมของสังคมที่เจริญกว่าก็ได้ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมส่วนใหญ่แล้วเกิดจากการแพร่กระจายของวัฒนธรรมจากภายนอกเข้ามา

โดยวัตถุประสงค์เพื่อสืบพระอายุศาสนาเพื่อเป็นประโยชน์กับคนจำนวนมาก ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ รพีพรณ ใจภักดี จากหนังสือ ปางพระพุทธรูปหัวข้อธรรมในคำกลอน (2547: 13) พบว่า นอกจากเพื่อการสักการบูชาแล้วยังมีจุดประสงค์อื่น ๆ อีกหลายประการ เช่น เป็นหลักฐานเพื่อให้คนรุ่นหลังเชื่อมั่นว่าพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเคยมีพระชนม์อยู่จริง เพื่อเผยแพร่พระพุทธศาสนาอันจะนำไปสู่การศึกษาคัมภีร์และปฏิบัติตามพระธรรมคำสั่งสอนของพระบรมศาสดา เพื่อน้อมใจให้ระลึกถึงเหตุการณ์สำคัญต่าง ๆ ในพุทธประวัติ รักษาสรีรภาพของพุทธศาสนิกชนเอาไว้ จึงต้องสร้างสิ่งยึดเหนี่ยวที่มีตัวตน มองเห็นและสัมผัสได้ เพื่อเป็นหลักฐานแสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนา จำนวนของพระพุทธรูปเป็นสิ่งที่ช่วยบ่งบอก

ถึงความเจริญของพระพุทธศาสนาในแต่ละยุคสมัยว่ามีมากเท่าไร และมีผู้ศรัทธามากเพียงใด รวมทั้งเพื่อเป็นหลักฐานว่าพระพุทธศาสนาเคยเผยแพร่เข้ามาถึงสถานที่นั้น ๆ

อีกทั้งอธิบายถึงคติที่มาของลักษณะของพระพุทธเจ้า เหตุที่มาแห่งการสร้างพระพุทธรูปให้มีขนาดใหญ่โต สอดคล้องกับการศึกษาของมาลา คำจันทร์ จากหนังสือ มองโลกแบบล้านนาผ่านอรุณวิสูตร (2548 : 88-90) พบว่าตามคติของล้านนาว่าด้วย ลักษณะ อายุ และไม้แห่งการตรัสรู้ ของพระพุทธเจ้าว่า พระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้นเสด็จอุบัติขึ้นในโลกแล้วเป็นจำนวนนับไม่ถ้วน ทุกพระองค์จะมีลักษณะที่เป็นอุดมบุรุษ มีพระวรกายและพุทธลักษณะเหมือนกันทุกประการ แต่สิ่งที่แตกต่างกันคือ ขนาดพระวรกาย อายุขัยของพระพุทธเจ้าแต่ละพระองค์ ไม้ที่เป็นประทับแห่งการตรัสรู้ พุทธประวัติ และพระนาม ของแต่ละพระองค์ เนื่องจากพระพุทธเจ้าแต่ละพระองค์สร้างบารมีมาไม่เหมือนกัน และระยะเวลาที่สร้างบารมีไม่เท่ากัน

ปัจจุบัน ผลการศึกษาพบว่า ยังคงใช้คติต่าง ๆ ในการสร้างที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากอดีต เช่น การสร้างเพื่อสืบอายุพระพุทธศาสนา สร้างเพื่อเป็นการบำเพ็ญบารมี ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับการจัดেলাทางสังคม แนวคิดนี้มุ่งแสดงให้เห็นถึงพลังในเชิงอนุรักษ์ของสังคม โดยพัฒนามาจากวิชามานุษยวิทยา (Anthropology) ที่ศึกษาสังคมขนาดเล็ก มีเสถียรภาพสูง ไม่เปลี่ยนแปลงหรือเปลี่ยนแปลงน้อย จึงทำให้มองเห็นภาพของการจัดেলাทางสังคมในรูปของกระบวนการซึ่งทำให้สังคมดำรงอยู่ตามแบบฉบับเดิม

คติในปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงและแตกต่างจากอดีต คือมีความนิยมสร้างกลางแจ้งหรือบนภูเขา เพราะนำความเชื่อเรื่องพุทธบารมี รวมทั้งการใช้คติการสร้างแบบจักรวาลวิทยาหรือไตรภูมิ หรือคติในการสร้างเพื่อเป็นศูนย์กลางของชุมชนขนาดเล็กเช่น และนำความเกี่ยวข้องกับตำนานเรื่องเล่าท้องถิ่น ทั้งอดีตปัจจุบัน คัมภีร์ บทจนาต่างๆ และความป็นสัญลักษณ์ของชุมชนในหมู่บ้านมาเป็นแนวทางในการสร้าง ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางสังคม จากการศึกษาของ นิล เจ. สเมลเซอร์ (Smelser, 1988: 383) ได้ให้ความหมายและอธิบายว่า “การเปลี่ยนแปลงทางสังคม” หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่เกี่ยวข้องกับจำนวนประชากร พฤติกรรมของสมาชิกในสังคม โครงสร้างสังคมและแบบแผนของความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกและแบบแผนทางวัฒนธรรม

2.1.3 การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีผลต่อการสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ของล้านนา

อดีต ผลการศึกษาพบว่า ล้านนามีความเชื่อเกี่ยวกับสภาวะต่าง ๆ ของพระพุทธเจ้า รวมถึงสภาวะของพระบรมสารีริกธาตุและหลักการตามพระธรรมคำสอน ทั้งนี้เพื่อแสดงสภาวะที่เหนือธรรมดาของพระพุทธองค์ เป็นสิ่งระลึกถึงความดีงามทั้งยังเป็นสัญลักษณ์ที่สำคัญอย่างหนึ่ง

ของพระพุทธศาสนา ซึ่งยังสะท้อนความเชื่อเรื่องการได้รับอานิสงส์ที่ยิ่งใหญ่ของการสร้าง นอกจากนี้ความสำคัญของพระพุทธรูปขนาดใหญ่ที่สร้างขึ้นให้เป็นหลักบ้านหลักเมืองแสดงถึงความเจริญทางศีลธรรม ทางเศรษฐกิจและศิลปะวิทยาการ ของชุมชน ซึ่งส่งผลให้มีประเพณีความเชื่อหลายประการ เช่น การสงฆ์พระพุทธรูป การถวายผ้ากฐิน การถวายข้าวรับใช้พระพุทธรูป การล้างหน้าพระพุทธรูป การก่อพื้นผิงไฟให้พระพุทธรูป ความเชื่อเกี่ยวกับอภินิหาร และอาเพศต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับพระพุทธรูปขนาดใหญ่ ซึ่งเป็นความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับคนในชุมชน

ความเชื่อเกี่ยวกับสภาวะต่าง ๆ ของพระพุทธรเจ้าตั้งแต่ครั้งยังทรงพระชนม์ชีพ รวมถึงสภาวะของพระบรมสารีริกธาตุและหลักการตามพระธรรมคำสอนซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของพระมหาธาตุชนา นรเชษฐโฐ จากหนังสือ สภาวะของพระพุทธรเจ้าหลังการปรินิพพาน (2553: 47 และ 59) พบว่า ความเชื่อเกี่ยวกับสภาวะของพระพุทธรเจ้าภายหลังการปรินิพพานที่เข้าถึงความเป็นอนัตตา อันเป็นสภาวะที่ว่างเปล่าสูญสลายไปอย่างสิ้นเชิง ไม่สามารถเป็นที่พึ่ง เป็นสรณะ หรือรับรู้ความเป็นไปของมนุษย์และสรรพสัตว์อีกต่อไป แม้จะมีพระรัตนตรัยอันประเสริฐเป็นที่พึ่งแทน แต่ก็ไม่สามารถทำให้เกิดความเชื่อมั่น หรือแน่ใจได้ ซึ่งเป็นเรื่องที่ค่อนข้างลำบากในการเข้าใจและเข้าถึงสำหรับปวงชนทั่วไป ที่ต้องการที่พึ่งอันเป็นรูปธรรม ที่ใกล้ชิด ที่สัมผัสได้ เป็นเหตุแห่งการสร้างพระพุทธรูปเป็นตัวแทนของพระพุทธรเจ้า เป็นสิ่งระลึกถึงความดีงามทั้งยังเป็นสัญลักษณ์ที่สำคัญอย่างหนึ่งของพระพุทธศาสนา

เมื่อมีการสร้างพระพุทธรูปขึ้นมาก็ทำให้เกิดพัฒนาการที่จะสร้างให้มีความยิ่งใหญ่อลังการ ทั้งนี้เพื่อแสดงสภาวะที่เหนือธรรมดาของพระพุทธรองค์และในอีกด้านหนึ่งกับการแสดงศักยภาพและการแสดงบารมีธรรมของผู้สร้าง ซึ่งยังสะท้อนความเชื่อเรื่องการได้รับอานิสงส์ที่ยิ่งใหญ่ของการสร้างโดยมากจะเป็นกษัตริย์หรือชนชั้นสูงในสังคม นอกจากนี้ ความสำคัญของพระพุทธรูปขนาดใหญ่ที่สร้างให้เป็นหลักบ้านหลักเมืองที่แสดงถึงความเจริญของชุมชนและสะท้อนทั้งความเจริญทางศีลธรรมและความก้าวหน้าทั้งทางเศรษฐกิจและศิลปะวิทยาการ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ปฐม หงส์สุวรรณ จากหนังสือตำนานพระพุทธรูปล้านนา (2554:85 และ116-118) ระบุว่าความเชื่อเกี่ยวกับพระพุทธรูปขนาดใหญ่ที่ปรากฏในบริบทของท้องถิ่นล้านนานั้น มีความเชื่อเกี่ยวกับรูปร่าง ขนาดพระวรกาย พระเกศา พระอุระ พระนาสิก พระเนตร และความยิ่งใหญ่ขององค์พระว่า ภาพพจน์เกี่ยวกับพระวรกายนี้ล้วนแต่มีรายละเอียดที่สร้างความยิ่งใหญ่ น่าอัศจรรย์ เป็นกระบวนการจินตภาพที่ทำให้รู้สึกถึงความมีอำนาจแห่งบุญบารมีที่แผ่ไพศาล รูปร่างที่สูงใหญ่อลังการยิ่งยวดให้เห็นว่าพระพุทธรองค์ทรงเป็นบุคคลที่มีจริยธรรมอันสูงส่ง ความมั่งคั่งและอลังการเหล่านี้ ล้วนเป็นสัญลักษณ์อย่างหนึ่งในทางพระพุทธศาสนา สัญลักษณ์แห่งเรือนกายของพระพุทธรเจ้าที่มีขนาดใหญ่ดังกล่าวนี้สัมพันธ์กับภาพขององค์

พระพุทธรูปที่ถูกเรียกกันว่า “พระเจ้าตนหลวง” ของพระพุทธรูปขนาดใหญ่หลายองค์ในแดนล้านนา ซึ่งล้วนแต่เป็นสิ่งที่สร้างแรงจูงใจ ความน่าเลื่อมใส ความเชื่อถือศรัทธาให้กับผู้ที่ได้เห็นหรือรับรู้ต่อพระพุทธศาสนา

มีประเพณีที่เป็นความเชื่อของล้านนาที่เกิดจากการสร้างพระพุทธรูปขนาดใหญ่หลายประการ เช่น การสร้างไว้เพื่อเป็นที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ การสงฆ์พระพุทธรูป การถวายผ้ากฐิน การถวายข้าวรับใช้พระพุทธรูป การล้างหน้าพระพุทธรูป การก่อพื้นผิงไฟให้พระพุทธรูป ความเชื่อเกี่ยวกับอภินิหาร และอาเพศต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับพระพุทธรูปขนาดใหญ่ ซึ่งเป็นความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับคนในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ศิริพร จิตะฐาน (2532: 4) พบว่านักมานุษยวิทยาที่ศึกษากระบวนการความเชื่อและศาสนาในสังคมไทยได้ชี้ให้เห็นว่าระบบความเชื่อดั้งเดิมเรื่องผีสาংเทวดา ความเชื่อในแบบพราหมณ์ และความเชื่อในพระพุทธศาสนาได้ผสมผสานกันอย่างกลมกลืนกลายเป็นระบบความเชื่อที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในสังคมไทย

ปัจจุบัน ผลการศึกษาพบว่า นอกจากความเชื่อที่สืบทอดมาจากในอดีตแล้ว ยังมีการสร้างพระพุทธรูปขนาดใหญ่ตามความเชื่อในอานิสงส์ ที่ว่าด้วยการทานของที่ประณีตจะได้รับของอันปราณี และการสร้างสิ่งของที่ใหญ่จะมีอานิสงส์มาก รวมทั้งการสร้างเพื่อให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว สร้างเพื่อทำลายสถิติ สร้างเพื่อช่วยให้ฐานะทางเศรษฐกิจดีขึ้น สร้างเพราะเชื่อว่าชีวิตจะดีขึ้น สร้างเก็บเงิน สร้างเพื่อฉลองโอกาสหรือวาระสำคัญต่าง ๆ เป็นต้น

ความเชื่อที่สำคัญยังคงสืบทอดมาจากอดีต ยังมีการสร้างพระพุทธรูปขนาดใหญ่ตามความเชื่อในอานิสงส์ ที่ว่าด้วยการทานของที่ประณีต จะได้รับของอันประณีต และการสร้างสิ่งของที่ใหญ่จะมีอานิสงส์มาก ส่งเสริมศีลธรรม สร้างสรรค์แบบประยุตศาสนาและสังคมเข้าด้วยกัน สร้างเพื่อปกป้องชุมชน จัดตั้งชั่วร้ายรวมทั้งการสร้างเพื่อให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว สร้างเพื่อทำลายสถิติ สร้างเพื่อช่วยให้ฐานะทางเศรษฐกิจดีขึ้น สร้างเพราะเชื่อว่าชีวิตดีขึ้น สร้างเก็บเงิน สร้างเพื่อช่วยให้ปรับเปลี่ยนชัยภูมิ ปรับเปลี่ยน ชะตาบ้านเมือง สร้างเพื่อเป็นแบบอย่างของการทำความดี สร้างเป็นที่พึ่งทางใจ บนบาน และสร้างเก็บเงิน สะเดาะเคราะห์ รวมทั้งสร้างเพื่อฉลองโอกาสหรือวาระสำคัญต่าง ๆ เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อ เพิ่มศักดิ์ วรรณยางกูร (2545: 37-38) ได้ให้ความหมายของศรัทธาและความเชื่อเป็นมูลเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดศาสนา และลัทธิต่าง ๆ และความเชื่อมี 2 ระดับใหญ่ ๆ คือความเชื่อที่มีเหตุผล และความเชื่อที่ขาดเหตุผล ซึ่งเกิดจากอวิชชา และเกิดจากความกลัว คือเมื่อไม่สามารถหาคำอธิบายหรือไม่เข้าใจปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างชัดเจน ทำให้เกิดความกลัว คือความไม่รู้หรือไม่เข้าใจอย่างแจ่มแจ้ง และเมื่อไม่ทราบเหตุที่แท้จริงจึงพากันคิดว่าเป็นปรากฏการณ์ที่เหนือธรรมชาติ หรืออาจเป็นอำนาจ

ของเทพยดาหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์และสิ่งอื่น ๆ ที่มีอำนาจเหนือความเข้าใจของมนุษย์ซึ่งเป็นความเชื่อที่เกิดจากการตระหนักถึงพลังที่ปรากฏ รวมทั้งเกิดจากความภักดี คือความเชื่อหรือความเลื่อมใสด้วยมั่นใจว่าสิ่งที่ตนเชื่อหรือเลื่อมใสนั้นสามารถอำนวยประโยชน์แก่ตนได้ เป็นการเข้าถึงเป้าหมายสูงสุดโดยถือเอาความเชื่อและความศรัทธาเป็นที่ตั้ง

2.2 ข้อสรุปที่ได้จากการค้นพบเกี่ยวกับ

2.2.1 พิธีกรรมในการสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ของล้านนาตั้งแต่อดีต

จนถึงปัจจุบัน

อดีต ผลการศึกษาพบว่า การประกอบพิธีกรรมเป็นขั้นตอนที่จะทำให้พระพุทธรูปมีความศักดิ์สิทธิ์ มีความเป็นสิริมงคล จะเห็นได้ว่าการประกอบพิธีกรรมนั้นคือการลำดับเหตุการณ์ต่าง ๆ ของการเสด็จมาอุบัติหรือเกิดขึ้นในโลกของพระพุทธเจ้าท่านเอง เพื่อให้เป็นที่ยอมรับครอบคลุมในทุกด้านของสังคม จึงมีการทำพิธีทั้งของพุทธ พราหมณ์ และผี และต้องประกอบพิธีกรรมอย่างความเคร่งครัดของผู้ร่วมพิธี เพื่อให้พิธีกรรมนั้นสร้างความศักดิ์สิทธิ์อย่างสูงสุดกับพระพุทธรูป

นอกจากหลักธรรมคำสอนแล้ว การประกอบพิธีกรรมนับเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งของทุกศาสนา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับพิธีกรรม เพิ่มศักดิ์ วรรณงูร (2545: 35) ได้ให้ความหมายไว้ว่า พิธี คือแบบอย่าง ธรรมเนียม งานที่จัดขึ้นตามคำสอนของศาสนธรรมนั้น ๆ และพิธีกรรม คือการทำพิธีบูชาศาสนาพิธีหรือต้องมีการประกอบพิธีกรรมในทางศาสนานั้น ๆ ศาสนาต้องมีพิธีกรรมอันเนื่องมาจากคำสอนของศาสนา ซึ่งพิธีกรรมนี้ทำให้ศาสนาแยกออกจากลัทธิ (ลัทธิจะมีพิธีกรรมหรือไม่ก็ได้) พิธีกรรมทางศาสนาส่วนมากจะเป็นบทบัญญัติ แต่ที่มีการเพิ่มเติมขึ้นมาภายหลังก็มี ศาสนิกชนก็ยังถือว่าเป็นเรื่องสำคัญจะขาดเสียมิได้ ในการสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ของล้านนานั้น มีการประกอบพิธีกรรมแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอนที่สำคัญ คือ การเริ่มก่อสร้างหรือการ บวงสรวงต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ขั้นตอนที่สองการบรรจุหัวใจพระบรมสารีริกธาตุและวัตถุมงคลในองค์พระ และขั้นตอนที่สามคือการพุทธาภิเษกองค์พระพุทธรูป (การบวชพระพุทธรูป) ซึ่งแต่ละขั้นตอนเป็นการประกอบพิธีกรรมที่จะทำให้พระพุทธรูปมีความศักดิ์สิทธิ์ มีความเป็นสิริมงคล ซึ่งจะเห็นได้ว่าการประกอบพิธีกรรมนั้นคือการลำดับเหตุการณ์ต่างๆ ในแต่ละขั้นตอนที่เกิดขึ้นตามพุทธประวัติ จึงอาจกล่าวได้ว่าพิธีกรรมเป็นการจำลองเหตุการณ์ของการเสด็จมาอุบัติหรือเกิดขึ้นในโลกของพระพุทธเจ้าท่านเอง

และด้วยความสำคัญของพระพุทธรูปขนาดใหญ่ที่เป็นทั้งสิ่งเคารพแทนองค์พระพุทธเจ้าและเป็นสัญลักษณ์ที่สำคัญทางพระพุทธศาสนา อีกทั้งในองค์พระพุทธรูปก็มีการบรรจุพระบรมสารีริกธาตุซึ่งหมายถึงเป็นพระวรกายที่แท้จริงของพระพุทธองค์ไว้ด้วย จึงมีการกำหนด

รูปแบบการประกอบพิธีกรรมไว้อย่างละเอียด ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดแนวคิดเกี่ยวกับพิธีกรรมการสร้างพระพุทธรูป ศิราพร ฐิตฐาน (2549: 6-9) ระบุว่า มนุษย์เชื่อว่ามีอำนาจเหนือธรรมชาติบางอย่างซึ่งเรามองไม่เห็น แต่มีอิทธิฤทธิ์บันดาลให้เกิดสิ่งต่าง ๆ ได้ ดังนั้นมนุษย์จึงเชื่อว่าพิธีกรรมจะเป็นกลวิธีที่ใช้ในการต่อรอง หรือควบคุม อำนาจเหนือธรรมชาตินั้นให้บันดาลให้เกิดสิ่งต่างตามที่มนุษย์ร้องขอหรือต้องการ พิธีกรรมจึงเป็นสื่อและเป็นวิธีการสำคัญที่มนุษย์ใช้สื่อสารและต่อรองกับอำนาจเหนือธรรมชาตินั้น เมื่อกระบวนการทางพิธีกรรมได้กระทำจนสำเร็จแล้วก็จะยังความมั่นใจให้มนุษย์มากขึ้น เพราะพิธีกรรมเป็นหลักประกันว่าสิ่งที่มนุษย์ต้องการได้ส่งผ่านหรือสื่อสารกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือผู้ที่มีอำนาจให้เป็นไปตามการร้องขอนั้น ๆ กล่าวอีกนัยหนึ่งคือพิธีกรรมเป็นระบบที่ทำให้ศาสนาครบวงจร หากระบบศาสนามีองค์ประกอบ 2 ส่วน คือ ความเชื่อและพิธีกรรม พิธีกรรมก็ถือว่าเป็นสิ่งที่ทำให้ความต้องการหรือความเชื่อนั้นบรรลุผล เพราะพิธีกรรมคือสิ่งที่ป็นรูปธรรมจับต้องได้ พิธีกรรมสร้างบรรยากาศแห่งความศักดิ์สิทธิ์ และยังสอดคล้องกับการศึกษาของ ศรีเลา เกษพรม จากหนังสือตำราการสร้างพระ (2529: 2-15) อ้างจากหลักศิลาจารึกที่พบในจังหวัดเชียงราย ปัจจุบันอยู่ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติหริภุญชัย จังหวัดลำพูน ปรววรรตเมื่อ มิถุนายน พ.ศ. 2529 พบว่าตำราการสร้างพระพุทธรูปดังกล่าวนี้เชื่อว่าเป็นตำราที่ใช้ในการสร้างพระเจ้าตนหลวง เมืองพะเยา เพราะมาตราส่วนต่าง ๆ ที่พบมีความสอดคล้องกับขนาดขององค์พระเจ้าตนหลวงเมืองพะเยา และตำราการสร้างพระพุทธรูปดังกล่าวยังเป็นตำราที่ใช้ปฏิบัติจนทุกวันนี้ สืบเนื่องจากการที่องค์พระเจ้าตนหลวงยังปรากฏและทรงความศักดิ์สิทธิ์อย่างมากเป็นที่เคารพบูชาของคนทั้งในภูมิภาคล้านนาและที่อื่นๆ มาโดยตลอด ส่วนหนึ่งเกิดจากการประกอบพิธีกรรมการสร้างที่ถูกต้องจึงยังเกิดความเป็นสิริมงคลต่อองค์พระอย่างสูงส่งนั่นเอง

ซึ่งการประกอบพิธีกรรมสร้างพระพุทธรูปของล้านนานั้นมีทั้งการทำพิธีของพุทธพราหมณ์ และผี เพื่อให้เป็นที่ยอมรับครอบคลุมในทุกด้านของสังคม สอดคล้องกับการศึกษาของพรศิลป์ รัตนชูเดช ดุษฎีนิพนธ์ ศึกษาเรื่องการสร้างพระพุทธรูปดินเหนียวในเชิงประวัติศาสตร์ (2551: 15-20) พบว่าประวัติความเป็นมาของพิธีกรรมล้านนาซึ่งมีความเชื่อทางพระพุทธศาสนาเป็นหลัก จึงทำให้พิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ามามีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของชาวล้านนาอย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น แต่ชาวล้านนาเดิมมีความเชื่อเรื่องวิญญาณบรรพบุรุษและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่สิงสถิตอยู่ตามธรรมชาติต่าง ๆ ซึ่งเรียกว่าการถือผี เมื่อเข้ามานับถือพระพุทธศาสนาก็นับเอาการนับถือผีเข้ามารวมด้วย เพราะทางพระพุทธศาสนาก็ออมรับว่ามีภพภูมิเหล่านี้และสามารถให้คนแก่ผู้นับถือได้จริงในระดับโลกียะ ดังนั้นพิธีกรรมเกี่ยวกับการนับถือผีจึงเข้ามาปะปนกับพิธีกรรมฝ่ายพุทธบ้างเป็นครั้งคราว ส่วนพิธีกรรมของพราหมณ์ก็มีอยู่บ้างเหมือนกัน โดยน่าจะติดตามมากับไพร่พลชาวละโว้สมัยแรกก่อตั้งอาณาจักรหริภุญชัยเป็นต้นมา แต่พิธีกรรมฝ่ายถือผีและฝ่ายถือพราหมณ์

ไม่ผู้มีความสำคัญเท่ากับพิธีกรรมฝ่ายพุทธ และต้องประกอบพิธีกรรมอย่างความเคร่งครัดของผู้ร่วมพิธี เพื่อให้พิธีกรรมนั้นสร้างความศักดิ์สิทธิ์อย่างสูงสุดกับพระพุทธรูปสมกับเป็นสิ่งสักการบูชาของชาวพุทธ แทนองค์พระศาสดาหรือเสมือนว่าได้กระทำการบูชาต่อพระพุทธรูปเจ้าอย่างแท้จริง

ปัจจุบัน ผลการศึกษาพบว่า พิธีกรรมต่าง ๆ ในการสร้างพระพุทธรูปนั้นยังคงได้รับการสืบทอดมาจากอดีตอย่างครบถ้วน และยังคงเป็นหลักยึดถือในการประกอบพิธีกรรมอย่างสมบูรณ์ รวมทั้งการเลือกฤกษ์ยามในการประกอบพิธีกรรม เพียงแต่มีรายละเอียดที่แตกต่างกันออกไปบ้างเล็กน้อยในแต่ละท้องถิ่นของล้านนา และปรับเปลี่ยนให้เข้ากับยุคสมัย อีกทั้งความเคร่งครัดของผู้ประกอบพิธีกรรมอาจจะน้อยลงกว่าในอดีต

พิธีกรรมต่าง ๆ ในการสร้างพระพุทธรูปนั้นยังคงได้รับการสืบทอดมาจากอดีตอย่างครบถ้วน และยังคงเป็นหลักยึดถือในการประกอบพิธีกรรมอย่างสมบูรณ์ รวมทั้งการเลือกฤกษ์ยามในการประกอบพิธีกรรม สอดคล้องกับการศึกษาของ พระครูอดุลย์สีลภิตต์ (2553) ได้ศึกษาเรื่อง “การสร้างพระพุทธรูปล้านนาคือพลังศรัทธาแห่งบรรพชน (วัดพุกช้าง)” สรุปได้ว่า คำราการสร้างพระพุทธรูปแบบล้านนาของวัดพุกช้างเป็นเอกสารที่ผู้แต่งรวบรวมจากคำราการสร้างพระพุทธรูปที่ปรากฏในที่ต่าง ๆ ในเขตล้านนา กล่าวถึงรายละเอียดและการสร้างพระพุทธรูปแบบพิธีกรรมแบบล้านนาโบราณ มีเนื้อหาครอบคลุมขั้นตอนในทุกส่วนตั้งแต่ความเชื่อในการสร้าง วิธีการสร้าง การเตรียมความพร้อมทั้ง ด้านวัน เวลา วัสดุ อุปกรณ์ ที่เหมาะสมและอื่น ๆ จนแล้วเสร็จและการถึงการอบรมสมโภชขององค์พระ เพียงแต่มีรายละเอียดที่แตกต่างกันออกไปบ้างเล็กน้อยในแต่ละท้องถิ่นของล้านนา และปรับเปลี่ยนให้เข้ากับยุคสมัย อีกทั้งความเคร่งครัดของผู้ประกอบพิธีกรรมอาจจะน้อยลงกว่าในอดีต สอดคล้องกับการศึกษาของ พรศิปปิรัตน์ชูเดช (2551: 15-20) พบว่า พิธีกรรมล้านนาฝ่ายวัดและฝ่ายบ้านซึ่งเป็นที่ยึดถือปฏิบัติกันอย่างแพร่หลายในสมัยราชวงศ์มังรายครั้งอดีต ปัจจุบันนี้พิธีกรรมบางอย่างได้ล้มเลิกไป ไม่มีการปฏิบัติสืบทอด ทั้งนี้มีสาเหตุมาจากความเจริญทางเทคโนโลยีและวิทยาการสมัยใหม่ สภาพแวดล้อมและเงื่อนไขทางสังคมที่เปลี่ยนไป แต่โดยหลักการใหญ่ๆแล้วยังคงใช้วิธีการประกอบพิธีกรรมที่สืบทอดมาจากอดีต

2.2.2 วิธีการสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ของล้านนาดั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

อดีต ผลการศึกษาพบว่า การก่อสร้างมีข้อจำกัดในหลายด้านทั้งขั้นตอนที่ยุ่งยากในการจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ในการก่อสร้างรวมทั้งเทคนิควิธีการ และยังคงคำนึงถึงความสามารถเชิงช่าง แรงงาน และสภาพดินฟ้าอากาศ ด้วยปัจจัยดังกล่าวส่งผลให้การก่อสร้างต้องใช้ระยะ

เวลานาน ใช้ทุนทรัพย์มาก และทำให้พระพุทธรูปขนาดใหญ่ที่สร้างออกมาอาจไม่มีความถูกต้อง หรือสวยงามตามหลักสรีระศาสตร์มากนัก รวมทั้งในอดีตยังนิยมสร้างพระพุทธรูปขนาดใหญ่ไว้ในอาคารหรือมีสิ่งมุงบังเพื่อปกป้องให้องค์พระมีความแข็งแรงอยู่ได้อย่างยาวนาน ดังนั้นในอดีตจึงมีการสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดเล็กน้อย

การสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ได้รับการถ่ายทอดวิธีการสร้างจากอาณาจักรอื่น ๆ ที่เจริญ เช่น พุกาม หรือสุโขทัย เป็นต้น เพราะข้อจำกัดวิธีการก่อสร้างมีในหลายด้านทั้งขั้นตอนที่ยุ่งยากในการจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ในการก่อสร้างรวมทั้งเทคนิควิธีการ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีความล่าช้าทางวัฒนธรรม จากการศึกษาของ นัยพรธณ (พลวัฒน์) วรรณศิริ (2550: 126-127) พบว่า ความล่าช้าทางวัฒนธรรม เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม กล่าวคือการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมเป็นตัวการสำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เมื่อสังคมรับวัฒนธรรมจากสังคมอื่นเข้ามานั้นจะรับวัฒนธรรมทางวัตถุได้รวดเร็วกว่าวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ ทำให้เกิดภาวะปรับตัวไม่ทันระหว่างวัฒนธรรมทางวัตถุและวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุขึ้นเสมอ โดยวัฒนธรรมทางวัตถุจะเปลี่ยนแปลงได้รวดเร็วกว่าวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ เพราะสาเหตุสำคัญคือ ผลประโยชน์ที่มีอยู่กับวัฒนธรรมเดิม ความกลัวการเปลี่ยนแปลงของคนในสังคม ความไม่กล้าเปลี่ยนนิสัย ขาดการศึกษา ความกลัวถูกกดดันทางสังคม และการหลีกเลี่ยงความไม่สบายใจที่จะตามมา เป็นต้น วัฒนธรรมทางวัตถุจึงเป็นที่ยอมรับของสังคมก่อนวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุเสมอ ทำให้เกิดความสับสนวุ่นวายขึ้นในสังคม นอกจากข้อจำกัดด้านวิธีการก่อสร้าง และยังต้องคำนึงถึงความสามารถเชิงช่าง แรงงาน ด้วยปัจจัยดังกล่าว ส่งผลให้มีความต้องการใช้องค์ความรู้ที่สูงกว่าจากแหล่งอารยธรรมที่เจริญกว่า ซึ่งสอดคล้องกับ กระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ที่เกี่ยวกับการขอยืม (Borrowing) เป็นการรับเอาเทคนิคแนวความคิดของสังคมอื่น โดยคำนึงถึง ความเหมาะสมของ สิ่งของที่รับมาว่าใช้ได้หรือเป็นที่ยอมรับในสังคมหรือไม่ การขอยืมนี้มักเป็นเทคนิควิธีการต่าง ๆ มากกว่าด้านอุดมการณ์ความคิด ทั้งนี้ เพราะสะดวกและง่ายที่จะใช้มากกว่า เมื่อขอยืมมาแล้วจะต้องปรับให้เหมาะสมเข้าได้กับสังคมของตน และด้วยข้อจำกัดทางวัสดุและเทคนิควิธีการจึงทำให้พระพุทธรูปขนาดใหญ่ที่สร้างออกมาอาจไม่มีความถูกต้องหรือสวยงามตามหลักสรีระศาสตร์มากนัก รวมทั้งในอดีตยังต้องคำนึงถึงสภาพดินฟ้าอากาศ จึงมีความนิยมสร้างพระพุทธรูปขนาดใหญ่ไว้ในอาคารหรือมีสิ่งมุงบัง ซึ่งเหตุผลหนึ่งเพื่อปกป้องให้องค์พระมีความแข็งแรงอยู่ได้อย่างยาวนาน และจากเหตุผลและปัจจัยหลายอย่างข้างต้นทำให้ในอดีตจึงมีการสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดเล็กน้อย

ปัจจุบัน ผลการศึกษาพบว่า จะใช้เทคนิควิธีการสร้างที่ได้รับอิทธิพลทั้งจากอดีต และประยุกต์การสร้างการใช้วัสดุตามสมัยนิยม มีข้อจำกัดทางเทคนิคและวิธีการก่อสร้างน้อยลง กว่าในอดีต จึงทำให้สามารถใหญ่โตมากกว่า รวมถึงการสร้างได้ถูกต้องสวยงามตามหลักทางสรีระ และพุทธศิลป์ มีการสร้างได้หลายรูปแบบ ทั้งนั่ง ยืน เดิน รวมทั้งมีการใช้วัสดุทันสมัยในการ ตกแต่งมากขึ้น เช่น ไม้สี สีทองคำ แก้วหล่อ มีความนิยมที่จะสร้างไว้กลางแจ้ง หรือบนภูเขา ทำให้มีความนิยมที่สร้างพระพุทธรูปขนาดใหญ่มากขึ้นและหลากหลายรูปแบบทั่วภูมิภาคล้านนา

การใช้เทคนิควิธีการสร้างที่ได้รับอิทธิพลทั้งจากอดีต และประยุกต์การสร้างการใช้ วัสดุตามสมัยนิยม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเชิงประวัติศาสตร์ จากการศึกษาของ โกวิท เอนกชัย (2538: 4-5) พบว่าในการสร้างสรรค์ศิลปกรรมไทยครั้งอดีต สำคัญไม่ได้อยู่ที่ความพยายาม จะให้มีศิลปวัตถุเกิดขึ้น หากแต่แรงจูงใจมาจากศรัทธาในพระศาสนาถือเอาการสร้างสรรคศิลปะ เป็นบุญกุศลในการจรรโลงพระศาสนา นายช่างกระทำอย่างสุดจิตสุดใจ ตอบสนองศรัทธาในเบื้อง ลึกโดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อการสร้างพระพุทธรูประติมา ผิดกับปัจจุบันนี้ที่กระบวนการสร้างเป็นไป ภายใต้อาณัติของช่างฝีมือ ผลิตแบบอุตสาหกรรม หยิบยืม และลอกเลียนบางส่วนของแบบอย่างของ บางยุคบางสมัยมาประสมประสานกันอย่างแค้น ๆ ตอบสนองความมั่งคั่งต่อความเข้าใจว่า พระพุทธรูปเป็นมเหศักดิ์ รูปเคารพที่มีวิญญาณของผู้นำสิงอยู่ ทั้งอาจคลันดาล โชคลาภ คุณและ โทษแก่ผู้คนได้ การกระทำเช่นนี้ไม่ก่อกำเนิดแบบอย่างศิลปกรรมใหม่ที่สะท้อนภูมิปัญญาของยุค สมัยอย่างเต็มภาคภูมิ เพราะการที่มีข้อจำกัดทางเทคนิคและวิธีการก่อสร้างน้อยลงกว่าในอดีต จึงทำให้สามารถใหญ่โตมากกว่า รวมถึงการสร้างได้ถูกต้องสวยงามตามหลักทางสรีระและ พุทธศิลป์ มีการสร้างได้หลายรูปแบบ ทั้งนั่ง ยืน เดิน รวมทั้งมีการใช้วัสดุทันสมัยในการตกแต่ง มากขึ้น เช่น ไม้สี สีทองคำ แก้วหล่อ มีความนิยมที่จะสร้างไว้กลางแจ้ง หรือบนภูเขา ทำให้มีความ นิยมที่สร้างพระพุทธรูปขนาดใหญ่มากขึ้นและหลากหลายรูปแบบ ในทุกท้องถิ่นทั่วภูมิภาคล้านนา ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีความก้าวหน้าทางวัฒนธรรม (Cultural Progress Theory) เป็นทฤษฎีที่ กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมอีกแนวทางหนึ่ง เจ้าของทฤษฎี คือ เลสลีย์ เอ. ไวท์ (Leslie A White) นักมานุษยวิทยาชาวอเมริกัน มีสาระสำคัญ คือระบบของวัฒนธรรม วัฒนธรรม ประกอบด้วยระบบย่อยที่สำคัญ คือ ระบบเทคโนโลยี (Technological System) หมายถึง เครื่องมือ เครื่องใช้ต่าง ๆ และเทคนิควิธีในการใช้เครื่องมือเครื่องใช้เหล่านั้น เป็นระบบที่สำคัญมากที่สุด เพราะมีความจำเป็นเบื้องต้นสำหรับการดำรงชีวิตของมนุษย์ มีส่วนประกอบที่สำคัญ คือ พลังงาน ซึ่งเป็นตัวขับเคลื่อนเปลี่ยนแปลงสิ่งต่าง ๆ ถูกลำเอียงมาใช้ประโยชน์เพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ทั้งนี้ เพราะว่า “ชีวิตคือกระบวนการสร้างเสริม” เอามาใช้สำหรับบำรุงร่างกายเพื่อความอยู่รอดของคน

ดังนั้น กระบวนการวิวัฒนาการทางชีวภาพจึงมุ่งไปสู่การจัดองค์กรที่ใหญ่ขึ้น มีความแตกต่างทางโครงสร้างมากขึ้น

2.2.3 การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีผลต่อการสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ของล้านนา

1) การเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่มีผลต่อการสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ในล้านนาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จากการศึกษาพบว่าปัจจัยที่สำคัญสามารถแบ่งออกเป็น 8 ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยด้านภูมิประเทศ การเพิ่มประชากร ผู้นำ การศึกษา เศรษฐกิจ การสื่อสารคมนาคม เทคโนโลยี และการเมือง โดยมีข้อสรุปดังนี้

(1) ปัจจัยด้านภูมิประเทศ

อดีต ผลการศึกษาพบว่า การสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่พบในช่วงก่อนและในยุคอาณาจักรล้านนา จะมีการสร้างในแหล่งที่เป็นศูนย์กลางทางชุมชนโบราณ ที่มีภูมิประเทศเป็นพื้นราบทั้งสิ้น

พระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ที่พบในช่วงยุคก่อนและในยุคอาณาจักรล้านนา จะมีการสร้างในแหล่งที่เป็นศูนย์กลางทางชุมชนโบราณ ที่มีภูมิประเทศเป็นพื้นราบทั้งสิ้น เช่น พระเจ้าตาเจียววัดบ้านเหล่า พระเจ้าบอเกลื้อ วัดพระธาตุหริภุญชัย หรือพระเจ้านครหลวง เมืองพะเยา ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ สุรพล คำรหัสกุล จากหนังสือประวัติศาสตร์และศิลปะหริภุญไชย (2547:8) พบว่า จากสภาพทางภูมิศาสตร์ทั่วไปอันเป็นที่ตั้งของอาณาจักรล้านนา มีลักษณะเป็นภูเขาสูง ในอดีตช่วงเวลาก่อนการก่อตั้งอาณาจักรล้านนา มีการตั้งถิ่นฐานของชุมชนในที่ราบระหว่างเขา และใกล้แม่น้ำสายสำคัญต่าง ๆ หรือแหล่งน้ำ ชุมชนในแต่ละที่ราบลุ่มจะมีลักษณะเป็นกลุ่มบ้านเมืองที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันอยู่ในรูปของรัฐหรือแคว้น โดยมีเมืองใหญ่เป็นศูนย์กลาง แต่ละแคว้นต่างเป็นอิสระไม่ขึ้นตรงต่อกันในด้านการปกครอง แต่ส่วนมากจะมีความสัมพันธ์ในทางเครือญาติและติดต่อเกี่ยวข้องกันในด้านการค้าขาย ซึ่งรัฐและแคว้นเหล่านี้ ได้แก่ แคว้นโยนก แคว้นพะเยา แคว้นน่าน และแคว้นหริภุญไชย

ปัจจุบัน ผลการศึกษาพบว่า การสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ในปัจจุบัน มีการเปลี่ยนแปลงด้านภูมิประเทศอย่างชัดเจน เพราะนอกจากจะสร้างในที่ราบหรือเขตเมืองโดยทั่วไปแล้ว การสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ในปัจจุบันยังมีความนิยมที่จะสร้างบนภูเขา หรือในเขตพื้นที่ในชนบทหรือหัวเมืองต่าง ๆ ด้วย

ในปัจจุบัน มีการเปลี่ยนแปลงด้านภูมิประเทศอย่างชัดเจน เกี่ยวกับการสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ เพราะนอกจากจะสร้างในที่ราบหรือเขตเมืองโดยทั่วไปแล้ว การสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ในปัจจุบันยังมีความนิยมที่จะสร้างบนภูเขา หรือในเขต

พื้นที่ในชนบทหรือหัวเมืองต่าง ๆ ด้วย เช่น การสร้างพระพุทธรูปองค์ใหญ่ “พระพุทธรูปสี่พิงครัตน์” ขนาดกว้าง 13 เมตร สูง 17 เมตร บนดอยคำ ในปี พ.ศ. 2534 และการสร้าง “พระพุทธรูปปางนาคปรก” องค์ใหญ่ ขนาดหน้าตักกว้าง 9.99 เมตร สูง 28 เมตร ประดิษฐานไว้บนภูเขา วัดคีรีสุบรรพต (วัดสามัคคีบุญญาราม) บ้านทุ่งสามัคคี ตำบลพระบาท อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง หรือการสร้างพระเจ้าหายเมือง วัดฟ้าเวียงอินทร์ บ้านหลักแตง ตำบลเปียงหลวง อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่ ขนาดหน้าตัก 6.50 เมตร ซึ่งเป็นพื้นที่เขตแนวชายแดนระหว่างไทยกับพม่า ซึ่งอยู่บนภูเขาสูงและสลับซับซ้อน ซึ่งสอดคล้องกับ โครงการวิชาบูรณาการหมวดศึกษาทั่วไป มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (2541: 183-185) ให้ความหมายว่าสาเหตุอย่างหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม เกิดปัจจัยทางสิ่งแวดล้อมเปลี่ยนแปลงโดยเฉพาะทางภูมิศาสตร์ เช่น ที่ตั้งภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ทรัพยากรธรรมชาติ มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ถ้าสิ่งเหล่านี้เกิดการเปลี่ยนแปลงก็จะทำให้สังคมและวัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงด้วย

(2) ปัจจัยด้านการเพิ่มประชากร

ทั้งในอดีตและปัจจุบันผลการศึกษาพบว่า การเพิ่มขึ้นของประชากรเป็นปัจจัยหนึ่งที่เป็นเหตุผลในการสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ของล้านนา ในช่วงสมัยก่อนล้านนาและสมัยล้านนา ซึ่งมีจำนวนประชากรอยู่น้อย และมีการสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่เฉพาะในพื้นที่ชุมชนที่มีความหนาแน่นสูง ชุมชนที่มีฐานะเป็นเมืองหลวง หรือหัวเมืองขนาดใหญ่ เพราะเหตุผลสำคัญคือต้องการสร้างให้เป็นพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองเป็นศูนย์กลางทางศาสนาของชุมชนรวมทั้งศูนย์รวมจิตใจของคนในอาณาจักร ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ทศพล จังพานิชย์กุล จากหนังสือพระพุทธรูปภูมิาล้าค่า (2547: 93) พบว่า การสร้างพระเจ้าตนหลวง ของวัดกองกาน อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งวัดนี้สร้าง เมื่อปี พ.ศ. 1974 ซึ่งแม้ว่าที่ตั้งจะอยู่ท่ามกลางหุบเขาที่ห่างไกลมาก เดินทางไปถึงด้วยความยากลำบากมาตั้งแต่สมัยโบราณ แต่เมื่อชุมชนมีการขยายตัวหรือความหนาแน่นของประชากร ก็จะมีการสร้างพระพุทธรูปขนาดใหญ่ขึ้นเพื่อเป็นศูนย์กลางของชุมชน

และด้วยปัจจัยด้านการเพิ่มของประชากร เพราะเมื่อชุมชนมีการขยายตัวหรือความหนาแน่นของประชากร ก็จะมีการสร้างพระพุทธรูปขนาดใหญ่ขึ้นเพื่อเป็นศูนย์กลางของชุมชนซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ กิตติพงศ์ ราชบุณยานนท์ จากหนังสือ ชีวประวัติหลวงพ่อบุญศรี (2545: 109) พบว่าการสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ ของสำนักสงฆ์วัดดอยทุ่งปล่อง ตำบลบ้านหวาว อำเภอเทิง จังหวัดเชียงราย ว่า เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2542 พระครูสัทธาภิรัต เจ้าอาวาสวัดบุญนาคร ตำบลบ้านหวาว อำเภอเทิง จังหวัดเชียงราย ได้พิจารณาถึงการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรที่เป็นพุทธศาสนิกชนในบริเวณวัดบุญนาคร ทำให้อาคารศาสนสถาน

ที่มีอยู่ภายในวัดไม่พอเพียงกับการปฏิบัติศาสนกิจ จึงมีดำริให้มีการก่อตั้งสำนักสงฆ์หรือวัดขึ้นเพิ่มเติมเพื่อรองรับการปฏิบัติศาสนกิจดังกล่าวและเห็นว่าสมควรที่จะก่อสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่เป็นพระประธานประจำพระวิหารในปี พ.ศ. 2554

(3) ปัจจัยด้านผู้นำ

อดีตผลการศึกษาพบว่า การสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ นั้นจะเกี่ยวข้องกับสถาบันกษัตริย์หรือผู้นำชั้นสูงของสังคม เพราะถือว่าเป็นเรื่องยิ่งใหญ่ มาก เกินกำลังที่สามัญชนคนทั่วไปจะพึงกระทำได้โดยลำพัง ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว จากหนังสือพระพุทธรูปในล้านนา (2554: 4) พบว่า ตำนานจามเทวีวงศ์หรือพงศาวดารเมืองหริภุญชัยกล่าวว่า พระนางจามเทวี (พุทธศตวรรษที่ 13) ได้สร้างวัดหลายวัดและสร้างพระพุทธรูปในเมืองหริภุญไชยความว่า “พระนางนั้นได้สร้างอรัญญิกกรมการามในด้านปราจีนทิศแห่งบุรีนั้น สร้างวิหารและพระพุทธรูปด้วย” ซึ่งเป็นสมัยก่อนล้านนา แต่ความเกี่ยวข้องกับสถาบันกษัตริย์ยังคงมีต่อเนื่องมาในยุคล้านนา ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ สุจิตต์ วงษ์เทศ จากหนังสือประวัติศาสตร์ สังคม และวัฒนธรรมเมืองพะเยา (2538: 402-403) ระบุว่า เมื่อการก่อสร้างพระเจ้าตนหลวง ของวัดศรีโคมคำ เมืองพะเยา เสร็จเรียบร้อยแล้ว พระเมืองผู้ เจ้าเมืองพะเยา ได้ส่งพระราชสาสน์ไปทูลพระเมืองแก้ว เจ้าผู้ครองเมืองเชียงใหม่ ว่าได้ก่อสร้างพระเจ้าตนหลวงเรียบร้อยแล้ว พระองค์ก็บังเกิดศรัทธาเป็นอย่างยิ่งได้ทรงพระราชทานทองคำ 2 พัน เงิน 6 พัน เพื่อสร้างพระวิหารครอบองค์พระ ครั้นสร้างเสร็จแล้ว ได้ทำบุญฉลองอบรมสมโภชพระพุทธรูปเจ้าตนหลวง ทรงพระราชทานชื่อว่า “พระเจ้าตนหลวงทุ่งเอี้ยงเมืองพะยาว” อย่างไรก็ตามในช่วงปลายยุคสมัย การจำกัดเรื่องการสร้างพระพุทธรูปขนาดใหญ่ที่จะต้องเกี่ยวข้องกับสถาบันกษัตริย์โดยตรงนั้นก็เริ่มปรับเปลี่ยนไปสู่ผู้นำในระดับเมืองหรือชุมชนมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ พระสิทธิสารมณี จากหนังสือพื้นเมืองล้านนาไทยและบทสวดมนต์ต่าง ๆ (2549: ง) พบว่าการสร้างพระประธานองค์ใหญ่ของวัดเจ็ดยอด ตำบลรอบเวียง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย สร้างเมื่อ พ.ศ. 2471 โดยมีพระสงฆ์ 17 รูป สวดมนต์ทำพิธีหล่อแกนกลางขององค์พระ ใช้เวลาสร้าง 8 ปี (หน้าตักกว้างประมาณ 8.40 เมตร สูง 10 เมตร) พระประธานองค์นี้ถือว่าเป็นพระประธาน ปูนปั้นที่ใหญ่ที่สุดในเขตตัวเมืองเชียงรายนับตั้งแต่สร้างเสร็จจนถึงปัจจุบัน

ปัจจุบันผลการศึกษาพบว่า การสร้างพระพุทธรูปขนาดใหญ่ สถาบันกษัตริย์ หรือผู้นำชั้นสูงชุมชนเช่นในอดีตอาจไม่มีมีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงแต่อาจมีส่วนร่วมในลักษณะการนำโอกาสสำคัญต่างที่เกี่ยวข้องมาเป็นเหตุของการสร้างเช่นการฉลองการครองสิริราชสมบัติเป็นต้น เพราะการก่อสร้างเป็นการกระทำโดยพระเถระ และผู้นำชุมชน รวมทั้งศรัทธาในชุมชนเป็นส่วนใหญ่

การสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ยังมีการเปลี่ยนแปลงด้านผู้นำที่แตกต่างจากอดีตอย่างมาก เพราะผู้นำในการก่อสร้างก็เกิดจากกลุ่มชนต่าง ๆ ที่หลากหลายมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ กิตติพงศ์ ราชปณณานนท์ จากหนังสือ ชีวประวัติหลวงพ่อพระครูสัทธาภิรัต (2545: 23) ระบุถึงประวัติของการสร้าง “หลวงพ่อพระศรีศักยมุนี” พระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ หน้าตักกว้าง 8 เมตร ของวัดขุนนาถ ตำบลบ้านหวาว อำเภอเทิง จังหวัดเชียงราย โดยมี หลวงพ่อพระครูสัทธาภิรัตและคณะศรัทธา ได้นิมนต์ พระครูบาคำหล้า สังวโร ซึ่งเป็นพระเถรอาจารย์ที่ได้รับการเคารพอย่างมากจากคนในจังหวัดเชียงรายมาเป็นประธานในการวางศิลาฤกษ์ก่อสร้างเมื่อปี พ.ศ. 2517 ใช้เวลาก่อสร้าง 3 ปี ซึ่งจะเห็นได้ว่าจากหนังสือประวัติดังกล่าวพระครูสัทธาภิรัต สามารถสร้างพระพุทธรูปขนาดใหญ่ได้ถึง 2 องค์ ในช่วงชีวิตของท่าน

และยังสอดคล้องกับ www.klongdigital.com ที่ระบุถึงประวัติการสร้างพระพุทธรูปองค์ใหญ่ของวัดพระธาตุคุดอยคำ ว่า พระปลัดพิน กิตติวัฒน์ ได้สร้างพระพุทธรูปองค์ใหญ่ ขนาดกว้าง 13 เมตร สูง 17 เมตร โดยตั้งชื่อว่า “พระพุทธรูปสิริพิงครัตน์” ในปี พ.ศ. 2531-2534 โดยได้รับการสนับสนุนทางการเงินจากทายาทของเจ้าแม่อินทวัน ณ เชียงใหม่ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดยุคหลังสมัยใหม่ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ สูดจิต เจนนพกาญจน์ (2554: 7-8) พบว่ายุคหลังอาณานิคม (Post Colonialism) หรือยุคหลังสมัยใหม่ (Post Modernism) เมื่อสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 แล้ว ดินแดนที่เคยเป็นเมืองขึ้นของชาติต่าง ๆ ในยุโรป ต่างก็ได้รับเอกราช เช่น อินเดีย พม่า มลายู ได้รับเอกราชจากเนเธอร์แลนด์จึงเรียกว่า ยุคหลังอาณานิคม (Post Colonialism) หรือยุคหลังสมัยใหม่ (Post Modernism) แนวคิดหลังอาณานิคมหรือแนวคิดหลังตะวันตก มีทัศนะว่าแม้ว่าอาณานิคมจะได้รับเอกราชแล้วแต่ยังมีความคิดเป็นแบบอาณานิคมคือ ค่อยตามระบบคิดแผนการพัฒนาให้ทันสมัย (Modernization) หรือยังนิยมความคิด ค่านิยม ศิลปวัฒนธรรม และองค์ความรู้แบบตะวันตกอยู่มาก และยังสอดคล้องกับทฤษฎีภาวะทันสมัย (Modernization Theory) เป็นทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมทั้งของนักเศรษฐศาสตร์ นักรัฐศาสตร์ และนักสังคมวิทยา ทั้งในยุโรปและสหรัฐอเมริกา เช่น เดวิด แมคเคลแลนด์ (David McClelland) อเล็กซ์ อิงเคเลส (Alex Inkeles) และเดเนียล เลอร์เนอร์ (Daniel Lerner) เป็นต้น มีสาระสำคัญคือการพัฒนาประเทศให้มีความทันสมัย เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงจากสังคมที่ยังไม่เจริญก้าวหน้า มีระบบเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมล้าหลัง ไปสู่สังคมที่มีความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และมีเทคโนโลยีระดับสูง เพราะจากอดีตผู้นำในการสร้างได้ปรับเปลี่ยนจากกษัตริย์เป็นผู้นำในระดับชุมชน ซึ่งปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัยเพราะช่วงเวลาดังกล่าว ประเทศเริ่มก้าวเข้าสู่สมัยใหม่ตามกระแสโลก สถาบันกษัตริย์หรือผู้นำชั้นสูงชุมชนเช่นในอดีตอาจไม่มีมีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรง แต่อาจมีส่วนร่วมในลักษณะการนำโอกาสสำคัญต่าง ๆ ที่

เกี่ยวข้องมาเป็นเหตุของการสร้าง เช่น การฉลองการครองสิริราชสมบัติ เป็นต้น เพราะการก่อสร้างเป็นการกระทำโดยพระเถระ และผู้นำชุมชน รวมทั้งศรัทธาในชุมชนเป็นส่วนใหญ่

(4) ปัจจัยด้านการศึกษา

อดีต ผลการศึกษาพบว่า ล้านนาในอดีตทั้งตั้งแต่ก่อนล้านนาและในยุคตอนต้นของล้านนาการศึกษายังไม่แพร่หลาย ไม่มีรูปแบบที่ชัดเจน ในยุคนั้นการศึกษายังไม่มีความจำเป็นมากนักต่อความเป็นอยู่หรือการดำรงชีพในสังคมแบบเกษตรกรรม มีการดำรงชีวิตแบบพอเพียง การศึกษาจึงมีลักษณะที่จำกัดและอยู่ในแวดวงของคนบางกลุ่ม เช่นชนชั้นสูงหรือชนชั้นปกครอง ต่อมาเมื่อก้าวเข้าสู่ยุคสมัยใหม่ ก็เริ่มมีการศึกษาที่เป็นระบบและแพร่หลายมากขึ้น มีผลทำให้ประชาชนคนทั่วไปเริ่มได้รับการศึกษาที่ดีขึ้น จึงเริ่มส่งผลต่อการสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ในลักษณะที่เปลี่ยนแปลงไป เพราะเริ่มมีการสร้างพระพุทธรูปขนาดใหญ่โดยกลุ่มคนหรือประชาชนทั่วไปมากขึ้น เพราะเมื่อได้รับการศึกษาทำให้ประชาชนต่างสามารถพัฒนาองค์ความรู้และมีพัฒนาการ มีโอกาสทางสังคมมากขึ้น

สังคมล้านนาในอดีตทั้งตั้งแต่ก่อนล้านนาและในยุคตอนต้นของล้านนาการศึกษายังไม่แพร่หลาย ไม่มีรูปแบบที่ชัดเจน ในยุคนั้นการศึกษายังไม่มีความจำเป็นมากนักต่อความเป็นอยู่หรือการดำรงชีพในสังคมแบบเกษตรกรรม มีการดำรงชีวิตแบบพอเพียงซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ รัตนพร เศรษฐกุล และคณะ (2552: 9-10) ศึกษาเรื่องประวัติศาสตร์เศรษฐกิจวัฒนธรรมแอ่งเชียงใหม่-ลำพูน พบว่า จากตำนานจามเทวีวงศ์ พบว่าชุมชนพื้นเมืองดั้งเดิมในแอ่งเชียงใหม่-ลำพูน ก่อนสมัยอาณาจักรหริภุญชัยและในสมัยล้านนา ยังชีพด้วยการเก็บอาหารและล่าสัตว์และเริ่มปรับเปลี่ยนเรียนรู้การมีชีวิตรอดด้วยการผลิตอาหารเอง ดังนั้นระบบการศึกษาต่าง ๆ ยังไม่มีความจำเป็น จึงยังไม่มีความเจริญก้าวหน้ามากนัก การศึกษาจึงมีลักษณะที่จำกัดและอยู่ในแวดวงของคนบางกลุ่ม เช่นชนชั้นสูงหรือชนชั้นปกครอง

ต่อมาเมื่อก้าวเข้าสู่ยุคสมัยใหม่ ก็เริ่มมีการศึกษาที่เป็นระบบและแพร่หลายมากขึ้น มีผลทำให้ประชาชนคนทั่วไปเริ่มได้รับการศึกษาที่ดีขึ้น จึงเริ่มส่งผลต่อการสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ในลักษณะที่เปลี่ยนแปลงไป เพราะเริ่มมีการสร้างพระพุทธรูปขนาดใหญ่โดยกลุ่มคนหรือประชาชนทั่วไปมากขึ้น เพราะเมื่อได้รับการศึกษาทำให้ประชาชนต่างสามารถพัฒนาองค์ความรู้และมีพัฒนาการ มีโอกาสทางสังคมมากขึ้น

ปัจจุบัน ผลการศึกษาพบว่า การศึกษามีระบบหรือรูปแบบที่มีผลต่อการสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ ทั้งด้านรูปแบบและวิธีการรวมทั้งสามารถก่อสร้างด้วยการนำหลักวิชาวิเคราะห์ ออกแบบ กำหนด ประยุกต์การก่อสร้างโครงสร้างขนาดใหญ่ รวมถึงหลักการ

ใช้วัสดุต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับการทำงาน และเทคนิควิธีการทำเป็นจำนวนมากเช่นการหล่อพิมพ์ ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงเป็นอย่างมากต่อการก่อสร้างพระพุทธรูปขนาดใหญ่

การศึกษามีระบบหรือรูปแบบที่มีผลต่อการสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ ทั้งด้านรูปแบบและวิธีการรวมทั้งสามารถก่อสร้างด้วยการนำหลักวิชามาวิเคราะห์ ออกแบบ คำนวณ ประยุกต์การก่อสร้างโครงสร้างขนาดใหญ่ รวมถึงหลักการใช้วัสดุต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับการทำงาน และเทคนิควิธีการทำเป็นจำนวนมากหรือการทำซ้ำ ๆ หลายชิ้นเช่นการหล่อพิมพ์ ซึ่งสอดคล้องกับ <http://www.lannataalkkhongdee.com> ระบุว่าทางวัดมณเฑียร ตำบลศรีภูมิ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ได้ทำการก่อสร้างพระเจ้าหลวงทันใจ วัดมณเฑียร ตำบลศรีภูมิ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ขนาดหน้าตัก 5 เมตร สูง 11 เมตร ด้วยวิธีการหล่อพิมพ์ เป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างมากต่อการกรรมวิธีการก่อสร้างพระพุทธรูปขนาดใหญ่เพราะสามารถสร้างพระพุทธรูปขนาดใหญ่ เสร็จในเวลาเพียงไม่กี่วัน ซึ่งสอดคล้องกับซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรม ทฤษฎีนี้เชื่อว่าการเปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรมเกิดขึ้นจากการแพร่กระจายของสิ่งใหม่ ๆ จากสังคมหนึ่งไปยังอีกสังคมหนึ่ง และสังคมนั้นรับเข้าไปใช้วัฒนธรรมใหม่ ๆ นี้ คือ นวัตกรรม ซึ่งเป็นทั้งความรู้ ความคิด เทคนิควิธีการ และเทคโนโลยีใหม่ ๆ กระบวนการแพร่กระจายนวัตกรรม กระบวนการแพร่กระจายนวัตกรรมมีองค์ประกอบ คือ เกิดนวัตกรรมหรือสิ่งใหม่ที่จะแพร่กระจายไปสู่สังคมขึ้น การสื่อสารโดยผ่านสื่อทางใดทางหนึ่ง เพื่อให้คนในสังคมได้รับรู้ว่ามีความนวัตกรรมเกิดขึ้น ช่วงเวลาหนึ่งเพื่อให้คนในสังคมได้รู้จักนวัตกรรมที่เกิดขึ้นนั้น เข้าสู่สมาชิกของสังคมหรือสมาชิกในสังคมนำนวัตกรรมเข้ามาใช้ในสังคม และยังสอดคล้องกับทฤษฎีความก้าวหน้าทางวัฒนธรรม (Cultural Progress Theory) เป็นทฤษฎีที่กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมอีกแนวทางหนึ่ง เจ้าของทฤษฎี คือ เลสลีย์ เอ. ไวท์ (Leslie A White) นักมานุษยวิทยาชาวอเมริกัน มีสาระสำคัญ คือ ระบบของวัฒนธรรมประกอบด้วยระบบย่อยที่ และหนึ่งในปัจจัยที่สำคัญคือระบบเทคโนโลยี (Technological System) หมายถึง เครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ และเทคนิควิธีในการใช้เครื่องมือเครื่องใช้เหล่านั้น เป็นระบบที่สำคัญมากที่สุด เพราะมีความจำเป็นเบื้องต้นสำหรับการดำรงชีวิตของมนุษย์ ถูกนำมาใช้ประโยชน์เพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ทั้งนี้ เพื่อมุ่งไปสู่การจัดองค์การที่ใหญ่ขึ้น มีความแตกต่างทางโครงสร้างมากขึ้น มีการทำหน้าที่ตามความถนัดเพิ่มมากขึ้น มีความสอดคล้องกลมกลืนกันในระดับที่สูงขึ้น และมีการรวมพลังในระดับที่สูงขึ้นด้วย ดังนั้นระบบเทคโนโลยีจึงเป็นตัวกำหนดรูปแบบของระบบสังคม

(5) ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ

อดีต ผลการศึกษาพบว่า การสร้างพระพุทธรูปขนาดใหญ่ในอดีตนั้น ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ เป็นปัจจัยหลักที่มีความสำคัญอย่างมากต่อการสร้างพระพุทธรูปขนาด

ใหญ่ต้องใช้ทุนทรัพย์ ในการก่อสร้าง เพราะการต้องใช้วัสดุอุปกรณ์จำนวนมาก การจ้างแรงงาน เพื่อให้การก่อสร้างสำเร็จได้ ดังนั้นในการก่อสร้างพระพุทธรูปขนาดใหญ่ในอดีตจึงมีจำนวนน้อย เพราะเหตุผลด้านปัจจัยทางเศรษฐกิจ เพราะในสมัยโบราณผู้ที่จะมีฐานะทางเศรษฐกิจที่จะสร้างได้ คงมีแต่กษัตริย์หรือผู้นำชั้นสูงในสังคม

การสร้างพระพุทธรูปขนาดใหญ่ในอดีตนั้น ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ เป็นปัจจัยหลักที่มีความสำคัญอย่างมากต่อการสร้างเพราะพระพุทธรูปขนาดใหญ่ต้องใช้ทุนทรัพย์ ในการก่อสร้าง เพราะการต้องใช้วัสดุอุปกรณ์จำนวนมาก การจ้างแรงงาน เพื่อให้การก่อสร้างสำเร็จได้ ดังนั้น ในการก่อสร้างพระพุทธรูปขนาดใหญ่ในอดีตจึงมีจำนวนน้อยเพราะเหตุผลด้านปัจจัยทางเศรษฐกิจ เพราะในสมัยโบราณผู้ที่จะมีฐานะทางเศรษฐกิจที่จะสร้างได้คงมีแต่กษัตริย์หรือผู้นำชั้นสูงในสังคม ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ประวิตร ดันตลานุกุล จากหนังสือ ด่านานวัด ศรีโคมคำ พระอารามหลวง (2553: 18-21) พบว่าประวัติของการสร้างพระเจ้าตนหลวง เมืองพะเยา จากตำนานระบุว่าพญานาคได้นำเอา “ทองคำจำนวน สี่แสนห้าร้อย” จากนาถพิภพไปสู่บ้านเรือนของสองผู้เมีย เมื่อรับมอบทองคำจากพญานาคแล้วก็นำเอาทองคำนั้นมาลงทุนถมหนองน้ำ ถมอยู่นาน 2 ปี 7 เดือน จึงเต็มบริบูรณ์ ต่อจากนั้นก็ลงมือปั้นอิฐได้มากพอควร และได้ว่าจ้างคนอื่นมาปั้นอิฐรวมได้ สี่แสนก้อน เมื่อเพียงพอแล้วก็เตรียมวัสดุก่อสร้าง และเมื่อการก่อสร้างพระเจ้าตนหลวงของวัดศรีโคมคำ เมืองพะเยาเสร็จเรียบร้อยแล้ว พระเมืองแก้วเจ้าผู้ครองเมืองเชียงใหม่ได้ทรงพระราชทานทองคำ 2 พัน เงิน 6 พัน เพื่อสร้างพระวิหาร

ปัจจุบัน ผลการศึกษาพบว่า ปัจจุบันเศรษฐกิจยังเป็นปัจจัยสำคัญ เช่นเดียวกับอดีตเพราะถึงแม้จะมีความเจริญก้าวหน้า และมีเทคโนโลยีที่ทันสมัย ในการก่อสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ในปัจจุบันก็ยังคงมีความจำเป็นที่จะต้องใช้ทุนทรัพย์เป็นจำนวนมาก ในการก่อสร้าง เพราะเหตุผลด้านช่างผู้สร้างจะมีลักษณะพิเศษ มีจำนวนน้อย และมีอัตราค่าจ้างที่ค่อนข้างสูง เพราะเป็นการก่อสร้างในลักษณะพิเศษและ ถือว่าเป็นงานศิลปะชั้นสูง จึงมีค่าใช้จ่ายที่ค่อนข้างสูง

จึงนับได้ว่าปัจจัยทางเศรษฐกิจแทบจะไม่มีเปลี่ยนแปลง เพราะเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ทั้งในอดีตและปัจจุบัน

เศรษฐกิจยังเป็นปัจจัยสำคัญเช่นเดียวกับอดีตเพราะถึงแม้จะมีความเจริญก้าวหน้า และมีเทคโนโลยีที่ทันสมัย ในการก่อสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ในปัจจุบันก็ยังคงมีความจำเป็นที่จะต้องใช้ทุนทรัพย์เป็นจำนวนมาก ในการก่อสร้าง เพราะเหตุผลด้านช่างผู้สร้างจะมีลักษณะพิเศษ มีจำนวนน้อย และมีอัตราค่าจ้างที่ค่อนข้างสูง เพราะเป็นการก่อสร้างในลักษณะพิเศษและ ถือว่าเป็นงานศิลปะชั้นสูงจึงต้องอาศัยการทำงานจากช่างฝีมือ จึงทำให้มีค่าใช้จ่ายที่ค่อนข้าง

สูง ซึ่งสอดคล้องกับ <http://www.dhammadjak.net> ระบุว่า การก่อสร้างพระพุทธรูปปางนาคปรก องค์ใหญ่ ประดิษฐาน ณ วัดคีรีสุบรรพต (วัดสามัคคีบุญญาราม) บ้านทุ่งสามัคคี ตำบลพระบาท อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง โดยใช้งบประมาณกว่า 20 ล้านบาท โดยประมาณ ในที่สุดการดำเนินการก่อสร้างก็สำเร็จสมบูรณ์เป็นที่เรียบร้อย พระนาคปรก ปกป้องคุ้มครอง ต้องสร้างให้แข็งแรง จึงจะอยู่ได้ เหล็กอย่างดี เฉพาะเหล็กอย่างเดียวก็จ่ายไป 2 ล้านบาทแล้ว จะเห็นได้ว่าการใช้จ่ายในการก่อสร้างพระพุทธรูปขนาดใหญ่นั้นจะต้องใช้ทุนทรัพย์เป็นจำนวนมาก จึงนับได้ว่าปัจจัยทางเศรษฐกิจแทบจะไม่มีเปลี่ยนแปลง เพราะเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ทั้งในอดีตและปัจจุบัน

(6) ปัจจัยด้านการสื่อสารคมนาคม

อดีต ผลการศึกษาพบว่าจากสภาพบ้านเมืองและสังคมของล้านนาในอดีตนั้น มีการตั้งบ้านเมืองเป็นหลักแหล่ง และประกอบอาชีพแบบสังคมเกษตรกรรม ผลผลิตต่าง ๆ เพียงพอแก่การยังชีพในชุมชน การผลิตไม่มุ่งเน้นด้านการค้าขาย จึงเป็นผลให้มีความจำเป็นน้อยมากที่จะต้องสื่อสารและคมนาคมติดต่อกันมากนัก ประชาชนส่วนใหญ่จะอาศัยอยู่ในชุมชน จากปัจจัยดังกล่าวทำให้การติดต่อสื่อสารและการคมนาคมจึงไม่มีความเจริญก้าวหน้า หรืออาจกล่าวได้ว่าค่อนข้างล่าช้า เป็นสภาพการณ์ที่ไม่ส่งผลต่อการสร้างพระพุทธรูปขนาดใหญ่ของล้านนา

สภาพบ้านเมืองและสังคมของล้านนาในอดีตนั้น มีการตั้งบ้านเมืองเป็นหลักแหล่ง และประกอบอาชีพแบบสังคมเกษตรกรรม ผลผลิตต่าง ๆ เพียงพอแก่การยังชีพในชุมชน การผลิต ไม่มุ่งเน้นด้านการค้าขาย จึงเป็นผลให้มีความจำเป็นน้อยมากที่จะต้องสื่อสารและคมนาคมติดต่อกันมากนัก ประชาชนส่วนใหญ่จะอาศัยอยู่ในชุมชน จากปัจจัยดังกล่าวทำให้การติดต่อสื่อสารและการคมนาคมจึงไม่มีความเจริญก้าวหน้า หรืออาจกล่าวได้ว่าค่อนข้างล่าช้า เป็นสภาพการณ์ที่ไม่ส่งผลต่อการสร้างพระพุทธรูปขนาดใหญ่ของล้านนา ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ สุรพล คำริห์กุล จากหนังสือประวัติศาสตร์และศิลปะหริภุญไชย (2547: 8) พบว่า จากสภาพทางภูมิศาสตร์ทั่วไปอันเป็นที่ตั้งของอาณาจักรล้านนา มีลักษณะเป็น ภูเขาสูง ในอดีตมีการตั้งถิ่นฐานของชุมชนในที่ราบระหว่างเขา และใกล้แม่น้ำสายสำคัญต่าง ๆ หรือแหล่งน้ำ ชุมชนในแต่ละที่ราบลุ่ม จะมีลักษณะเป็นกลุ่มบ้านเมืองที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันอยู่ในรูปของรัฐหรือแคว้น โดยมีเมืองใหญ่เป็นศูนย์กลาง แต่ละแคว้นต่างเป็นอิสระไม่ขึ้นตรงต่อกันในด้านการปกครอง แต่ส่วนมากจะมีความสัมพันธ์ในทางเครือญาติและติดต่อเกี่ยวข้องกันในการค้าขาย

ปัจจุบัน ผลการศึกษาพบว่า ความเจริญก้าวหน้าทั้งด้านการสื่อสารและคมนาคมในยุคปัจจุบัน ส่งผลให้การสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่บางองค์เป็นผลมาจาก

ปัจจัยด้านนี้ เช่นความเจริญด้านคมนาคม โดยมีการสร้างเส้นทางต่าง ๆ เชื่อมต่อในทุกภูมิภาค เป็นผลให้มีการเดินทางเป็นจำนวนมากและสะดวกสบาย จึงมีการสร้างพระพุทธรูปขนาดใหญ่ เช่นนี้ เพื่อให้ผู้ที่เดินทางผ่านไปมาจะได้มีโอกาสเดินทางขึ้นไปสักการะองค์พระ ซึ่งทำให้ชุมชนมีความเจริญที่เกิดจากการท่องเที่ยวที่มีมากขึ้น และความเจริญด้านการสื่อสารทำให้มีการผลิตเว็บไซต์ หรือสื่อต่างๆเพื่อประชาสัมพันธ์กิจกรรมที่เกี่ยวกับพระพุทธรูปขนาดใหญ่ เป็นการเผยแพร่ข้อมูลสู่สังคมในวงกว้าง และเข้าถึงได้ง่ายสำหรับประชาชนทั่วไป

ความเจริญก้าวหน้าทั้งด้านการสื่อสารและคมนาคมในยุคปัจจุบัน ส่งผลให้การสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ขององค์เป็นผลมาจากปัจจัยด้านนี้ เช่น ความเจริญด้านคมนาคม โดยมีการสร้างเส้นทางต่าง ๆ เชื่อมต่อในทุกภูมิภาคเป็นผลให้มีการเดินทางเป็นจำนวนมากและสะดวกสบาย จึงมีการสร้างพระพุทธรูปขนาดใหญ่เช่นนี้เพื่อให้ผู้ที่เดินทางผ่านไปมาจะได้มีโอกาสเดินทางขึ้นไปสักการะองค์พระ ซึ่งทำให้ชุมชนมีความเจริญที่เกิดจากการท่องเที่ยวที่มีมากขึ้น และความเจริญด้านการสื่อสารทำให้มีการผลิตเว็บไซต์ หรือสื่อต่าง ๆ เพื่อประชาสัมพันธ์กิจกรรมที่เกี่ยวกับพระพุทธรูปขนาดใหญ่ เป็นการเผยแพร่ข้อมูลสู่สังคมในวงกว้าง และเข้าถึงได้ง่ายสำหรับประชาชนทั่วไป ซึ่งสอดคล้องกับ แนวคิดยุคหลังอาณานิคม (Post Colonialism) หรือยุคหลังสมัยใหม่ (Post Modernism) หรือยุคหลังสมัยใหม่ (Post Modernism) แนวคิดหลังอาณานิคมหรือแนวคิดหลังตะวันตก มีทัศนะว่าแม้ว่าอาณานิคมจะได้รับเอกราชแล้วแต่ยังมีความคิดเป็นแบบอาณานิคมคือคัดลอกตามระบบคิดแผนการพัฒนาคัดลอกให้ทันสมัย (Modernization) หรือยังนิยมความคิด ค่านิยม ศิลปวัฒนธรรม และองค์ความรู้แบบตะวันตกอยู่มาก และยังสอดคล้องกับทฤษฎีการด้อยพัฒนาและการพึ่งพา คือภาวะด้อยพัฒนาของกลุ่มประเทศที่ล้าหลังหรือประเทศด้อยพัฒนา เกิดขึ้นจากการพยายามพัฒนาประเทศด้วยการพัฒนาอุตสาหกรรมตามแนวทางทฤษฎีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ และทฤษฎีภาวะทันสมัยแบบทุนนิยมตะวันตก และประเทศพัฒนาแล้วใช้ความเหนือกว่าในทางเศรษฐกิจ การเมือง วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีครอบงำ และทำให้ประเทศด้อยพัฒนาต้องพึ่งพาประเทศพัฒนาแล้ว ทั้งในทางเศรษฐกิจ การเมือง เทคโนโลยี สังคมและวัฒนธรรมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

(7) ปัจจัยด้านเทคโนโลยี

อดีตผลการศึกษาพบว่า มีข้อจำกัดในทางเทคโนโลยีมากมาย ทั้งในด้านผลิตวัสดุอุปกรณ์ เทคนิควิธีการในการก่อสร้าง จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้การสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ไม่สามารถทำได้โดยง่าย

มีข้อจำกัดในทางเทคโนโลยีมากมาย ทั้งในด้านผลิตวัสดุอุปกรณ์ เทคนิควิธีการในการก่อสร้าง จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้การสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่

ใหญ่ ไม่สามารถทำได้โดยง่าย ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ สุจิตต์ วงษ์เทศ จากหนังสือ ประวัติศาสตร์ สังคม และวัฒนธรรมเมืองพะเยา (2538: 402-403) พบว่า ในปี พ.ศ. 2030 การสร้าง พระเจ้าตนหลวงเมืองพะเยาการเตรียมวัสดุวัตถุดิบอื่น อาทิเช่น น้ำปูนขาว น้ำอ้อย รัก หาง (ขาด) เพื่อนำไปเป็นวัตถุดิบในการก่อสร้าง และขั้นตอนต่าง ๆ ที่ก่อสร้างองค์พระพุทธรูปปูนปั้น ขนาดใหญ่ดังกล่าวใช้เวลาในการก่อสร้างยาวนานถึง 33 ปี

ปัจจุบัน ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยทางเทคโนโลยีตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน นับเป็นปัจจัยสำคัญอย่างมากที่มีผลต่อการสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ของล้านนา ทั้งด้าน รูปแบบ วิธีการ และการลดการใช้แรงงานมนุษย์ และระยะเวลาการก่อสร้าง ทำให้การสร้าง พระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่สามารถสร้างกันได้อย่างสะดวกและแพร่หลายมากขึ้น ตามความต้องการที่เกิดขึ้น

การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน นับเป็นปัจจัย สำคัญอย่างมากที่มีผลต่อการสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ของล้านนา ทั้งด้าน รูปแบบ วิธีการ และการลดการใช้แรงงานมนุษย์ และระยะเวลาการก่อสร้าง ทำให้การสร้างพระพุทธรูป ปูนปั้นขนาดใหญ่สามารถสร้างกันได้อย่างสะดวกและแพร่หลายมากขึ้น ตามความต้องการที่ เกิดขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ www.thaitripdd.com ระบุว่า การสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดหน้าตัก กว้าง 20 เมตร พระประธานของพุทธมณฑลประจำจังหวัดเชียงราย ที่สร้างขึ้นในโอกาสครบรอบ 750 ปี เมืองเชียงรายในปี พ.ศ. 2555 นี้ การก่อสร้างจะใช้เทคโนโลยีการสร้างแบบโครงสร้าง คอนกรีตเสริมเหล็ก และทำผิวด้วยวัสดุปูนซีเมนต์ ซึ่งดำเนินการก่อสร้างโดยบริษัท ที่มีผลงานการ สร้าง “พระพุทธรูปหาวมินทร์ศากยมนิศรีวิเศษชัยชาญ” พระพุทธรูปปูนปั้นขนาดหน้าตัก 63 เมตร ความสูงจากฐานองค์พระ ถึงยอดเกศา วัดได้ 95 เมตร ณ วัดม่วง อำเภวิเศษชัยชาญ จังหวัด อ่างทอง พระพุทธรูปปูนปั้นที่ใหญ่ที่สุดในโลกในปัจจุบัน ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการ แพร่กระจายทางวัฒนธรรม (The Diffusion Theory of Cultural) เจ้าของทฤษฎี คือ ราล์ฟ ลิตัน (Ralph liton ค.ศ. 1893 – 1953) นักทฤษฎีชาวอเมริกันมีความเชื่อว่าการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเกิด จากการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม โดยเกิดจากการติดต่อสื่อสารกันระหว่างสังคมที่ต่างวัฒนธรรม รวมกัน และต่างแพร่กระจายวัฒนธรรมไปสู่กันและกัน เมื่อเกิดการแพร่กระจายวัฒนธรรมขึ้น แล้ว สังคมที่เจริญกว่าอาจจะรับวัฒนธรรมบางอย่างของสังคมที่ด้อยกว่าก็ได้ และในทำนอง เดียวกันสังคมที่ด้อยกว่าอาจจะไม่รับวัฒนธรรมของสังคมที่เจริญกว่าก็ได้ การเปลี่ยนแปลงทาง สังคมส่วนใหญ่แล้วเกิดจากการแพร่กระจายของวัฒนธรรมจากภายนอกเข้ามามากกว่าเกิดจากการ ประดิษฐ์คิดค้นใหม่ขึ้นเองในสังคม หรือถ้ามีก็มักจะเกิดจากการนำสิ่งใหม่ ๆ จากภายนอกเข้ามา ผสมผสานกับของที่มีอยู่ก่อนแล้วเป็นของใหม่ที่ไม่เคยมีมาก่อน จะเห็นได้จากสังคมอเมริกันซึ่งมี

ศักยภาพในการประดิษฐ์คิดค้นสูง แต่การเปลี่ยนแปลงทางสังคมเกิดขึ้นจากการแพร่กระจายถึงร้อยละ 90 เกิดจากการประดิษฐ์คิดค้นในสังคมเพียงร้อยละ 10 เท่านั้น

(8) ปัจจัยด้านการเมือง

อดีต ผลการศึกษาพบว่า สถาบันด้านการเมืองที่มีหน้าที่การปกครองโดยตรงแล้ว และด้วยเหตุผลในทางการเมืองจำเป็นที่จะต้องสร้างสิ่งที่ทำให้มีการยอมรับทั้งคนในสังคมและอาณาจักรอื่น ๆ ซึ่งโดยมากก็คือการสร้างศาสนสถานหรือศาสนวัตถุต่าง ๆ จะเห็นได้ว่าการสร้างพระพุทธรูปขนาดใหญ่เป็นลักษณะหนึ่งทางที่กษัตริย์จะทรงปฏิบัติเพื่อสะท้อนคติความเชื่อแบบ “ธรรมราชา” ตามหลักทางพุทธศาสนา และยังเป็นการเชื่อมโยงกิจกรรมทางศาสนาและสถาบันทางการเมืองการปกครอง เพื่อเป็นการจัดระเบียบและควบคุมคนในสังคมโดยใช้หลักคุณธรรมจริยธรรมทางพุทธศาสนา

สถาบันด้านการเมืองที่มีหน้าที่การปกครองโดยตรงแล้ว และด้วยเหตุผลในทางการเมืองจำเป็นที่จะต้องสร้างสิ่งที่ทำให้มีการยอมรับทั้งคนในสังคมและอาณาจักรอื่น ๆ ซึ่งโดยมากก็คือการสร้างศาสนสถานหรือศาสนวัตถุต่าง ๆ จะเห็นได้ว่าการสร้างพระพุทธรูปขนาดใหญ่เป็นลักษณะหนึ่งที่กษัตริย์จะทรงปฏิบัติเพื่อสะท้อนคติความเชื่อแบบ “ธรรมราชา” ตามหลักทางพุทธศาสนา และยังเป็นการเชื่อมโยงกิจกรรมทางศาสนาและสถาบันทางการเมืองการปกครอง เพื่อเป็นการจัดระเบียบและควบคุมคนในสังคมโดยใช้หลักคุณธรรมจริยธรรมทางพุทธศาสนา ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ จิตรศักดิ์ เดชวงศ์ญา จากหนังสือประวัติศาสตร์และศิลปกรรมเวียงกุมกาม (2548: 11) พบว่าเราสามารถศึกษาสภาพความเป็นไปของสังคมในอดีตได้จากตำนานหรือข้อความในศิลาจารึก ส่วนใหญ่เป็นการเขียนในเรื่องประวัติศาสตร์ของชนชั้นปกครองและเรื่องที่เกี่ยวข้องกับศาสนา เรื่องราวที่ทราบได้จึงเป็นเรื่องใหญ่หรือเหตุการณ์สำคัญ ในสองเรื่องนี้เท่านั้น

ปัจจุบัน ผลการศึกษาพบว่า การสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ในปัจจุบัน ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเมืองโดยตรงมากนัก โดยมากจะทำเพื่อส่งเสริมศีลธรรมให้สังคมและชุมชนมีความเรียบร้อยและการอยู่ร่วมกันด้วยดีของคนในสังคม ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นเป้าหมายที่เหมือนกันในอดีต คือต้องการให้เกิดความสงบสุขในสังคม

การสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ในปัจจุบัน ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเมืองโดยตรงมากนัก โดยมากจะทำเพื่อส่งเสริมศีลธรรมให้สังคมและชุมชนมีความเรียบร้อยและการอยู่ร่วมกันด้วยดีของคนในสังคม ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นเป้าหมายที่เหมือนกันในอดีต คือต้องการให้เกิดความสงบสุขในสังคม ซึ่งสอดคล้องกับ www.chiangrai.net ระบุว่าการสร้างพระเจ้าล้านตื้อ ที่สามเหลี่ยมทองคำ บ้านสบรวก อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย นั้น ดำเนินการ

โดย นายณรินทร์ พานิชกิจ ผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงราย และฝ่ายปกครอง รวมทั้งคณะสงฆ์และพุทธศาสนิกชนโดยทั่วไป จัดสร้างพระพุทธรูปทองสำริดขนาดหน้าตัก 9.99 เมตร เพื่อเฉลิมฉลองเนื่องในวโรกาสที่สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ ทรงพระชนมายุ ครบ 6 รอบ และยังหวังผลเพื่อให้ปลงล้างภาพลักษณ์เดิม ที่กล่าวว่าดินแดนสามเหลี่ยมทองคำแห่งนี้เป็นศูนย์กลางการค้าขายยาเสพติดของภูมิภาคนี้เปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น เพราะมีลักษณะเป็นชายแดนของสามประเทศ คือ พม่า ลาว และไทย และเพื่อแสดงความเป็นเขตแดนของไทยด้วย ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการกระทำระหว่างกันด้วยสัญลักษณ์ (Symbolic Interactionism) เป็นทฤษฎีหลักอีกทฤษฎีหนึ่งของสังคมวิทยา ทฤษฎีนี้เริ่มด้วยความคิดเรื่องการกระทำระหว่างกัน (Interactionism) และสัญลักษณ์ (Symbol) ซึ่งเป็นหัวใจแล้วจึงขยายวงออกไปถึงมนุษย์แต่ละคน ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสังคมและสภาพของสังคมมนุษย์ ให้ความสำคัญต่อมนุษย์แต่ละคน ทฤษฎีนี้เข้ามาช่วยให้ความรู้เกี่ยวกับมนุษย์ (จิตใจตัวตน หรืออัตตา บุคลิกภาพ) และสังคมครบถ้วนสมบูรณ์มากขึ้น หมายถึง การกระทำของบุคคลที่มีผลอย่างหนึ่งต่อความคิดหรือการกระทำของบุคคลอีกคนหนึ่งไม่ว่าการกระทำนั้นจะเป็นไปในทิศทางเดียวกัน และยังสอดคล้องกับซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับการ จัดเกลาทางสังคม แนวคิดนี้มุ่งแสดงให้เห็นถึงพลังในเชิงอนุรักษของสังคม โดยพัฒนามาจากวิชามานุษยวิทยา (Anthropology) ที่ศึกษาสังคมขนาดเล็ก มีเสถียรภาพสูง ไม่เปลี่ยนแปลงหรือเปลี่ยนแปลงน้อย จึงทำให้มองเห็นภาพของการจัดเกลาทางสังคมในรูปของกระบวนการซึ่งทำให้สังคมดำรงอยู่ตามแบบฉบับเดิม

จะเห็นได้ว่าปัจจัยทางการเมืองได้เปลี่ยนรูปแบบจากที่สถาบันการปกครองหรือกษัตริย์มีหน้าที่โดยตรงในการเป็นผู้สร้าง มาเป็นการสร้างโดยคณะบุคคล ๆ หรือกลุ่มต่าง ๆ โดยการนำสถาบันทางกษัตริย์มาเป็นที่อ้างอิง และการสร้างพระพุทธรูปขนาดใหญ่ ที่เคยสะท้อนอำนาจทางการเมืองในอดีต มาเป็นการสร้างเสริมความสงบสุขและสร้างภาพลักษณ์ที่ดีทางคุณธรรม เพื่อให้เป็นที่ยอมรับของคนในสังคม

2) การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมที่มีผลต่อการสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ในล้านนาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

จากการศึกษาพบว่าปัจจัยที่สำคัญสามารถแบ่งออกเป็น 8 ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยด้านภูมิประเทศ การเพิ่มประชากร ผู้นำ การศึกษา เศรษฐกิจ การสื่อสารคมนาคม เทคโนโลยี และการเมือง โดยมีข้อสรุปดังนี้

(1) ปัจจัยด้านภูมิประเทศ

อดีต ผลการศึกษาพบว่า การสร้างพระพุทธรูปขนาดใหญ่จะต้องคำนึงถึงภูมิศาสตร์ที่ตั้งและโดยมากจะเป็นแหล่งที่มีการอยู่อาศัยอย่างหนาแน่น ซึ่งมีรากฐานเป็นศูนย์กลาง

ทางวัฒนธรรมของชุมชน เพื่อแสดงถึงอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์ และความเจริญหรืออาณาจักร ต่อมา มีการจำลองสถานที่จากอินเดียสร้างพระพุทธรูปขนาดใหญ่ เพื่อปรับเปลี่ยนภูมิศาสตร์ของชุมชน ให้เป็นแดนพุทธภูมิเพื่อความเป็นสิริมงคลของบ้านเมือง

การสร้างพระพุทธรูปขนาดใหญ่จะต้องคำนึงถึงภูมิศาสตร์ที่ตั้งและโดยมาก จะเป็นแหล่งที่มีการอยู่อาศัยอย่างหนาแน่น ซึ่งมีรากฐานเป็นศูนย์กลางทางวัฒนธรรมของชุมชน เพื่อแสดงถึงอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์ และความเจริญหรืออาณาจักร ต่อมา มีการจำลองสถานที่จาก อินเดียสร้างพระพุทธรูปขนาดใหญ่ เพื่อปรับเปลี่ยนภูมิศาสตร์ของชุมชนให้เป็นแดนพุทธภูมิเพื่อ ความเป็นสิริมงคลของบ้านเมือง ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของพระสิทธิสารมุนี จากหนังสือ พื้นเมืองล้านนาไทยและบทสวดมนต์ต่าง ๆ (2549: ก-ง) พบว่าในปี พ.ศ. 2397 ครอบาคันระ คันระวังโส เป็นผู้นำชาวบ้านในการบูรณะวัดเจ็ดยอดขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง โดยการจำลอง ศาสนสถานจากพุทธคยา ประเทศอินเดีย ที่หมายถึงสถานที่ตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าเข้ามาไว้ใน ชุมชน เพราะเชื่อว่าจะทำให้เป็นการระลึกถึงความเป็นมาของพระพุทธศาสนาและพระพุทธองค์ ทำให้เกิดความเป็นสิริมงคลแก่บ้านเมือง และการประดิษฐานพระพุทธรูปศาสนาจะมีความมั่นคงซึ่ง หมายถึงการปรับเปลี่ยน โดยอาศัยหลักการทางภูมิศาสตร์คือการปรับเปลี่ยนบ้านเมืองหรือชุมชน ให้เป็นดินแดนแห่งพุทธภูมิตามพุทธประวัตินั่นเอง ซึ่งหลักการสร้างวัดลักษณะนี้ปรากฏ ในการสร้างวัดเจ็ดยอดของเมืองเชียงใหม่เช่นกัน

ปัจจุบัน ผลการศึกษาพบว่า การสร้างพระพุทธรูปขนาดใหญ่จะมีการ เปลี่ยนแปลงด้านภูมิศาสตร์ที่ก่อสร้าง เพราะนิยมสร้างในพื้นที่ชายแดนเพื่อแสดงถึงเขตแดนทาง วัฒนธรรมของประเทศ ทั้งนี้เพื่อเป็นการแสดงความเป็นเจ้าของพื้นที่ โดยการแสดงออกทางศิลปะ ที่องค์พระที่เป็นอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์ เพื่อป้องกันการอ้างสิทธิเหนือดินแดนแห่งนั้นของชนชาติ อื่น ๆ

การสร้างพระพุทธรูปขนาดใหญ่จะมีการเปลี่ยนแปลงด้านภูมิศาสตร์ ที่ก่อสร้าง เพราะนิยมสร้างในพื้นที่ชายแดนเพื่อแสดงถึงเขตแดนทางวัฒนธรรมของประเทศ ทั้งนี้ เพื่อเป็นการแสดงความเป็นเจ้าของพื้นที่ โดยการแสดงออกทางศิลปะที่องค์พระที่เป็นอัตลักษณ์ ของชาติพันธุ์ เพื่อป้องกันการอ้างสิทธิเหนือดินแดนแห่งนั้นของชนชาติอื่น ๆ เช่น กรณีการสร้าง พระพุทธรูปนิมิตหทัยเรศวร (พระเจ้าหมายเมือง) พระพุทธรูปปูนปั้นขนาดหน้าตัก 6.50 เมตร วัดฟ้าเวียงอินทร์ บ้านหลักแต่ง อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นพื้นที่ในเขตแนว ชายแดนระหว่างประเทศไทยและพม่าซึ่งเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ชาติไทยด้วย ซึ่งสอดคล้องกับ แนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อ พิธีกรรม วรรณยางกูร (2545: 37-38) พบว่าความหมายของศรัทธาและ ความเชื่อเป็นมูลเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดศาสนา คือเกิดจากความภักดี คือความเชื่อหรือความเลื่อมใส

ด้วยมั่นใจว่าสิ่งที่ตนเชื่อหรือเลื่อมใสนั้นสามารถอำนวยความสะดวกได้ เป็นการเข้าถึงเป้าหมายสูงสุดโดยถือเอาความเชื่อและความศรัทธาเป็นที่ตั้ง รวมถึงสอดคล้องกับทฤษฎีการกระทำระหว่างกันด้วยสัญลักษณ์ (Symbolic Interactionism) เป็นทฤษฎีหลักอีกทฤษฎีหนึ่งของสังคมวิทยา ทฤษฎีนี้เริ่มด้วยความคิดเรื่องการกระทำระหว่างกัน (Interactionism) และสัญลักษณ์ (Symbol) ซึ่งเป็นหัวใจแล้วจึงขยายวงออกไปถึงมนุษย์แต่ละคน ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสังคมและสภาพของสังคมมนุษย์ ให้ความสำคัญต่อมนุษย์แต่ละคน ทฤษฎีนี้เข้ามาช่วยให้ความรู้เกี่ยวกับมนุษย์ (จิตใจตัวตน หรืออัตตา บุคลิกภาพ) และสังคมครบถ้วนสมบูรณ์มากขึ้น หมายถึง การกระทำของบุคคลที่มีผลอย่างหนึ่งต่อความคิดหรือการกระทำของบุคคลอีกคนหนึ่งไม่ว่าการกระทำนั้นจะเป็นไปในทิศทางเดียวกันซึ่งรวมถึงการกระทำต่อกันในระดับสังคมต่อสังคมอีกด้วย

(2) ปัจจัยด้านการเพิ่มประชากร

อดีตผลการศึกษาพบว่า การเพิ่มขึ้นของประชากรเกิดจากการอพยพย้ายถิ่นหรือการตั้งถิ่นฐานใหม่ของคนต่างชาติต่างวัฒนธรรมเข้ามาอยู่ในแผ่นดินล้านนา ด้วยผลจากการทำสงครามระหว่างอาณาจักรต่าง ๆ เมื่อมาอยู่ร่วมกันและสภาพบ้านเมืองสงบสุขร่มเย็นขึ้น ทำให้เกิดการผสมผสานทางวัฒนธรรม ที่แสดงออกในการก่อสร้างพระพุทธรูปขนาดใหญ่ คือมีอิทธิพลทางศิลปะของวัฒนธรรมอื่น ๆ ปรากฏอยู่ในองค์พระ เช่น การสร้างพระเจ้าหลวง พระประธานวัดพระสิงห์ จังหวัดเชียงใหม่

การเพิ่มขึ้นของประชากรเกิดจากการอพยพย้ายถิ่น หรือการตั้งถิ่นฐานใหม่ของคนต่างชาติต่างวัฒนธรรมเข้ามาอยู่ในแผ่นดินล้านนา ด้วยผลจากการทำสงครามระหว่างอาณาจักรต่าง ๆ เมื่อมาอยู่ร่วมกันและสภาพบ้านเมืองสงบสุขร่มเย็นขึ้น ทำให้เกิดการผสมผสานทางวัฒนธรรม ที่แสดงออกในการก่อสร้างพระพุทธรูปขนาดใหญ่ คือ มีอิทธิพลทางศิลปะของวัฒนธรรมอื่น ๆ ปรากฏอยู่ ซึ่งสอดคล้องกับการ พรพิไล เลิศวิชา และคณะ จากหนังสือ เชียงใหม่-ลำพูน เขตเศรษฐกิจวัฒนธรรม พลวัตและพัฒนาการ (2552: 14 และ 32-33) ระบุว่าคนล้านนาต่างทยอยลงมาอยู่เมืองทางล้านนาฝ่ายใต้เกือบทุกเมือง เมื่อรวมกับชาวเมืองที่เจ้าเจ็ดคนกวาดต้อนลงมา อาณาจักรล้านนา ก็ค่อย ๆ มีพลเมืองเพิ่มพูนขึ้นตามลำดับ มีผู้อพยพที่เป็นชาวต่างชาติอยู่ราว 30,000 – 35,000 คน และมากกว่าครึ่งหนึ่ง พอใจจะตั้งภูมิลำเนาอยู่ในเชียงใหม่ และสอดคล้องกับการศึกษาของศึกษาของพระครูวิทิศานุสรณ์ จากหนังสือวัดพระสิงห์ ธรรมหาวิหาร จังหวัดเชียงใหม่ (2551: 69-70) ระบุว่าหลวงพ่อดิ พระประธานในพระวิหารหลวงวัดพระสิงห์ ประทับนั่งขัดสมาธิราบ (ปัทมาสนะ) ปางมารวิชัย ลงรักปิดทอง หน้าตักกว้าง 5 เมตร พุทธลักษณะเป็นแบบล้านนาสิงห์สาม “ที่มีอิทธิพลศิลปะชาน (ไทยใหญ่) ผสมเล็กน้อย คือมีเส้นกรอบพักรับประดับกระจกลี” สร้างเมื่อ พ.ศ. 2363 ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการ

เปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับกระบวนการเปลี่ยนแปลงคือ การผสมผสานทางวัฒนธรรม (Cultural Integration) เป็นการที่วัฒนธรรมซึ่งแตกต่างกันมาพบกัน เกิดการแลกเปลี่ยนหยิบยืมกันใช้ในระยะเวลายาวนานและด้วยความสม่ำเสมอ วัฒนธรรมเหล่านั้นก็จะปะปนผสมผสานกัน แต่ยั้งรู้ว่าวัฒนธรรมใดเป็นของใครเมื่อกลับสู่สังคมเดิม เจ้าของวัฒนธรรมก็ยังประพฤติปฏิบัติตามวัฒนธรรมดั้งเดิมของตนได้

ปัจจุบัน ผลการศึกษาพบว่า การอพยพย้ายถิ่นของคนต่างชาติด้วยเหตุผลทางสงครามยังคงมีอยู่ในพื้นที่แนวชายแดนต่าง ๆ ในส่วนของพื้นที่ชั้นในก็มีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมจากศาสนาอื่น ๆ ส่งผลให้มีการสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ที่แสดงออกด้วยอัตลักษณ์ของพุทธศิลป์ของล้านนา เพื่อเป็นการรักษาระบบทางวัฒนธรรมของชุมชน และเป็นการแสดงขอบเขตหรือพรมแดนทางวัฒนธรรมของชาติให้เข้มแข็งและอยู่คู่สังคมต่อไป

การอพยพย้ายถิ่นของคนต่างชาติด้วยเหตุผลทางสงครามยังคงมีอยู่ในพื้นที่แนวชายแดนต่าง ๆ ในส่วนของพื้นที่ชั้นในก็มีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมจากศาสนาอื่น ๆ ส่งผลให้มีการสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ ที่แสดงออกด้วยอัตลักษณ์ของพุทธศิลป์ของล้านนา เพื่อเป็นการรักษาระบบทางวัฒนธรรมของชุมชน และเป็นการแสดงขอบเขตหรือพรมแดนทางวัฒนธรรมของชาติให้เข้มแข็งและอยู่คู่สังคมต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเชิงอนุรักษ จากการศึกษาของ เกษม จันทรแก้ว (2530) ได้ให้ความหมายว่าการอนุรักษ หมายถึงการเก็บรักษา สงวนซ่อมแซม ปรับปรุงการใช้ เพื่อจะได้เอื้ออำนวยให้คุณภาพสูงในการสนองความเป็นอยู่ของมนุษย์ตลอดไป (Using of Immediate Needs and Saving for Future Use) และยังสอดคล้องกับทฤษฎีการกระทำต่อกันด้วยสัญลักษณ์ (Symbolic Interactionism) เป็นทฤษฎีหลักอีกทฤษฎีหนึ่งของสังคมวิทยา ทฤษฎีนี้เริ่มด้วยความคิดเรื่องการกระทำระหว่างกัน (Interactionism) และสัญลักษณ์ (Symbol) ซึ่งเป็นหัวใจแล้วจึงขยายวงออกไปถึงมนุษย์แต่ละคน ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสังคมและสภาพของสังคมมนุษย์ครบถ้วนสมบูรณ์มากขึ้น หมายถึงการกระทำของบุคคลที่มีผลอย่างหนึ่งต่อความคิดหรือการกระทำของบุคคลอีกคนหนึ่งไม่ว่าการกระทำนั้นจะเป็นไปในทิศทางเดียวกันซึ่งรวมถึงการกระทำต่อกันในระดับสังคมต่อสังคมอีกด้วย

(3) ปัจจัยด้านผู้นำ

อดีตผลการศึกษาพบว่า พระพุทธศาสนาเป็นรากฐานที่สำคัญทางขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชนและสังคม กิจกรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น การสร้างและการบูรณะพระพุทธรูปขนาดใหญ่นั้น นับเป็นหน้าที่ที่สำคัญของสถาบันกษัตริย์หรือผู้นำชั้นสูงที่จะต้องรับผิดชอบถือเป็นธรรมเนียมพึงปฏิบัติ เพราะทั้งสถาบันกษัตริย์และสถาบันทางพระพุทธศาสนาเป็นรูปแบบทางวัฒนธรรมที่สำคัญของชาติที่เกี่ยวข้องกันโดยตรงมาตลอด

พระพุทธศาสนาเป็นรากฐานที่สำคัญทางขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชนและสังคม กิจกรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น การสร้างและการบูรณะพระพุทธรูปขนาดใหญ่ นับเป็นหน้าที่ที่สำคัญของสถาบันกษัตริย์หรือผู้นำชั้นสูงที่จะต้องรับผิดชอบถือเป็นธรรมเนียมพึงปฏิบัติ เพราะทั้งสถาบันกษัตริย์และสถาบันทางพระพุทธศาสนาเป็นรูปแบบทางวัฒนธรรมที่สำคัญของชาติที่เกี่ยวข้องกันโดยตรงมาตลอด ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีโครงสร้างการหน้าที่ (Structural – Functional Theory) กล่าวว่าสังคมในฐานะที่เป็นระบบที่มีอาณาเขตแน่นอนเป็นสังคมที่วางระเบียบตนเอง ควบคุมตนเอง (Self-regulating) โดยมีแนวโน้มที่ส่วนประกอบต่าง ๆ พึ่งพาอาศัยกันและรักษาดุลยภาพไว้ได้ ในระบบที่มีความต้องการ จำเป็นสังคมจึงต้องมีโครงสร้างแบบใดแบบหนึ่งขึ้นมาเป็นหลักประกันให้มีการพึ่งพา (Homeostasis) ดุลยภาพ (Equilibrium) และการมีชีวิต (Survival) อาจกล่าวได้ว่า โครงสร้างหลายโครงสร้างสามารถสนองความต้องการจำเป็นอันเดียวกันได้ แต่โครงสร้างจำนวนจำกัดเท่านั้น ที่สามารถสนองความต้องการจำเป็นใด ๆ หรือความต้องการจำเป็นหลายอย่างในขณะเดียวกัน และยังสอดคล้องกับทฤษฎีสัญลักษณ์สัมพันธ์ (Symbolic Interaction) ทฤษฎีนี้กล่าวความคิดเรื่องการกระทำระหว่างกัน (Interactionism) และสัญลักษณ์ (Symbol) ซึ่งเป็นหัวใจแล้วจึงขยายวงออกไปถึงมนุษย์แต่ละคน ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสังคมและสภาพของสังคมมนุษย์ครบถ้วนสมบูรณ์มากขึ้น หมายถึง การกระทำของบุคคลที่มีผลอย่างหนึ่งต่อความคิดหรือการกระทำของบุคคลอีกคนหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นการกระทำนั้นจะเป็นไปในทิศทางเดียวกันซึ่งรวมถึงการกระทำต่อกันในระดับสังคมต่อสังคมอีกด้วย รวมถึงการสอดคล้องกับทฤษฎี การขัดเกลาทางสังคม Popenoe (1990: 126) ระบุว่าหมายถึง กระบวนการของคนในสังคมในการกระทำระหว่างกันทางสังคมการได้รับรูปแบบของบุคลิกภาพ (Personality) และการเรียนรู้ (Learning) การดำเนินวิถีชีวิตในรูปแบบต่าง ๆ จากสังคมและกลุ่ม

ปัจจุบัน ผลการศึกษาพบว่า ด้วยระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม จากการสร้างและการบูรณะพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ ที่สถาบันกษัตริย์หรือผู้นำชั้นสูงของชุมชนเป็นผู้นำ ก็ได้ลดบทบาทหรือความสำคัญลงไป ไม่มีบทบาทโดยตรงดังเช่นอดีต เพราะผู้นำในการสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ในปัจจุบัน มีความหลากหลายมากขึ้น คือมีทั้ง สถาบันทางศาสนา มูลนิธิ องค์กรต่าง รวมทั้งเอกชนก็สามารถเป็นผู้นำในการสร้างได้ โดยไม่ถือว่าเป็นการก้าวล่วงพระราชอำนาจแต่อย่างใด อาจกล่าวได้ว่าระบบทางวัฒนธรรมของชาติเป็นหน้าที่ที่ทุกคนต้องร่วมกันรักษาให้อยู่คู่สังคมต่อไป

ระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดยุคหลังสมัยใหม่ เกิดขึ้นจากผลกระทบของยุคโลกาภิวัตน์

(Globalization) จากการไหลเวียนหรือการแพร่กระจายของข้อมูลข่าวสารตั้งแต่ทศวรรษที่ 1970 เป็นต้นมา การเกิดสำนักคิดหลังสมัยใหม่ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเกิดจากกระบวนการโลกาภิวัตน์คือ “ปรัชญาความคิดหลังสมัยใหม่ และความคิดหลังอาณานิคม (Postcolonial)” ซึ่งได้วิพากษ์โลกตะวันตกอย่างรุนแรง โดยมีปรัชญาแนวคิดหลังสมัยใหม่เริ่มแรกใหม่หม่นักปรัชญาตะวันตกซึ่งมีทัศนะสรุปได้ว่า โลกได้ก้าวพ้นยุคสมัยใหม่ (Modern) แล้ว ทั้งทางเศรษฐกิจ การเงิน เทคโนโลยี จึงจำเป็นต้องทบทวนระบบคิดและองค์ความรู้แบบสมัยใหม่ซึ่งเป็นฐานให้กับระบบการเมืองสังคม ศิลปวัฒนธรรมแบบสมัยใหม่ทั้งหมด และยังสอดคล้องกับทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีสาเหตุมาจาก ปัจจัยทางประชากร การเปลี่ยนแปลงทางคุณภาพ ขนาดของประชากร การเพิ่มการลดจำนวนประชากร การย้ายถิ่น การเปลี่ยนแปลงอัตราส่วนของเพศชายและหญิง อัตราส่วนของคนหนุ่มและคนสูงอายุ ซึ่งเพิ่มภาวะทางประชากรจะมีผลอย่างสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงในเรื่องการจัดระเบียบทางสังคม การเปลี่ยนแปลงด้านขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ เพราะปัจจุบันจากการสร้างและการบูรณะพระพุทธรูปูปูนปั้นขนาดใหญ่ ที่สถาบันกษัตริย์หรือผู้นำชั้นสูงของชุมชนเป็นผู้นำ ก็ได้ลดบทบาทหรือความสำคัญลงไป ไม่มีบทบาทโดยตรงดังเช่นอดีต เพราะผู้นำในการสร้างพระพุทธรูปูปูนปั้นขนาดใหญ่ในปัจจุบัน มีความหลากหลายมากขึ้น คือมีทั้งสถาบันทางศาสนา มูลนิธิ องค์กรต่าง รวมทั้งเอกชน ก็สามารถเป็นผู้นำในการสร้างได้ โดยไม่ถือว่าเป็นการก้าวล่วงพระราชอำนาจแต่อย่างใด อาจกล่าวได้ว่าระบบทางวัฒนธรรมของชาติเป็นหน้าที่ที่ทุกคนต้องร่วมกันรักษาให้อยู่คู่สังคมต่อไป

(4) ปัจจัยด้านการศึกษา

อดีตผลการศึกษาพบว่า การสร้างสรรค์ถาวรวัตถุทางพุทธศาสนา เช่น พระพุทธรูปูปูนปั้นขนาดใหญ่ นั้น จะต้องผ่านกระบวนการศึกษาเรียนรู้ โดยอาศัยจากแบบอย่างจากอารยธรรมอื่น ๆ ที่เจริญกว่า ซึ่งมีลักษณะทั้งที่เรียกว่าการแพร่กระจายและการลอกเลียนแบบทางวัฒนธรรม โดยการอาศัยปัจจัยด้านการศึกษา ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่สุดที่เป็นบ่อเกิดของวัฒนธรรม การดำรงอยู่ และการรักษารวมทั้งการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมในทางที่ดี หรือเป็นการยกระดับวัฒนธรรมของชาติให้เป็นระดับอารยธรรมอีกด้วย

การสร้างสรรค์ถาวรวัตถุทางพุทธศาสนา เช่น พระพุทธรูปูปูนปั้นขนาดใหญ่ นั้น จะต้องผ่านกระบวนการศึกษาเรียนรู้ โดยอาศัยจากแบบอย่างจากอารยธรรมอื่น ๆ ที่เจริญกว่า ซึ่งมีลักษณะทั้งที่เรียกว่าการแพร่กระจายและการลอกเลียนแบบทางวัฒนธรรม โดยการอาศัยปัจจัยด้านการศึกษาสอดคล้องกับทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรม (The Diffusion of Innovation) เป็นทฤษฎีที่พัฒนาจากทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม นักทฤษฎีคนสำคัญ คือ เอฟเวอร์เรทท์ เอ็ม.โรเจอร์ (Everett M. Roger) นักทฤษฎีชาวอเมริกัน มีสาระสำคัญคือ ปัจจัยสำคัญของการ

เปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ทฤษฎีนี้เชื่อว่าการเปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรมเกิดขึ้นจากการแพร่กระจายของสิ่งใหม่ ๆ จากสังคมหนึ่งไปยังอีกสังคมหนึ่ง และสังคมนั้นรับเข้าไปใช้วัฒนธรรมใหม่ ๆ นี้คือ นวัตกรรม ซึ่งเป็นทั้งความรู้ ความคิด เทคนิควิธีการ และเทคโนโลยีใหม่ๆ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่สุดที่เป็นบ่อเกิดของวัฒนธรรม การดำรงอยู่ และการรักษารวมทั้งการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมในทางที่ดี หรือเป็นการยกระดับวัฒนธรรมของชาติให้เป็นระดับอารยะอีกด้วย

ปัจจุบัน ผลการศึกษาพบว่า ด้วยการศึกษาที่เป็นระบบ แบบแผนที่ชัดเจน และมีประสิทธิภาพ ทำให้ปัจจัยทางด้านการศึกษาส่งผลต่อการสร้างพระพุทธรูปขึ้นเป็นจำนวนมากในทุก ๆ ด้าน สามารถดำรงลักษณะทางพุทธศิลป์ที่ถูกต้องอันเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมไว้ได้อย่างสมบูรณ์ รวมทั้งเกิดการพัฒนาคำความรู้และประยุกต์ใช้ยกระดับการสร้างให้รูปแบบที่แปลกใหม่และก้าวตามทันยุคสมัย ตามการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของโลก

การศึกษาที่เป็นระบบ แบบแผนที่ชัดเจนและมีประสิทธิภาพ ทำให้ปัจจัยทางด้านการศึกษาส่งผลต่อการสร้างพระพุทธรูปขึ้นเป็นจำนวนมากในทุกๆด้าน สามารถดำรงลักษณะทางพุทธศิลป์ที่ถูกต้องอันเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมไว้ได้อย่างสมบูรณ์ รวมทั้งเกิดการพัฒนาคำความรู้และประยุกต์ใช้ยกระดับการสร้างให้รูปแบบที่แปลกใหม่และก้าวตามทันยุคสมัย ตามการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของโลก ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีภาวะทันสมัย (Modernization Theory) เป็นทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม คือ กล่าวว่าการพัฒนาประเทศให้มีความทันสมัย เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงจากสังคมที่ยังไม่เจริญก้าวหน้า มีระบบเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมล้าหลัง ไปสู่สังคมที่มีความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และมีเทคโนโลยีระดับสูงเช่นเดียวกับประเทศในกลุ่มยุโรปตะวันตกและอเมริกาเหนือ

(5) ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ

เศรษฐกิจนับเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างมากที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมในการสร้างพระพุทธรูปขึ้นเป็นจำนวนมาก

อดีต ผลการศึกษาพบว่า เนื่องด้วยการที่จะสร้างพระพุทธรูปขึ้นเป็นจำนวนมากขึ้นมาได้ จะต้องเกี่ยวข้องหรือขึ้นอยู่กับปัจจัยทางเศรษฐกิจโดยตรง จึงมีความจำเป็นต้องเป็นผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดี ซึ่งโดยมากก็จะผูกขาดอยู่ในชนชั้นสูง เพราะในอดีตกลุ่มชนเหล่านี้ล้วนแต่มีอำนาจทั้งด้านการปกครองและกุมเศรษฐกิจอยู่ในมือ เพราะฉะนั้นการสร้างการบูรณะพระพุทธรูปขึ้นเป็นจำนวนมากล้วนถูกสร้างและบูรณะด้วยพระมหากษัตริย์หรือชนชั้นปกครองชั้นสูงต่าง ๆ ทั้งสิ้น

เนื่องด้วยการที่จะสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ขึ้นมาได้ จะต้องเกี่ยวข้องกับหรือขึ้นอยู่กับปัจจัยทางเศรษฐกิจโดยตรง จึงมีความจำเป็นต้องเป็นผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดี ซึ่งโดยมากก็จะผูกขาดอยู่ในชนชั้นสูง เพราะในอดีตกลุ่มชนเหล่านี้ล้วนแต่มีอำนาจทั้งด้านการปกครองและกุมเศรษฐกิจอยู่ในมือ เพราะฉะนั้นการสร้างการบูรณะพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ล้วนถูกสร้างและบูรณะด้วยพระมหากษัตริย์หรือชนชั้นปกครองชั้นสูงต่าง ๆ ทั้งสิ้น

ปัจจุบัน ผลการศึกษาพบว่า ด้วยการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม ผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดี หรือสามารถก่อสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ได้นั้น มีความหลากหลายมากขึ้น คือมีทั้ง สถาบันทางศาสนา มูลนิธิ องค์กรต่างๆ รวมทั้งเอกชนที่เป็นบุคคลธรรมดามากยิ่งขึ้น และวัตถุประสงค์ในการสร้างก็เพื่อหวังผลว่าอานิสงส์ของการสร้างช่วยให้ส่งผลที่ดีในทางเศรษฐกิจอีกด้วย ด้วยการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม ผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดี หรือสามารถก่อสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ได้นั้น มีความหลากหลายมากขึ้น คือมีทั้ง สถาบันทางศาสนา มูลนิธิ องค์กรต่างๆ รวมทั้งเอกชนที่เป็นบุคคลธรรมดามากยิ่งขึ้น และวัตถุประสงค์ในการสร้างก็เพื่อหวังผลว่าอานิสงส์ของการสร้างช่วยให้ส่งผลที่ดีในทางเศรษฐกิจอีกด้วย

จะเห็นได้ว่าปัจจัยทางเศรษฐกิจยังคงมีความสำคัญในปัจจุบันเช่นเดียวกับอดีตเพียงแต่เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อกลุ่มคนหรือบุคลากรที่เป็นผู้สร้างและเหตุผลและวัตถุประสงค์ของการสร้างซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีสาเหตุมาจากปัจจัยทางประชากร การเปลี่ยนแปลงทางคุณภาพ ขนาดของประชากร การเพิ่มการลดจำนวนประชากร การย้ายถิ่น การเปลี่ยนแปลงอัตราส่วนของเพศชายและหญิง อัตราส่วนของคนหนุ่มและคนสูงอายุ ซึ่งเพิ่มภาวะทางประชากรจะมีผลอย่างสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงในเรื่องการจัดระเบียบทางสังคม การเปลี่ยนแปลงด้านขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ และยังสอดคล้องกับทฤษฎีภาวะทันสมัย (Modernization Theory) เป็นทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมซึ่งเกิดจากภาวะทันสมัยทางเศรษฐกิจ คือการมีโครงสร้างเศรษฐกิจที่ทันสมัยแบบสังคมอุตสาหกรรม และการสร้างชุมชนเมืองให้เกิดขึ้นโดยกระบวนการที่สำคัญ คือ การกลายเป็นอุตสาหกรรม (Industrialization) และการกลายเป็นเมือง (Urbanization) รวมทั้งบุคลิกภาพของสมาชิกในสังคมทันสมัย (Modern Man) แบบชาวตะวันตก เช่น มีความรับผิดชอบ มุ่งความสำเร็จเป็นสำคัญ มีระบบค่านิยมและการเรียนรู้เกี่ยวกับการเข้ามีส่วนร่วม ตลอดจนการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของสังคมอย่างมีประสิทธิภาพ (Effective Participation)

(6) ปัจจัยด้านการสื่อสารคมนาคม

อดีตผลการศึกษาพบว่า ด้วยการขาดความเจริญและพัฒนาการทั้งด้านการสื่อสารและคมนาคม ทำให้การติดต่อหรือสื่อสารกันในแต่ละท้องถิ่นเป็นไปด้วยความยากลำบาก

และนับเป็นอุปสรรคที่สำคัญอย่างมากทำให้ต้องใช้ระยะเวลาอย่างยาวนาน ในการที่จะสร้างหรือบูรณะพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ของล้านนา

ด้วยการขาดความเจริญและพัฒนาการทั้งด้านการสื่อสารและคมนาคม ทำให้การติดต่อหรือสื่อสารกันในแต่ละท้องถิ่นเป็นไปด้วยความยากลำบาก และนับเป็นอุปสรรคที่สำคัญอย่างมากทำให้ต้องใช้ระยะเวลาอย่างยาวนาน ในการที่จะสร้างหรือบูรณะพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ของล้านนา สอดคล้องกับการศึกษาของพระอานันท์ พุทธธัมโม จากหนังสือประวัติของพระครูบาเจ้าศรีวิชัยนักบุญแห่งล้านนาไทย (2537: 98-102) พบว่า ในปี พ.ศ. 2465 พระครูบาเจ้าศรีวิชัย ได้รับนิมนต์เพื่อมาเป็นประธานในการบูรณะพระเจ้าตนหลวงเมืองพะเยา ได้ออกเดินทาง จากกุฏิคณะเชียงยืน วัดพระธาตุหริภุญไชย จังหวัดลำพูน ไปเมืองพะเยา มีภิกษุจำนวน 29 รูป สามเณร 30 รูป และผู้ติดตามอีกหาบเครื่องใช้สิ่งของอีก 30 คน โดยพระครูบาเจ้านั่งบนเสลี่ยงคานหาม และต้องเดินทางฝ่าหุบบ้านและชนบทต่าง ๆ จนถึงวันจันทร์เดือน 4 เหนือขึ้น 9 ค่ำ พ.ศ. 2465 คณะของพระครูบาเจ้าศรีวิชัยจึงเดินทางมาถึงวัดพระเจ้าตนหลวง วัดศรีโคมคำเมืองพะเยา ซึ่งต้องใช้เวลาดำเนินทาง ประมาณ 2 เดือน 3 วัน ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการขึ้นและลงของสังคม (Rise and Fall Theory) จากการศึกษาของ ผจงจิตต์ อธิคมนันท์ (2521: 48) พบว่าเป็นทฤษฎีที่อธิบายถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมที่แตกต่างออกไปจากทฤษฎีต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้ว โดยเฉพาะทฤษฎีวิวัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรม และทฤษฎีความก้าวหน้าทางวัฒนธรรมที่เชื่อว่าสังคมและวัฒนธรรมจะเปลี่ยนแปลงจากสภาพที่ล้าหลังไปสู่ความก้าวหน้าเสมอ ผู้เสนอทฤษฎีนี้คือ ออสวอลด์ สเปนเซอร์ (Oswald Spengler) มีสาระสำคัญ คือ สังคมและวัฒนธรรมมีจุดเริ่มต้นแล้วค่อย ๆ เจริญก้าวหน้าขึ้นเรื่อย ๆ จนถึงที่สุดก็จะเสื่อมหายไป เหมือนกับการเจริญเติบโตของมนุษย์ที่เริ่มจากทารก เด็ก วัยรุ่น ผู้ใหญ่ วัยชรา แล้วตายไปในที่สุด หรือเช่นเดียวกับเวลาในวันหนึ่ง ๆ ที่เริ่มต้นจากเช้ามืด และค่อย ๆ เปลี่ยนเป็นเวลาเช้า สาย และแดดกล้าเต็มที่ในตอนเที่ยงแล้วค่อย ๆ อ่อนแสงลงในเวลาบ่าย เวลาเย็นและมืด เป็นลำดับการเสื่อมหายของวัฒนธรรมไม่ได้สูญหายไปเลยทีเดียว แต่จะมีการพยายามปรับปรุงจนกลายเป็นวัฒนธรรมใหม่ขึ้นมาและแตกต่างไปจากวัฒนธรรมเดิม

ปัจจุบัน ผลการศึกษาพบว่า ความเจริญก้าวหน้าทั้งด้านการสื่อสารและการคมนาคมที่สะดวกสบาย เป็นปัจจัยที่มีประสิทธิภาพอย่างมาก ต่อการส่งเสริมกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่และมีรูปแบบใหม่ ๆ ที่ส่งผลในทุกด้านในการเข้าถึงกลุ่มคนกับพื้นที่ต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง ครอบคลุม อีกทั้งยังไม่มีข้อจำกัดทั้งด้านเวลา ภาษา และยังมีแนวโน้มมากยิ่งขึ้น

โดยความเจริญก้าวหน้าทั้งด้านการสื่อสารและการคมนาคมที่สะดวกสบาย ซึ่งสอดคล้องกับ ทฤษฎีว่าด้วยศักยภาพของวิวัฒนาการ (Theory of Evolutionary Potential) เจ้าของทฤษฎี คือ เอลมัน อาร์.เซอร์วิส (Elman R. Service) นักทฤษฎีชาวอเมริกัน สาธารณศาสตร์ของทฤษฎีคือ กระบวนวิวัฒนาการมีการครอบงำ (Dominance) วัฒนธรรมที่ด้อยกว่า โดยวัฒนธรรมที่สูงกว่าทำให้วัฒนธรรมที่ด้อยกว่า ได้ปรับปรุงวัฒนธรรมของตนให้เหมาะสมยิ่งขึ้น แต่ถ้าวัฒนธรรมนั้นอ่อนแอเกินไปก็จะถูกครอบงำจนสูญสิ้นไป เป็นปัจจัยที่มีประสิทธิภาพอย่างมากต่อการส่งเสริมกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ และมีรูปแบบใหม่ ๆ ที่ส่งผลในทุกด้านในการเข้าถึงกลุ่มคนกับพื้นที่ต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง ครอบคลุม อีกทั้งยังไม่มีข้อจำกัดทั้งด้านเวลา ภาษา และยังมีแนวโน้มมากยิ่งขึ้นซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Dr. Khin muang Nyunt (1998 :68-70) จากหนังสือ Myanmar Perspectives Vol:III ศึกษาถึงการสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ ชื่อ “Htat Kye” ที่มีขนาดความสูงกว่า 100 ฟุต (30 เมตร) โดยสร้างที่ชุมชนเล็ก ๆ ในเมืองย่างกุ้ง ประเทศพม่า เมื่อปี ค.ศ. 1900 ในยุคอาณานิคมของอังกฤษ และยังสอดคล้องกับทฤษฎีความก้าวหน้าทางวัฒนธรรม (Cultural Progress Theory) เป็นทฤษฎีที่กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมอีกแนวทางหนึ่ง เจ้าของทฤษฎีคือ เลสลีย์ เอ.ไวท์ (Leslie A White) นักมานุษยวิทยาชาวอเมริกัน มีสาระสำคัญ ดังนี้ ระบบของวัฒนธรรม วัฒนธรรมประกอบด้วยระบบย่อยที่สำคัญ 3 ระบบ และหนึ่งในปัจจัยที่สำคัญคือระบบเทคโนโลยี (Technological System) หมายถึง เครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ และเทคนิควิธีในการใช้เครื่องมือเครื่องใช้เหล่านั้น ถูกนำมาใช้ประโยชน์เพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ทั้งนี้ เพื่อมุ่งไปสู่การจัดจ้องการที่ใหญ่ขึ้น มีความแตกต่างทางโครงสร้างมากขึ้น มีการทำหน้าที่ตามความถนัดเพิ่มมากขึ้น มีความสอดคล้องกลมกลืนกันในระดับที่สูงขึ้น และมีการรวมพลังในระดับที่สูงขึ้นด้วย ดังนั้นระบบเทคโนโลยีจึงเป็นตัวกำหนดรูปแบบของระบบสังคมที่ส่งผลความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ซึ่งแสดงออกมาในรูปของพฤติกรรมแบบแผนต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของส่วนรวมหรือส่วนบุคคลรวมถึงลักษณะทางสังคมต่าง ๆ ทั้งความรู้สึกนึกคิดต่าง ๆ ความเชื่อ ความรู้สึกแสดงออกมาในภาษาพูด และการใช้สัญลักษณ์ในรูปแบบอื่น ๆ เช่น วรรณคดี ปรัชญา วิทยาศาสตร์ ความรู้พื้นฐานต่าง ๆ เป็นต้น

(7) ปัจจัยด้านเทคโนโลยี

อดีตผลการศึกษาพบว่า ด้วยการขาดเทคโนโลยีที่เหมาะสม ล้าสมัยมีความจำเป็นที่จะต้องรับวัฒนธรรมจากแหล่งอื่น ที่มีองค์ความรู้และเทคโนโลยีที่เจริญกว่าซึ่งก็คือ อาณาจักรพุกาม เพื่อเข้ามาพัฒนากระบวนการสร้างสิ่งปลูกสร้าง หรือศาสนวัตถุขนาดใหญ่ในทาง

พระพุทธศาสนา รวมทั้งการก่อสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ เพราะกระบวนการดังกล่าวด้วยความต้องการวัตถุดิบจำนวนมาก และเทคโนโลยีอย่างสูง ในการที่จะทำให้สำเร็จลงได้

ด้วยการขาดเทคโนโลยีที่เหมาะสม ล้วนมีความจำเป็นที่จะต้องรับวัฒนธรรมจากแหล่งอื่น ที่มีองค์ความรู้และเทคโนโลยีที่เจริญกว่าซึ่งก็คือ อาณาจักรพุกาม เพื่อเข้ามาพัฒนากระบวนการสร้างสิ่งปลูกสร้าง หรือศาสนวัตถุขนาดใหญ่ในทางพระพุทธศาสนา รวมทั้งการก่อสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ เพราะกระบวนการดังกล่าวด้วยความต้องการวัตถุดิบจำนวนมาก และเทคโนโลยีอย่างสูง ในการที่จะทำให้สำเร็จลงได้ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรม (The Diffusion of Innovation) เกิดกระบวนการแพร่กระจายนวัตกรรมมีนวัตกรรมหรือสิ่งใหม่ที่จะแพร่กระจายไปสู่สังคม ผ่านการสื่อสาร โดยผ่านสื่อทางใดทางหนึ่ง เพื่อให้คนในสังคมได้รับรู้ว่ามีนวัตกรรมเกิดขึ้น เพื่อให้คนในสังคมได้รู้จักนวัตกรรมที่เกิดขึ้นนั้น และสมาชิกของสังคมนำนวัตกรรมเข้ามาใช้ในสังคม

ปัจจุบัน ผลการศึกษาพบว่า การก่อสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ ยังคงการพึ่งพาเทคโนโลยีและองค์ความรู้จากแหล่งที่เจริญกว่า เช่นเดียวกับอดีต แต่มาจากแหล่งที่แตกต่างกัน เพราะในปัจจุบันการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมที่เป็นเทคโนโลยีสมัยใหม่มาจากหลายแหล่ง ซึ่งเป็นไปตามกระแสโลกาภิวัตน์ อีกทั้งเทคโนโลยีต่าง ๆ ที่ใช้ มีประสิทธิภาพสูงมากกว่าในอดีต ส่งผลให้การสร้างสามารถทำได้ง่ายไม่มีข้อจำกัด

การก่อสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ ยังคงการพึ่งพาเทคโนโลยีและองค์ความรู้จากแหล่งที่เจริญกว่า เช่นเดียวกับอดีต แต่มาจากแหล่งที่แตกต่างกัน เพราะในปัจจุบันการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมที่เป็นเทคโนโลยีสมัยใหม่มาจากหลายแหล่ง ซึ่งเป็นไปตามกระแสโลกาภิวัตน์ การด้อยพัฒนาและการพึ่งพาการพึ่งพาเทคโนโลยีของประเทศที่พัฒนาแล้ว จากการพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อทดแทนการนำเข้าของประเทศด้อยพัฒนา ทำให้ต้องพึ่งพาทางเทคโนโลยีจากประเทศที่พัฒนา ทั้งเทคโนโลยีด้านอุตสาหกรรมและทุกสาขาการผลิต การคมนาคมขนส่ง การสื่อสาร การศึกษา การสาธารณสุข และอื่น ๆ เพราะขีดความสามารถทางเทคโนโลยีในประเทศไม่เพียงพอ อีกทั้งเทคโนโลยีต่าง ๆ ที่ใช้ มีประสิทธิภาพสูงมากกว่าในอดีต ส่งผลให้การสร้างสามารถทำได้ง่ายไม่มีข้อจำกัด สอดคล้องกับทฤษฎีภาวะทันสมัย (Modernization Theory) โดยมีสาเหตุมาจากภาวะทันสมัยทางวัฒนธรรม คือ การใช้แนวความคิดแบบสมเหตุสมผลเป็นบรรทัดฐานในการตัดสินใจระบบค่านิยม บรรทัดฐาน เจตคติและเป้าหมายของสังคม โดยการวางข้อกำหนดเกี่ยวกับกิจกรรมทางสังคมของบุคคล และการจัดรูปองค์กรของสถาบันต่างๆเป็นองค์กรขนาดใหญ่ (Bureaucracy) แบบตะวันตก โดยทั้งหมดดังกล่าวข้างต้น สอดคล้องกับทฤษฎีความก้าวหน้าทางวัฒนธรรม (Cultural Progress Theory) เป็นทฤษฎีที่

กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมอีกแนวทางหนึ่ง เจ้าของทฤษฎี คือ เลสลีย์ เอ.ไวท์ (Leslie A White) นักมานุษยวิทยาชาวอเมริกัน มีสาระสำคัญ ดังนี้ ระบบของวัฒนธรรม วัฒนธรรมประกอบด้วยระบบย่อยที่สำคัญ 3 ระบบ และหนึ่งในปัจจัยที่สำคัญคือระบบเทคโนโลยี (Technological System) หมายถึง เครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ และเทคนิควิธีในการใช้เครื่องมือเครื่องใช้เหล่านั้น เป็นระบบที่สำคัญมากที่สุด เพราะมีความจำเป็นเบื้องต้นสำหรับการดำรงชีวิตของมนุษย์ ถูกนำมาใช้ประโยชน์เพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ทั้งนี้ เพื่อมุ่งไปสู่การจัดองค์การที่ใหญ่ขึ้น มีความแตกต่างทางโครงสร้างมากขึ้น มีการทำหน้าที่ตามความถนัดเพิ่มมากขึ้น มีความสอดคล้องกลมกลืนกันในระดับที่สูงขึ้น และมีการรวมพลังในระดับที่สูงขึ้นด้วย ดังนั้นระบบเทคโนโลยีจึงเป็นตัวกำหนดรูปแบบของระบบสังคม

(8) ปัจจัยด้านการเมือง

อดีต ผลการศึกษาพบว่า สิ่งที่เป็นภาพลักษณ์หรือตัวแทนทางวัฒนธรรมของชาติ คือศาสนาและสถาบันการเมืองการปกครองหรือกษัตริย์ ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์และต่างเกื้อหนุนกันซึ่งและกัน ทั้งสองสถาบันจึงเป็นผู้นำสร้างอัตลักษณ์ต่าง ๆ ทางวัฒนธรรม ที่มีความสำคัญในการที่จะทำให้มีการดำรงอยู่ และเป็นเป็นที่ยอมรับของทั้งคนในชุมชนและของระบบวัฒนธรรมอื่น ๆ และการสร้างศาสนสถานที่ใหญ่โตหรือการสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ ก็คือกระบวนการพัฒนาทางวัฒนธรรมอย่างหนึ่ง เพื่อให้มีความยิ่งใหญ่สมบูรณ์และเจริญของยิ่งขึ้นไปของวัฒนธรรม

สิ่งที่เป็นภาพลักษณ์หรือตัวแทนทางวัฒนธรรมของชาติ คือศาสนาและสถาบันการเมืองการปกครองหรือกษัตริย์ ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์และต่างเกื้อหนุนกันซึ่งและกัน ทั้งสองสถาบันจึงเป็นผู้นำสร้างอัตลักษณ์ต่าง ๆ ทางวัฒนธรรม ที่มีความสำคัญในการที่จะทำให้มีการดำรงอยู่ และเป็นเป็นที่ยอมรับของทั้งคนในชุมชนและของระบบวัฒนธรรมอื่น ๆ โครงสร้างการหน้าที่ และสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องการจัดเถลาทางสังคม (Socialization) Theodorson (1990: 103) หมายถึง คือ สังคมการณ์ สังคมประกิจ การอบรมเรียนรู้ทางสังคม การทำให้เหมาะสมแก่สังคม เป็นกระบวนการสังคมกับทางจิตวิทยา ซึ่งมีผลทำให้บุคคลมีบุคลิกภาพตามแนวทางที่สังคมต้องการ และการสร้างศาสนสถานที่ใหญ่โตหรือการสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ ก็คือกระบวนการพัฒนาทางวัฒนธรรมอย่างหนึ่ง เพื่อให้มีความยิ่งใหญ่สมบูรณ์และเจริญของยิ่งขึ้นไปของวัฒนธรรมซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการกระทำระหว่างกันด้วยสัญลักษณ์ (Symbolic Interactionism) ด้วยความคิดเรื่องการกระทำระหว่างกันทางสังคม จะใช้การกระทำระหว่างกันทั้งสองอย่างผสมกันในการเข้าใจกัน คือ อาศัยพฤติกรรมที่แสดงออกเป็นสื่อในการรู้ความหมาย

ของคู่สัมพันธ์ หมายถึง การกระทำของบุคคลที่มีผลอย่างหนึ่งต่อความคิดหรือการกระทำของบุคคลอีกคนหนึ่งไม่ว่าการกระทำนั้นจะเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

ปัจจุบัน ผลการศึกษาพบว่า การเมืองการปกครองได้เปลี่ยนรูปแบบไปจากอดีต การสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ขึ้นมีลักษณะเป็นตัวแทนและแสดงขอบเขตทางวัฒนธรรมของชาติมากกว่าจะสะท้อนความสัมพันธ์เช่นในอดีต แต่ยังคงมีนัยยะแฝงที่หวังผลทางการเมืองการควบคุมจริยธรรมและสร้างอัตลักษณ์เพื่อความภาคภูมิใจของคนในชาติ ซึ่งเป็นลักษณะที่เปลี่ยนแปลงไปของปัจจัยทางการเมือง

การเมืองการปกครองได้เปลี่ยนรูปแบบไปจากอดีต แนวคิดยุคหลังอาณานิคม (Post Colonialism) หรือยุคหลังสมัยใหม่ (Post Modernism) แนวคิดหลังอาณานิคมหรือแนวคิดหลังตะวันตกมีทัศนะว่า แม้ว่าอาณานิคมจะได้รับเอกราชแล้วแต่ยังมีความคิดเป็นแบบอาณานิคมคือคล้อยตามระบบคิดแผนการพัฒนาคัดลอกแบบให้ทันสมัย (Modernization) หรือยังนิยมความคิดค่านิยม ศิลปวัฒนธรรม และองค์ความรู้แบบตะวันตกอยู่มาก รวมทั้งสอดคล้องกับทฤษฎีความก้าวหน้าทางวัฒนธรรม โดยปัจจัยหรือสาเหตุจากภาวะทันสมัยทางการเมือง คือ การนำการเมืองการปกครองระบอบประชาธิปไตยโดยมีตัวแทน (Representative Democracy) ตามแบบกลุ่มประเทศในยุโรปตะวันตกและอเมริกาเหนือมาใช้ การสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ขึ้นมีลักษณะเป็นตัวแทนและแสดงขอบเขตทางวัฒนธรรมของชาติมากกว่าจะสะท้อนความสัมพันธ์เช่นในอดีต แต่ยังคงมีนัยยะแฝงที่หวังผลทางการเมืองการควบคุมจริยธรรมและสร้างอัตลักษณ์เพื่อความภาคภูมิใจของคนในชาติซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องการขัดเกลาทางสังคม (Socialization) จากพจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน (2542: 370) หมายถึงกระบวนการทางสังคมกับจิตวิทยาซึ่งเป็นผลทำให้บุคคลมีบุคลิกภาพตามแนวทางที่สังคมต้องการ การเรียนรู้ของสมาชิกในสังคมทั้งรูปแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เพื่อพัฒนาบุคลิกภาพตามความต้องการของสังคมคือกระบวนการของคนในสังคมในการกระทำระหว่างกันทางสังคม ซึ่งเป็นลักษณะที่เปลี่ยนแปลงไปของปัจจัยทางการเมือง

3. ข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีผลต่อคติความเชื่อ พิธีกรรมและวิธีการสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ของล้านนา ผู้วิจัยมีการพัฒนาการเรียนรู้เรื่อง คติความเชื่อ พิธีกรรมและวิธีการสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ของล้านนา และรู้สึกภูมิใจที่ได้มีส่วนร่วมในการศึกษาทำให้เกิดเข้าใจอีกทั้งมีความภาคภูมิใจในมรดกที่สำคัญของสังคม

และวัฒนธรรมล้านนา เพื่อให้มีอนุรักษ์ สืบทอดและพัฒนาการสร้างสรรค์พระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ของล้านนา เพื่อให้อยู่คู่กับสังคมไทยต่อไป

3.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

ในการอนุรักษ์และสืบทอดการสร้างสรรค์พระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ของล้านนา สถาบันทางพระพุทธศาสนา ภาครัฐ องค์กรต่าง ๆ และเอกชนควรส่งเสริมและดำเนินการควบคู่ไปด้วยกันกับกลุ่มเครือข่ายต่างๆ รวมทั้งพุทธศาสนิกชนทั้งหลาย ควรมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ สืบทอดโดยใช้วิธีการดังนี้

3.1.1 ควรมีการสืบทอดวิธีการใช้ปูนดำแบบโบราณหรือนำวิธีการใช้ปูนไปประยุกต์สร้างงานอื่นที่เหมาะสมเช่นการนำไปปั้นลวดลาย และพัฒนาส่วนผสมของปูนทั้งโบราณและวัสดุสมัยใหม่ หรือวัสดุอื่น ๆ ที่มีอยู่ในท้องถิ่นเพื่อนำไปสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ของล้านนา ให้ถูกต้องตามลักษณะพุทธศิลป์แบบล้านนาเพราะมีลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์ อีกทั้งยังมีคุณค่าความงามในทางศิลปะที่เป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวางอยู่แล้ว รวมถึงการพัฒนาเทคนิควิธีการสร้างให้สอดคล้องกับหลักพระธรรมคำสอน และการใช้ทรัพยากรทางธรรมชาติอย่างเหมาะสม ส่งเสริมการอนุรักษ์และใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชาติ ลดการพึ่งพาจากภายนอก รวมทั้งเกิดการสร้างงานและพัฒนาฝีมือแรงงานของคนในสังคม เพื่อให้สอดคล้องกับทฤษฎีเศรษฐกิจแบบพอเพียง

3.1.2 ควรมีการส่งเสริมให้มือนุรักษ์การสร้างสรรค์พระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ของล้านนา ในด้านต่าง ๆ ตั้งแต่การสืบทอด คติ ความเชื่อ ที่เป็นที่มาของการสร้างสรรค์พระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ของล้านนา รวมทั้งที่ควรมีการอนุรักษ์ประเพณีและความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ของล้านนาที่เคยปฏิบัติสืบต่อกันมาตั้งแต่อดีต ควรส่งเสริมให้มีการร่วมมือกัน โดยใช้องค์กรทุกภาคส่วน ทั้งราชการ วัด และเอกชน รวมทั้งเยาวชนให้มีส่วนร่วม ด้วยการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ทางสังคมและทางการศึกษาให้เป็นระบบสอดคล้องกับกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา และเผยแพร่ให้กับสังคมโลก เพื่อให้เกิดความเข้มแข็งทางสังคมและวัฒนธรรมของชาติ

3.1.3 ควรมีการส่งเสริมให้มือนุรักษ์พิธีกรรมการสร้างสรรค์พระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ของล้านนาโดยเรียบเรียงเป็นคำรา หรือเอกสารวิชาการ เพื่อสามารถนำไปใช้ในการประกอบพิธีกรรมได้อย่างถูกต้อง และยังจะเห็นได้ถึงคุณค่าที่ยิ่งใหญ่ในการประกอบพิธีกรรมแบบล้านนา ที่ส่งผลให้พระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองหลายองค์ยังคงความศักดิ์สิทธิ์ สร้างความสงบร่มเย็นเป็นที่พึ่งทางจิตใจให้แก่คนในสังคมมาโดยตลอดจนถึงปัจจุบัน

3.2 ข้อเสนอแนะงานวิจัยที่ควรทำในอนาคต

การศึกษาวิจัยเรื่อง การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีผลต่อคติความเชื่อ พิธีกรรมและวิธีการสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ของล้านนา สามารถใช้เป็นพื้นฐานในการวิจัยที่เป็นประโยชน์สำหรับการวิจัยในอนาคต และเป็นการต่อยอดภูมิปัญญาการสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ของล้านนา ให้เป็นที่ยอมรับในระดับสากลมากขึ้น ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าน่าจะมีการศึกษาเพิ่มเติมเพื่อให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับการสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ของล้านนามากขึ้นดังนี้

3.2.1 ควรมีการศึกษาการสร้างพระพุทธรูปด้วยวัสดุชนิดอื่น ๆ เช่น พระพุทธรูปที่สร้างด้วยโลหะสำริด พระพุทธรูปที่สร้างด้วยไม้ พระพุทธรูปที่สร้างด้วยรัตนชาติ พระพุทธรูปที่สร้างด้วยไม้ไผ่สาน หรือพระพุทธรูปทันใจ รวมทั้งที่สร้างด้วยเทคนิควิธีอื่น ๆ เพราะในการสร้างแต่ละชนิด จะมีความเชื่อตลอดจนคุณค่าที่แตกต่างกันออกไป จึงควรมีการศึกษาและทำความเข้าใจให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น

3.2.2 ควรมีการศึกษาและพัฒนาการสร้างพระพุทธรูปด้วยเทคนิคปูนปั้น แบบโบราณ เพื่อเป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาที่เป็นเทคนิควิธีการสร้างแบบโบราณ โดยการศึกษาวิธีการที่จะนำวิธีการดังกล่าว มาใช้ให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น

3.2.3 ควรมีการศึกษา คติ ความเชื่อ พิธีกรรมตลอดจนประเพณีต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นมาใหม่ตามยุคสมัย ที่เกี่ยวข้องกับการสร้างพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ เพื่อพัฒนาสืบทอดและประยุกต์

3.2.4 ให้เข้าสู่วิถีแห่งประชา ให้เกิดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง สอดคล้องกลมกลืนกับหลักการทางพระพุทธศาสนาและระบบทางสังคมวัฒนธรรมของชาติ ซึ่งจะทำให้มีความสำนึกและภาคภูมิใจถึงมรดกทางวัฒนธรรมที่แสดงความเป็นอัตลักษณ์ทางสังคมและการเป็นชาติที่มีความเป็นอารยะ เพื่อนำไปสู่การอนุรักษ์เผยแพร่ และส่งผ่านคุณค่าทางวัฒนธรรมที่สูงค่านี้ให้กับคนรุ่นต่อไปเพื่อไม่ให้เกิดการสูญหาย เข้าสู่สังคมทั้งในชาติและสังคมโลกต่อไป